

AKSUM

THYATEIRA

A Festschrift

For
Archbishop Methodios
of Thyateira and Great Britain

General Editor

DR. GEORGE DION. DRAGAS

1985
THYATEIRA HOUSE
London W. 2

A Festschrift

In Honour of Archbishop METHODIOS of Thyateira and Great Britain, (1985).

Patrons:

Archbishop Robert Rancie of Canterbury
Cardinal Basil Hume Archbishop of Westminster
Metropolitan Meletios of France

Editorial Committee:

Metropolitan Chrysostomos of Myra, Istanbul.
Archbishop Basil of Brussels
Sir Steven Runciman, Dumfriesshire, Scotland., F.B.A.
Metropolitan Antony of Surozh.
Metropolitan John of Helsinki.
Prof. Gordon Rupp, Cambridge, F.B.A., D.D.
Prof. F. F. Bruce, Manchester, F.B.A., D.D.
Prof. T. F. Torrance, Edinburgh, F.B.A., D.D.

General Editor:

Protopresbyter Dr. George Dragas, Durham, England.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΠΑΙΔΩΝ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Υ π ό

Δρος Π. Γ. Φούγια

α. 'Ο Έλληνας μετανάστης και τὸ ἔθνικὸ κέντρο.

Ἡ ἑλληνικὴ ἐκπαίδευση τῶν ἑλληνοπαίδων τῆς Διασπορᾶς εἶναι ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα κεφάλαια τῆς ἱστορίας τοῦ συνόλου Ἑλληνισμοῦ. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνεταί λόγος γιὰ τὴν ἑλληνικὴ Διασπορὰ ἂν ἡ προσοχὴ μας δὲν ἐστιάζεται, κατὰ κύριο λόγο, πάνω στὸ θέμα ποῦ λέγεται ἐκπαίδευση ἑλληνική. Πρόκειται, ἀναμφισβήτητα, γιὰ τὸ ζωτικὸ στοιχεῖο ποῦ συντήρησε καὶ συντηρεῖ τὸν Ἀπόδημο Ἑλληνισμό. Αὐτὸ ποῦ συνδέει ἀπευθείας τὸν Ἑλληνα τόσο μὲ τὴ μακραίωνα ἑλληνικὴ ἱστορία τοῦ λαοῦ καὶ τὰ πολιτιστικὰ του στοιχεῖα ὅσο καὶ μὲ τὸν χῶρο, ὁ ὁποῖος ἀνάκαθεν γνωρίζεται καὶ εἶναι ἑλληνικός, τὴν Ἑλλάδα.

Ἰδιαίτεροι ἱστορικοὶ λόγοι ὑπαγόρευσαν τὴν ἑλληνικὴ ἐκπαίδευση στοὺς ἀποδήμους Ἑλληνες σὲ ὅλες τὶς ἱστορικὲς περιόδους τῆς ἑλληνικῆς Διασπορᾶς, τοσοῦτον μάλλον καθόσον ὁ Ἀπόδημος Ἑλληνισμὸς δὲν εἶναι δημιούργημα τῆς σύγχρονης κινήσεως τῶν λαῶν οὔτε σύγχρονο φαινόμενο τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ μόνον αὐτοῦ, ἀλλ' εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ κοσμοπολιτικοῦ πνεύματος τοῦ Ἑλληνα –ἐνα ἰδιαίτερο χαρακτηριστικὸ ποῦ τὸν διακρίνει ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἱστορία του μέχρι σήμερα. Στὸ πνεῦμα αὐτὸ πρέπει νὰ ἀναζητήσουμε τὸ αἶτιο ποῦ ὁδήγησε στὴ δημιουργία τῶν παλιῶν ἀποικιῶν καὶ τῶν συγχρόνων ἑλληνικῶν παροικιῶν.

Ἡ ἀποικία καὶ ἡ παροικία ἀποτελοῦν δύο συγγενεῖς μορφές κοινωνίας τοῦ ἀποδήμου Ἑλληνα, διαφορετικὰ δομημένες. Ὡς γνωστὸν, ἡ ἀποικία ἦταν μιὰ συνέχεια τῆς Μητροπόλεως, μὲ μόνη διακοπὴ τὴν ἑδαφικὴ, μὲ ὅλες τὶς πολιτειακές, πολιτιστικές, κοινωνικές καὶ οικονομικὲς μορφές της. Ἡ σχέση αὐτὴ ἀποτελοῦσε πάντοτε τὸν ἀποχρῶντα λόγο ποῦ ἡ Μητρόπολη θεωροῦσε δικὸ της καθῆκον –συνάμα καὶ χρεὸς της– νὰ στέκεται πλάι στὴν ἑλληνικὴ ἀποικία κάθε φορὰ ποῦ ἡ δευτέρη ἀντιμετώπιζε κινδύνους, θεωροῦσε δὲ καὶ δικούς της ἐχθροὺς ἐκείνους τοὺς λαοὺς ποῦ ἀπειλοῦσαν τὴν ἐλευθερία τῆς ἑλληνικῆς ἀποικίας.

Ἡ παροικία, φαινόμενο τῶν νεωτέρων χρόνων, ἀπὸ τὴν Ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐντεύθεν –σὲ πολὺ περιορισμένη κλίμακα ἴσως καὶ δύο ἢ

τρεῖς αἰῶνες ἐνωρίτερα–, εἶναι κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ τὴν ἀποικία. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἑλληνες ὁμογενεῖς διαφόρων γενεῶν (μέχρι 5 ἢ 6 γενεῶν, ἴσως καὶ περισσοτέρων, χωρὶς νὰ εἶναι ἐφικτὴ ἡ ἱστορικὴ ἐξακρίβωση τούτου) ἢ ἀπὸ ἑλληνες νεομετανάστες τῶν περιόδων τοῦ μεσοπολέμου καὶ μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον, οἱ ὁποῖοι εἶναι ὀργανωμένοι κατὰ τέτοιο τρόπο, ὥστε πολιτειακά, κοινωνικά καὶ οἰκονομικά νὰ μὴν ἔχουν δικὸν τους καθεστῶς στὸ χῶρο ποῦ εἶναι ὀργανωμένοι.

Ὁ παλιὸς ἀποικὸς Ἑλληνας εἶχε βεβαίᾳ τὴ συνείδηση ὅτι κατοικεῖ χῶρο ἑλληνικὸ ποῦ τοῦ ἀνήκε ὅσον ἀνήκε ὁ μητροπολιτικὸς γεωγραφικὸς χῶρος στὸν Ἑλληνα τῆς Μητροπόλεως. Ἡ Μητρόπολις μὲ τὶς ἀποικίες ἀποτελοῦσαν τὴν εὐρύχωρη Ἑλλάδα. Τὴν οἰκουμένη Ἑλλάδα, ὅπως θὰ λέγαμε μὲ τὰ σημερινὰ δεδομένα. Καὶ ἐκεῖνο τὸ στοιχεῖο ποῦ συνέβαλε στὴ σύνδεση αὐτῆ τῆς ὑπερπόντιας ἢ διηπειρωτικῆς Ἑλλάδος ἦταν τὸ θρησκευτικὸ, ἡ κοινὴ πίστη, ἡ κοινὴ λατρεία μὲ τὴν ἴδια εὐσέβεια –τὸ ἦθος τὸ θρησκευτικόν!. Ἐπίσης ἡ συνείδηση ἡ ἑλληνικὴ μὲ τὴν κοινὴ γλῶσσα καὶ τὸ πολιτικὸ ἦθος.

Τὰ μέλη τῆς ἑλληνικῆς παροικίας, ὅσο κι ἂν ἔχουν ἐντονη τὴν ἀγάπη γιὰ τὴ χώρα τῆς καταγωγῆς τους, ὅσο κι ἂν σκιρτάει ἡ καρδιά τους γιὰ κάτι τὸ ἑλληνικὸ ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ ζωὴ ἢ τὴν ἑλληνικὴ παράδοση –γιὰ τὶς ἔθνικες καὶ θρησκευτικὲς εἰκόνες καὶ τὰ σύμβολά τους– δέρονται σφικτὰ μὲ τὸν τόπο ὑποδοχῆς καὶ τὸν λαὸ του. Ὅσο μεγάλη εἶναι ἡ ἀπόσταση ποῦ χωρίζει τὴ δευτέρη πατρίδα ἀπὸ τὴν πρώτη τόσο πιὸ στέρεη γίνεται ἡ ἐγκατάσταση τοῦ μετανάστη Ἑλληνα στὴ χώρα ὑποδοχῆς. Ἐνα μέρος τῶν ἀρχικῶν βιωμάτων του ἀλλοιώνεται σταδιακὰ ἢ ἀνακατεύεται μὲ ἀντίστοιχα αἰσθήματα τοῦ λαοῦ τῆς δευτέρας πατρίδας.

Ἐκεῖνο ποῦ ἐνεργεῖ ἀνασταλτικὰ στὴν καταλυτικὴ δύναμη τοῦ νέου περιβάλλοντος –ἰδιαίτερα ὅταν συμβεῖ ἡ χώρα ὑποδοχῆς νὰ βρῆσκει σὲ ὑψηλότερο βιοτικὸ, κοινωνικὸ καὶ πνευματικὸ ἐπίπεδο– εἶναι

1. Ἀσφαλῶς τὸ θρησκευτικὸ αὐτὸ ἦθος, περισσότερο ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνικα στοιχεῖα, ἐμπόδισε τὴν ἀλλοτρίωση τῶν ἑλλήνων ὑποδοχῶν κατὰ τὴν τουρκοκρατία. Αὐτὸ τὸ στοιχεῖο διατήρησε τὴν ἰουδαϊκὴ Διασπορὰ καθὼς καὶ τὸ ἀρμενικὸ ἔθνος ποῦ ζεῖ ἐντός ἢ ἐκτός τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως.

ή μητρική γλώσσα και ή θρησκεία. Και όταν λέμε θρησκεία, δέν έννοοῦμε ἀπλῶς τὸ Δόγμα, ἀλλὰ και τὸν τύπο - τὸ τυπικό, τὸν λειτουργικό ἐκφραστικό τρόπο με τὸν ὁποῖο ἐκφράζονται τὰ ἔθνικα θρησκευτικά στοιχεία τοῦ λαοῦ. Γιὰ νὰ ξεχωρίζει ἕνας λαὸς ἀπὸ ἕνα ἄλλο χρειάζεται ἡ τυπική αὐτή διάκριση, στήν ὁποία χωρίς ἀμφιβολία συμβάλλει ἰδιαίτερα ἡ θρησκεία¹.

Οἱ Ἕλληνες εἶναι Ἔθνος με πολὺ μακρὰ ἱστορία. Ὡς Ἔθνος, ὅπως προαναφέραμε, δέν βρέθηκε ποτὲ συγκεντρωμένο μέσα στὰ μητροπολιτικά γεωγραφικά θρία του.

Τὴν ἰδιοσυστασία τοῦ Ἑλλήνα συνθέτουν ἔντονα χαρακτηριστικά, με τὰ ὁποία γίνεται γνωστή ἡ ταυτότητά του ἐντὸς και ἐκτὸς τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου. Με τὴν περιέργεια, λέγει ὁ φιλόσοφος Ἀριστοτέλης, ὀδηγήθηκε στή γνώση², με τὴ δράση ὀδηγήθηκε στήν πολιτική, τὴν κοινωνική και τὴν οικονομική πρόοδο και με τὴς οἰκουμηνικές του ἀντιλήψεις (στὴς ὁποῖες τὸν πρῶτο λόγο ἔχουν οἱ θρησκευτικές ἀντιλήψεις) ἔγινε κοσμοπολίτης.

Στὸν ἑλληνικό χώρο ὁ Ἑλληνας καλλιεργεῖ ὀρισμένες ἀρετές του πού ἔχουν ἀποτυπωθεῖ στὰ πολιτιστικά του στοιχεία (ἐπιτεύγματα στοῦ χώρου τῆς τέχνης, τῆς θρησκείας, τοῦ οἰκογενειακοῦ και τοῦ κοινωνικοῦ βίου, τῆς παιδείας και στή μορφή τῆς Πολιτείας) και τὴς συνήθειές του, πού εἶναι κι αὐτές ἀναγκαῖες γιὰ τὴν ἐπιβίωσή του. Ἀποκορύφωμα ὁλων αὐτῶν τῶν ἀρετῶν - στήν πραγματικότητα δυνάμεών του - εἶναι ἡ προσήλωσή του στοὺς ἀμετακίνητους στόχους τοῦ ἔθνους, πού εἶναι ταυτόσημη με τὴ φιλοπατρία. Ὅταν, ὁμως, ὁ Ἑλληνας γίνεται μετανάστης ἢ εἶναι ὁμογενής (σὴν κατηγορία αὐτὴ ἀνήκουν σήμερα οἱ Ἕλληνες τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ Ἑλληνοκύπριοι και οἱ Ἕλληνες τῆς Διασπορᾶς ἀπὸ δευτέρα γενεὰ και πίσω), στὴς ἀρετές και τὴς συνήθειές του αὐτές προστίθεται ἕνα ἀκόμη στοιχεῖο, πού τὸν διακρίνει ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους λαούς. Πρόκειται γιὰ τὴν πατριδολατρία, ἡ ὁποία ἐκδηλώνεται με τὴν ἀφοσίωσή του στὴς ἑθνικές και θρησκευτικές του παραδόσεις, με τὴς ὁποῖες τότε μόνο μπορεί νὰ διατηρήσει ἀκατάλυτους δεσμούς με τὴν Πατρίδα, ὅταν μπορεί νὰ διατηρήσει τὴν ἑθνική του γλώσσα και τὴν Ὁρθοδοξία του στή θρησκεία.

Ὁ κορυφαῖος ἥρωας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, πίστευε και διακήρυττε ὅτι γιὰ τὸν ἄνθρωπο ἡ γλώσσα εἶναι ὅτι και τὸ κλειδί στὰ χέρια του φυλακισμένου, με τὸ ὁποῖο μπορεί νὰ ἀνοίξει τὴν πόρτα τῆς φυλακῆς του, ὅταν τὸ θελήσει.

Εἶναι καθολική πίστη τοῦ Ἑλληνισμοῦ και ρυ-

θμιστικός κανόνας τῆς σημερινῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, ὅτι ἡ ἑλληνική ἱστορία, ἡ θρησκεία (Ὁρθοδοξία), τὰ ἦθη και οἱ παραδόσεις τῆς Φυλῆς, πάντοτε μαζί με τὴν ἑλληνική γλώσσα, ἀποτελοῦν συνεικτικούς και συντηρητικούς παράγοντες γιὰ νὰ συνεχισθεῖ ἡ ἑθνική συνείδηση τοῦ ἀποδῆμου Ἑλλήνα.

Ὁ Ἑλληνας ἀποβάλλει τὴς ἀνησυχίες του, δρᾷ και προοδεύει ὠφέλιμα γιὰ τὸν ἑαυτό του και τὸ περιβάλλον του ἐφόσον ἔχει τὴν ἐλευθερία και τὸ παρεχεται ἡ εὐκαιρία νὰ αἰσθάνεται τὸν ἑαυτό του προέκταση τοῦ λαοῦ, πού κατοικεῖ τὸν ἑλληνικό χώρο, στὸν ὁποῖο βρίσκονται οἱ ρίζες τῆς δικῆς του Φυλῆς. Αὐτὴ ἡ συνείδηση τὸν βοηθεῖ νὰ ἐνταχθεῖ ἐυκολώτερα στὸ πολιτιστικό, τὸ πολιτικό και τὸ οἰκονομικό περιβάλλον τῆς χώρας ὑποδοχῆς, ἡ ὁποία φιλοδοξεῖ νὰ τὸν δεῖ ὀλοκληρωμένο πολίτη τῆς, με αἰσθήματα φιλοπατρίας ἴδια μ' ἐκεῖνα πού ἐκδηλώνει γιὰ τὴ χώρα και τὸν λαὸ τῆς καταγωγῆς του.

Μέχρι πρὶν ἀπὸ 30 χρόνια ὁ Ἀπόδημος Ἑλληνισμός εἶχε σταθερὰ καθορίσει τὴ θέση του, τὸν προγραμματισμό του, στὴς χώρες τοῦ κόσμου, στὴς ὁποῖες εἶχε ἐγκατασταθεῖ. Στὴς χώρες τῆς Ἀφρικῆς και τῆς Ἀσίας οἱ προοπτικές του δέν ἦσαν διάφορες ἀπὸ τὴς προοπτικές τῶν Ἑλλήνων πού εἶχαν ἐγκατασταθεῖ ἐς χώρες τοῦ Νέου Κόσμου (Β. και Ν. Ἀμερικῆς - Καναδᾶ), τῆς Εὐρώπης και τῆς Αὐστραλίας. Οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀσίας και τῆς Ἀφρικῆς, ἀνάμεσα σὲ λαοὺς κατωτέρους πολιτιστικῶς, πνευματικῶς και οἰκονομικῶς και με ρίζες πολὺ βαθειές, ὀργανωμένοι με βάση τὴν Κοινότητα - Ἐνορία, μέσα στήν ὁποία συντελοῦνταν ὅλες οἱ ἑθνικές, θρησκευτικές, πνευματικές και πολιτιστικές ἐξελίξεις, διαχώρισαν τὴ δική τους ἐξέλιξη ἀπὸ ἐκεῖνη τῶν αὐτοχθόνων λαῶν. Τὸ παράδειγμα τους τὸ βρίσκουμε και στήν ὀργανώση μεταναστών ἄλλων λαῶν στὴς ἴδιες χώρες, οἱ ὁποῖοι, ἐάν ἀποβάλουν τὰ ἄλλα στοιχεία τῆς ἀποικιοκρατίας και τοῦ μερκανταλισμοῦ, ἀποτελοῦν ἕνα ἀντίγραφο τῶν ὁμογενειακῶν μας κοινοτικῶν - ἐνοριακῶν ὀργανώσεων.

Ἐκεῖνο πού ἰδιαίτερα διέκρινε τοὺς ὁμογενεῖς μας στὴς χώρες τῆς Ἀσίας και τῆς Ἀφρικῆς ἀπὸ τοὺς αὐτόχθονες ἦταν ἡ ἑλληνική παιδεία, ἡ ὁποία ἦταν ἀμιγῆς και ἀπεριόριστη, προσφερόμενη σὲ ἑλληνικά σχολεῖα με φορέα τὴν Ἐκκλησία και τὴν Κοινότητα, με ἐκπαιδευτικούς Ἑλλήνες, ὠρολόγια, ἀναλυτικά προγράμματα και διδακτικά βιβλία ἑλληνικά. Τὸ ἑλληνικό σχολεῖο και ὁ ἱερός Ναός ἦσαν τὰ πρῶτα στοιχεία τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος στὴς χώρες αὐτές, τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς και τῆς Εὐρώπης. Αὐτὰ τὰ δύο στοιχεία ἔγιναν οἱ ἀνοικτοὶ δρόμοι και παραμένουν και σήμερα πού ὀδηγοῦν ἀπὸ τὴν ξενιτειὰ στήν Πατρίδα και στὴς ρίζες τοῦ Γένους - δέν ἀφήνουν τὴς ἑθνικές μνημες νὰ πεθάνουν. Δέν εἶναι ὑπερβολὴ ἐάν δεχθοῦμε ὅτι ὁ Ἀπόδημος Ἑλληνισμός πραγματοποιεῖ ὅλες τὴς θρησκευτικές, τὴς κοινοτικές και σχολικές του συναζεις μέσα στὸν ἐνοριακό Ναὸ τῆς Κοινότητος, πού ἀποτελοῦσε τὸ πρῶτο ἀπόκτημά του μετὰ τὴ συγκρότησή του σὲ Κοινότητα.

1. Πρβλ. Π. Φούγια, Ἡ Λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνος κτλ., Ἀθήναι 1977, σελ. 52-53.

2. Ἀριστοτέλους, Μετὰ τὰ Φυσικά, Α, 2. 982B, 12: «Διὰ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι και νῦν και τὸ πρῶτον ἤρξαντο φιλοσοφεῖν, ἐξ ἀρχῆς μὲν τὰ πρόχειρα τῶν ἀνθρώπων θαυμάσαντες, εἶτα κατὰ μικρὸν οὕτω προϊόντες και περὶ τῶν μειζόνων διαπορήσαντες... ὁ δ' ἀνθρώπων οἰεται ἀγνοεῖν..., ὥστ' εἴπερ διὰ τὸ φεύγειν τὴν ἀγνοίαν ἐφιλοσόφησαν, φανερόν ὅτι διὰ τὸ εἰδέναι τὸ ἐπίστασθαι εἰδῶκον».

Μέσα στὸν ὀρθόδοξο Ναὸ λειτούργησε τὸ πρῶτο ἑλληνικὸ σχολεῖο μὲ δάσκαλο τὸν ὀρθόδοξο ἱερέα καὶ μέσα στὸν ἴδιο ἱερὸ χῶρο ἔγιναν οἱ πρῶτοι σχεδιασμοὶ καὶ δόθηκαν οἱ πρῶτες ὑποσχέσεις τῶν ἀποδήμων γιὰ τὴ δημιουργία τῶν κοινοτικῶν καταστημάτων, τῶν διαφόρων συλλόγων (πνευματικῶν, ἀθλητικῶν, φιλοπτώχων, ἐπαγγελματικῶν, ἐκδοτικῶν κ. ἄ.) καὶ ἡ ἀνάδειξη τῶν διοικητικῶν συμβούλων τῆς Κοινότητος.

Οἱ ἀπόηχοι τῆς κοινοτικῆς αὐτῆς φιλοσοφίας τῶν ἀποδήμων Ἑλλήνων ἔρχονται σήμερα ἀπὸ ὅσες ἑλληνικὲς κοινότητες ἐπέζησαν τῶν διαφόρων πολιτικῶν μετασχηματισμῶν ποὺ συντελέσθηκαν στὶς χῶρες τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Καὶ οἱ ἀπόηχοι αὐτοὶ, ἀντίθετοι στὸ ἀπαισιόδοξο πνεῦμα ἐκείνων ποὺ σκέπτονται ἐφήμερα καὶ προτιμοῦν τὴ φυγή, ὀφείλονται στὴν παρουσία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία δὲν συνηθίζει νὰ ἐγκαταλείπει τὴ μάχη τῆς ἐθνικῆς ἱεραποστολῆς τῆς.

Ἀντίθετα, ὁ Ἀπόδημος Ἑλληνισμὸς στὶς λοιπὲς χῶρες τοῦ κόσμου, γιὰ νὰ φτάσει τὸ κοινωνικὸ, τὸ οἰκονομικὸ καὶ πολιτιστικὸ ἐπίπεδο τῶν αὐτοχθόνων λαῶν, νὰ τοὺς κατανοήσει καὶ νὰ κερδίσει τὴ συνεργασία τους, ἔπρεπε νὰ φοιτήσει στὰ σχολεῖα τῆς χῶρας ὑποδοχῆς, τὰ ὁποῖα θὰ τοῦ ἐξασφάλιζαν ἴσες εὐκαιρίες μὲ ὅλα τὰ ἀρνητικὰ γιὰ τὴν ἐθνικὴ του ταυτότητα ἐπακόλουθα. Τὸ μόνο στοιχεῖο στὴν ὑπηρεσία τῶν ἐθνικῶν του παλμῶν καὶ δραμάτων παρέμενε ἡ Ἐκκλησία, μὲ τὸν ἱερέα ὡς λειτουργὸ τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου, φωνῆ τοῦ ἄμβωνα καὶ δάσκαλο τῶν πατριδογνωστικῶν μαθημάτων.

Τὸ ἔργο τοῦ ἱεροδιδασκάλου, ἀπὸ τὴ φύση τῶν πραγμάτων, γινόταν δύσκολο. Προσφερόταν ἀντίθετα πρὸς τὸ ρεῦμα. Ἦταν, ὅμως, ἀπαραίτητο γιὰ νὰ σωθεῖ ὁ ἀπόδημος Ἑλληνας ἀπὸ τὴν ἀλλοτριώση, ἡ ὁποία στὴ διαδρομὴ τῆς πρόσφατης ἱστορίας, πολλοὺς λαοὺς, ἐγκλωβισμένους μέσα σὲ ἄλλους λαοὺς, ἐξαφάνισε. Γιὰ παράδειγμα: Ἐνα ἑκατομῦριο Πολωνοὶ στὰ τελευταῖα 50 χρόνια γερμανοποιήθηκαν, ἐγκαταστημένοι μέσα στὴ Γερμανία, καὶ τὸ μόνο διακριτικὸ στοιχεῖο γι' αὐτοὺς ἔμεινε τὸ ὄνομά τους. Ἐχουν ἐνταχθεῖ ἀπόλυτα στὴ γερμανικὴ κουλτούρα καὶ τὴν κοινωνικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ ζωὴ. Ὡς δημόσιοι ἄνδρες τὸ ἐνδιαφέρον τους γιὰ τὰ γερμανικὰ ἐθνικὰ θέματα δὲν εἶναι μικρότερο ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ δείχνουν οἱ καθαρόαιμοι Γερμανοί. Ἡ θρησκεία, ποὺ θὰ ἔπαιξε κάποιον ρόλο στὴ διατήρηση τῆς ταυτότητός τους, λόγω τῆς ἀνυπαρξίας ἐθνικῶν χαρακτηριστικῶν σ' αὐτὴν (τύπων ἰδιαιτέρων ὅπως θὰ λέγαμε), ὅπως συμβαίνει μὲ τὴ δική μας ἑλληνικὴ Ὀρθοδοξία, δὲν συνέβαλε στὴ, σὲ κάποιον βαθμὸ, διατήρηση τῆς πολωνικῆς ταυτότητός τους, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀνάμνηση περὶ τῆς καταγωγῆς τους.

Κατὰ τὰ τελευταῖα 30 χρόνια οἱ ἐξελίξεις στὶς χῶρες τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς ὑπῆρξαν κοσμογονικὲς καὶ προκάλεσαν σοβαρὲς μεταβολές στὶς ἐκεῖ ἀνοῦσες Ἑλληνικὲς Παροικίες. Ἀποδυναμώθηκαν ἀριθμητικῶς καὶ οἰκονομικῶς. Μερικὲς ἀπ'

αὐτές, οἱ περισσότερες, συγκρινόμενες μὲ τὸ παρελθόν τους, μοιάζουν μὲ ἱστοὺς ἀράχνης. Τὰ ἐπιβλητικὰ ἐκπαιδευτήριά τους, προῖον μεγάλου καὶ μακροχρονίου μόχθου τῶν ἀποδήμων μας, ἄδειασαν, τὸ δὲ ποίμνιο παλαιφάτων Ὀρθοδόξων Μητροπόλεων μετακινήθηκε σὲ ἄλλες χῶρες ἢ βρῆκε καταφύγιο στὴν Πατρίδα.

Ὁ γράφων ὑπῆρξε μάρτυς τῶν ἐξελίξεων ποὺ συντελέσθηκαν σὲ χῶρες τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, οἱ ὁποῖες προξένησαν καταστροφικὲς στοὺς ὁμογενεῖς μας, οἱ ὁποῖοι μετὰ ἀπὸ αἰῶνων προσπάθειες καὶ θυσίες εἶχαν πετύχει τέλεια κοινοτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ ὀργάνωση (Αἴγυπτος, Τανζανία, Σουδάν, Αἰθιοπία, Λιβύη, Μαρόκο, Συρία, Λίβανο, Ἰορδανία, Τουρκία, Οὐγγαρία καὶ παλαιότερα στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση). Θανάσιμα κτυπήματα δέχθηκαν οἱ παροικίες μας στὶς χῶρες αὐτές μὲ ἀποτέλεσμα ὄχι μόνον νὰ μεταβληθεῖ ἡ φυσιογνωμία τους, ἀλλὰ νὰ ἀπολεσθεῖ τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ τῆς ὑπάρξεώς τους ἢ καὶ νὰ σβῆσουν τελείως.

Ἐξελίξεις δὲν σημειώθηκαν μόνον στὶς χῶρες τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ καὶ σὲ χῶρες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, τῆς Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς καὶ τὴν Αὐστραλία. Αὐτὲς τράβηξαν τὸ ἐνδιαφέρον πολλῶν χιλιάδων Ἑλλήνων, κυρίως νεαρᾶς ἡλικίας, οἱ ὁποῖοι μετέβαλαν τὴ φυσιογνωμία τῆς παλιομεταναστικῆς ὀργανώσεως τῆς Ἑλληνικῆς Παροικίας. Ἐδημιούργησαν νέες ἀπαιτήσεις, τίς ὁποῖες δὲν εἶχαν ἀπὸ τὴν Πατρίδα οἱ παλιομετανάστες.

Οἱ ἀπαιτήσεις τῶν νεομεταναστῶν Ἑλλήνων συνδέονται μὲ τὴν ἐπιθυμία τους νὰ ἐπαναπατριθοῦν μίαν ἡμέρα καὶ στὸ γεγονός ὅτι ὀρισμένες χῶρες, ὅπως ἡ Δ. Γερμανία, δὲν θεωρήθηκαν ποτέ χῶρες μόνιμης ἐγκαταστάσεως τῶν ξένων ἐργατῶν, ἀλλὰ φιλοξενούσες ἐργάτες ἀπὸ ἄλλες χῶρες.

Ἡ πολιτικὴ αὐτὴ, προῖον συνθηκῶν κάτω ἀπὸ τίς ὁποῖες ὁ νεομεταναστὴς τῆς Δ. Γερμανίας ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ ζήσει καὶ νὰ ἐργασθεῖ, ὑπῆρξε καθοριστικὴ γιὰ τὸ ρόλο τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας στὴν ὀργάνωση τῶν ἀποδήμων στὴ χώρα αὐτὴ. Οἱ μορφὲς ὀργανώσεως τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων δὲν ἀκολούθησαν τὸ προπολεμικὸ κοινοτικο-ενοριακὸ σχῆμα¹, ἀλλὰ τὸν τύπο τῶν συλλόγων, τῶν ἐνώσεων, τῶν ὁμοσπονδιῶν καὶ ὁπωσδήποτε διατηρήθηκαν καὶ οἱ παλιὲς Κοινότητες-Ἐνορίες, στὶς ὁποῖες ἡ Μητρόπολη Γερμανίας εἶναι φορέας μὲ ἐκκλησιαστικὲς κυρίως ἀρμοδιότητες. Γιὰ τὸν περιορισμὸ αὐτὸ τῆς Ἐκκλησίας στὴ θρησκευτικὴ μόνον διαπαιδαγώγηση τῶν Ἑλλήνων, ὅπως ἄλλωστε συμβαίνει καὶ στὶς Μητροπόλεις τοῦ Βελγίου, τῆς Σουηδίας καὶ τῆς Ἑλβετίας, καὶ γιὰ τίς σοβαρὲς ἐπιπτώσεις ποὺ ἔχει τὸ καθεστῶς αὐτὸ καὶ γιὰ τοὺς ὁμο-

1. Βλ. τὸ ἔργο τοῦ Ἀρχιμ. Μεθοδίου Φούγια (νῦν Ἀρχιεπίσκοπος Θυατείρων), Αἱ ἐν Γερμανίᾳ Ἑλληνικαὶ Κοινότητες, Θεολογικαὶ καὶ Ἱστορικαὶ Μελέται, τ. Δ', Ἀθήναι 1984, σελ. 193-240.

γενείς μας και για τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος θὰ μιλήσουμε κατωτέρω.

Ἀπὸ τὶς ἀνωτέρω ἐξελίξεις και τὶς μορφές ὀργανώσεως τῶν ἀποδήμων Ἑλλήνων ἔχει ὑπαγορευθεῖ ἡ νέα και μέχρι σήμερα πολιτικὴ τῆς χώρας μας ὅσον ἀφορᾷ στὴν ἑλληνικὴ παιδεία τῶν ἀποδήμων μας. Εἶναι μιὰ πολιτικὴ, σὲ συνεργασία μὲ τοὺς φορεῖς τῶν ἑλληνικῶν σχολείων τῆς Διασπορᾶς—κατὰ πρῶτο λόγο τὴν Ἐκκλησία και κατὰ δεύτερο λόγο ἀνεξάρτητες Ἑλληνικὲς Κοινότητες, Ἑλληνικοὺς Συλλόγους και ἑλληνες ἰδιώτες—, ποὺ στοχεύει στὴ διατήρηση τῆς ἑλληνικῆς ταυτότητος τοῦ ἀποδήμου Ἑλληνα, χωρὶς νὰ ἐμποδίζεται ἡ σταδιοδρομία του στὴ χώρα ὑποδοχῆς ἢ ἀκόμη νὰ προπαρασκευάζεται ὁ ἀπόδημος γιὰ ἀμφίδρομη ἐπαγγελματικὴ σταδιοδρομία, στὴν ἴδια τὴ χώρα ἢ τὴν Πατρίδα του.

β. Ἡ Ἐκκλησία φορέας τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως στὸ Ἐξωτερικό.

Ἐγινε ἤδη λόγος ὅτι ἡ Ἐκκλησία παραμένει κατὰ κύριο λόγο ὁ φορέας τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ἀποδήμων Ἑλλήνων. Ἰδιαίτερα στὶς χώρες ἐκεῖνες ὅπου ἡ ἐγκατάσταση τῶν Ἑλλήνων γιὰ πολλὲς γενεές θεωρεῖται μόνιμη, ὅπως π.χ. οἱ Η.Π.Α., ἡ Μεγ. Βρεταννία, ἡ Αὐστραλία, ἡ Γαλλία κ.ἄ. Ὁ ρόλος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Διασπορᾶς στὸ θέμα «ἑλληνικὴ ἐκπαίδευση» εἶναι σημαντικὸς και τοσοῦτον πρωταρχικὸς ὅσον και ὁ θρησκευτικὸς τῆς ρόλος. Θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐπιδεικνύει ἕνα ἐνδιαφέρον γιὰ νὰ διατηρηθεῖ ἡ ἐθνικὴ μας γλῶσσα και ἡ ἑλληνικὴ συνείδηση στοὺς ἀποδήμους μας ὅσο εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας γιὰ τοὺς καθολικοὺς, ἀνεξαρτήτως ἐθνικότητος, και τῆς ἐβραϊκῆς ἐθνότητος γιὰ τὴ διατήρηση τῆς ἐβραϊκῆς γλώσσας και τῆς ἐβραϊκῆς συνειδήσεως στοὺς Ἑβραίους τῆς Διασπορᾶς. Ἀσφαλῶς ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δὲν ἔχει πετύχει τὴν πρόοδο τῶν καθολικῶν και τῶν Ἑβραίων στοὺς ἐθνικο-θρησκευτικοὺς αὐτοὺς τομείς, σ' ἕνα, ὅμως, βαθμὸ, κυρίως στὶς Η.Π.Α., τὴ Μεγ. Βρεταννία και τὴν Αὐστραλία, οἱ ἐπιτυχίες της εἶναι μεγάλες. Τὰ ἀποτελέσματα θὰ ἦσαν ἀκόμη καλύτερα ἐὰν δὲν ὑπονομεύονταν τὸ ἐκπαιδευτικὸ ἔργο της ἀπὸ διάφορα στοιχεῖα ποὺ δροῦν ἀρνητικὰ τόσο στὸ Ἐξωτερικὸ ὅσο και στὸ Ἐσωτερικὸ. Ἐνῶ κανεὶς δὲν τῆς ἀμφισβητεῖ, μῆτε κι αὐτοὶ ποὺ σήμερα ἐπιχειροῦν νὰ τῆς ἀποσπᾶσουν ἀπὸ τὰ χέρια τὴ σκυτάλη, ὅτι σ' αὐτὴν ὀφείλεται ἡ ὀργάνωση τῆς ἑλληνογλωσσικῆς ἐκπαιδεύσεως (σ' ὅποιοδήποτε τύπο), ὥστόσο ὑπάρχουν οἱ ὑποτιμῶντες τὴ δυνάμη της και οἱ ἀμφισβητοῦντες τὴν ἐθνικὴ της ἀποστολὴ και μὲ κάθε μέσο ἐπιχειροῦν τὴν περιθωριοποίησή της ἢ και νὰ τὴν περιορίσουν στὰ καθαρῶς θρησκευτικὰ της καθήκοντα. Ἄγνοοι ὅσοι ὑποστηρίζουν τὰ ἀντίθετα, εἴτε ἰδιώτες εἴτε και ἀρμόδια ὑπηρεσιακὰ ὄργανα τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας και ὁμογενεὶς τοῦ Ἐξωτερικοῦ (τῶν ὁποίων οἱ ἀντιλήψεις, θρησκευτικὲς και ἐθνικὲς, εἶναι σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν καθόλου ἑλληνοχριστιανικὴ

παράδοση), ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία εἶναι τὸ μόνιμο και ἀναγνωρισμένο ἀπὸ τὶς ἀρχές και τὸ λαὸ κάθε χώρας καταφύγιο τοῦ ἑλληνα μετανάστη και τὸ ὄρμητήριο γιὰ τὴ νέα ζωὴ στὴ δεύτερη Πατρίδα.

Μέσα στὸ ἐνοριακὸ κλίμα θὰ ἐπωασθοῦν οἱ δραματισμοὶ τοῦ μετανάστη και ὁ ἴδιος θὰ μπολιασθεῖ μὲ τὶς ἰδέες ἐκεῖνες ποὺ θὰ βοηθήσουν νὰ ἀντέξει στὶς ἄλλοτριωτικὲς δυνάμεις τοῦ νέου περιβάλλοντος¹. Θὰ πάρει ἀπὸ τὰ χέρια και ἀπὸ τὸν λόγο τοῦ ἑλληνα ἱερέα τὸ θάρρος γιὰ νὰ κάμει τὸ ξεκίνημα. Σὲ κάθε βῆμα του θὰ δραματίζεται τῆς γενέτειρας τῆ ζωῆ μέσα ἀπὸ τὴν ἐποπτεία τοῦ ὀρθοδόξου ἱεροῦ Ναοῦ, ὅπως λέγει και ὁ μεγάλος ἀγγλὸς ἱστορικὸς Sir St. Runciman ὅτι «ὁ μετανάστης, ποὺ ἐγκαθίσταται σὲ μιὰ χώρα, πρέπει νὰ ὑπακούει στοὺς νόμους και νὰ προσπαθεῖ νὰ συμμορφώνεται πρὸς τὰ βασικὰ ἤθη τῆς χώρας, στὴν ὁποία ἐγκαθίσταται· ἀλλὰ, σ' ὅλες τὶς πολιτισμένες χώρες, ὁ μετανάστης μπορεῖ νὰ διατηρεῖ τὴ θρησκεία του και μὲσω τῆς θρησκείας του μπορεῖ νὰ βρίσκεται σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸν κόσμον, ἀπὸ τὸν ὁποῖο αὐτὸς ἢ οἱ πρόγονοί του κατάγονται. Ἡ ταυτότητά του θὰ διαφυλαχθεῖ»². Δὲν θὰ περᾶσουν πολλὰ χρόνια και θὰ δεῖ στὸν ἴδιο ἐκεῖνον χωρὸ τὰ παιδιά του νὰ μαθαίνουν τὸ ἑλληνικὸ παραμῦθι, τὴν ἑλληνικὴ ἱστορία, τὸ τραγούδι τοῦ τόπου του, τὴ θρησκεία του, νὰ χορεύουν ἑλληνικοὺς χοροὺς και στὶς ἐθνικὲς και θρησκευτικὲς γιορτὲς νὰ ἐπικοινωνοῦν μὲ τὰ ἐθνικὰ σύμβολα· νὰ ζοῦν τὰ ἑλληνικὰ χρώματα και νὰ φεύγει ἀπὸ μέσα τους κάθε ἀμφιβολία γιὰ τὴ δικὴ τους Πατρίδα, ποὺ κάπου μακριὰ βρίσκεται, στὴν ὁποία ζεῖ ἕνας μεγάλος λαὸς ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος κατάγεται και τοῦ ὁποῖου ἡ γῆ και ἡ ἱστορία του εἶναι και δικὴ του γῆ και ἱστορία.

Ἡ Ἐκκλησία μας στὴ Διασπορὰ δίνει μιὰ μεγάλη μάχη γιὰ τὸν Ἀπόδημο Ἑλληνισμό—μιὰ μάχη ἐναντία στὸ ρεῦμα. Ἡ ἴδια κρατᾷ τὸ ρεῦμα μέσα στὸ ὁποῖο σβήνουν τὰ πάντα. Τὸ κρατᾷ ὅπως ὁ κυβερνήτης τοῦ καταποντιζόμενου πλοίου ποὺ μένει στὴ θέσῃ του μέχρι νὰ σωθοῦν ὅλοι οἱ ἐπιβάτες του. Χάρης στὴν Ἐκκλησία δὲν χάνεται στὴν Ἑλληνικὴ Διασπορὰ ἡ ἑλληνικὴ κληρονομία, παρὰ τὶς ἐναλλασσόμενες ὀλικὲς καταστάσεις, ὑποστηρίζει ὁ Sir St. Runciman. Οἱ μοντερνιστὲς σήμερα συχνὰ ὑποτιμοῦν τὸ ρόλο της. Ἄλλ' ὅταν κανεὶς ἀνεπηρέαστα μελετᾷ και κρίνει τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας μέσα ἀπὸ τὴν ἱστορία, στὴν ὁποία Ἐκκλησία και Ἔθνος συμ-

1. Τὴν 25-9-1981 ὁ ἱερεὺς στὴ Βοστώνη τῶν Η.Π.Α. Σωτ. Ἀλεξόπουλος ἔγραφε πρὸς τὴν Ὑπηρεσία μας Ε.Ε.Ε. τοῦ ΥΠΕΠΘ μεταξὺ ἄλλων: «ἡμεῖς θὰ συνεχίσωμεν τὸν ἀγῶνα. Θὰ κρατήσωμεν ψηλά τὴν σημαίαν τῆς Ὁρθοδόξου Θρησκείας μας και τῆς ἀθανάτου ἑλληνικῆς φυλῆς. Βαδίζοντες πάνω στὰ ἴχνη τῶν πρωτοπόρων ἀδελφῶν μας, οἱ ὁποῖοι ἀνευ ἐφοδίων τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἐκάμφθησαν, ἀλλὰ πάλεψαν σκληρὰ και δημιούργησαν τὰς ἀρίστας οἰκογενεῖς και μᾶς παρέδωσαν τὰς Ἑλληνικὰς μας Ὁρθοδόξους Κοινότητες. Τοὺς εὐχαριστοῦμεν και τοὺς εὐγνωμονοῦμεν».

2. Sir Steven Runciman, Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, Ὁ Ρόλος της στὴ Μ. Βρεταννία, Περσιδικὸ Ἡ ΔΡΑΣΙΣ ΜΑΣ, τ. 107, Ἰανουάριος 1984.

πορεύονται, συμπάσχουν καὶ ἀγωνιοῦν, ἰδίᾳ στοὺς σκοτεινότερους αἰῶνες αὐτῶν, ἡ Ἐκκλησία προβάλλει ὡς ἡ δύναμη ἐκείνη, ἡ ὁποία παρόλες τὶς πολλές δυσκολίες, τὶς πολλές ἀπογοητεύσεις καὶ αὐτὲς ἀκόμη τὶς ταπεινώσεις μπόρεσε ὄχι μόνον νὰ προσφέρει πνευματικὴ ἀνακούφιση, ἀλλὰ καὶ νὰ συντηρήσει τὶς παραδόσεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ¹.

Καὶ ὄντως πασχίζει ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία νὰ συγκεντρώσει στὰ διδακτήριά της, στοὺς συλλόγους της, στὶς κοινωνικὲς ἐνώσεις, ὅπως καὶ στοὺς Ναοὺς της, ὅλους τοὺς Ἕλληνες. Εἶναι ἡ κυρία δύναμη ποὺ κάνει ὄρατὴ τὴν παρουσία τοῦ Ἔθνους μας στὸν κόσμον καὶ ἄνετο τὸ πέρασμα τῶν συμφερόντων του μέσα ἀπὸ τὰ ἔθνη. Δὲν ἀρκεῖται στὶς ἐπισκέψεις ποὺ τὴν κάνουν οἱ ὁμογενεῖς μας, γιατί τὸς ἐπισκέπτεται ἡ ἴδια, τοὺς συμπαρίσταται, τοὺς καλεῖ ἀδιακρίτως ὅλους κοντὰ της, τοὺς δίνει τὴν ἀγάπη της καὶ τοὺς στρατολογεῖ στὸ πολυσχιδὲς θρησκευτικὸ καὶ ἔθνικὸ ἔργο της. Κάνει διάλογο μὲ ὅλους τοὺς Ἕλληνες μὲ κριτήριο καὶ στόχο νὰ μὴν ἀπολεσθεῖ οὔτε ἓνας Ἕλληνας. Ἔτσι ἀποβαίνει πραγματικὴ κιβωτὸς τοῦ Ἔθνους.

Ἡ ἔννοια τοῦ φορέα τῆς ἑλληνογλώσσης ἐκπαίδεως τῶν ἑλληνοπαίδων Ἐξωτερικῶν γιὰ τὴν Ἐκκλησία δὲν εἶναι οὔτε στενὴ οὔτε μονοσήμαντὴ. Δὲν ἐκφράζει μιὰ πραγματικότητα στὴν ὁποία καθοριστικὸ ρόλο παίζει τὸ κληρικὸ στοιχεῖο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Διασποράς. Πρόκειται γιὰ τὸ πλαίσιο μέσα στὸ ὁποῖο, κατὰ δημοκρατικὸ τρόπο, δραστηριοποιούνται μὲ ἔκφραση καὶ θέσεις ὅλα τὰ πρόθυμα μέλη τῆς Ἑλληνικῆς Παροικίας ὑπὸ τὴν εὐθύνη κυρίως καὶ λιγώτερο ὑπὸ τὸν ἔλεγχο τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Διεύθυνση Παιδείας ἢ ἡ Γραμματεία Παιδείας ἢ τὸ Κεντρικὸ Συμβούλιο Παιδείας ἢ ἡ Ἐπιτροπὴ Παιδείας, ὀνομασίες ποὺ ἔχουν δοθεῖ στὰ σχετικὰ ὄργανα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Διασποράς, ἀποτελοῦνται ἀπὸ σώματα μεικτὰ, τῶν ὁποίων τὰ μέλη εἶναι στὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ λαϊκοὶ καὶ μόνον ἓνα μικρὸ ποσοστὸ τὸ ἀποτελοῦν οἱ κληρικοὶ, ποὺ μὲ τὴν παρουσίαν τους δηλώνουν τὴ συνέχεια τοῦ σκοποῦ, τὴ συνέπεια τῆς ἀποστολῆς καὶ τὴν εὐθύνη τῆς πρωτοβουλίας καὶ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκεῖνοι ποὺ ἴδρυσαν τὶς σχολικὲς μονάδες, ποὺ τὶς διευθύνουν καὶ διδάσκουν τὰ ἑλληνοπαιδία μὲ μακρὰ καὶ πολὺτιμη πείρα. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ μέλη αὐτά, τὰ ὄργανα τῆς ἑλληνικῆς παιδείας εἶναι ἔτοιμα νὰ δεχθοῦν τὴ συμβουλή, τὴν ὁδηγία καὶ τὴ συνεργασία ὄχι μόνον τῶν ἀρμοδίων ἑλληνικῶν ὑπηρεσιῶν, στὸ Ἐσωτερικὸ καὶ τὸ Ἐξωτερικὸ, ἀλλὰ καὶ ἐιδικῶν ἢ πεπειραμένων παιδαγωγῶν πάνω στὴν ἔθνικοθρησκευτικὴ ἀγωγή τῶν ἑλληνοπαίδων Ἐξωτερικῶν. Παρέλκει νὰ μνημονεύσουμε ἐδῶ τὸ πλῆθος τῶν παραδειγμάτων ποὺ ἔχουμε στὴ διάθεσή μας².

1. Ἐνθ. ἀν.

2. Βλ. Ἡ Ἑλληνικὴ Παιδεία στὴν Δεκαετία 1980-1990 τοῦ Ἐμμ. Χατζηγεωργανοῦ, Δ/ντοῦ Παιδείας τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς, σ. 4: «Σὲ κάθε Κοινότητα ὑπάρχουν, καὶ κατὰ τὴν δεκαετία τοῦ 1980 θὰ γίνονται περισσότεροι, νέοι ἑλληνοαμερικανοὶ ἐπιστήμονες: γιατροὶ, δικηγόροι, ψυ-

Μέσα ἀπὸ τὸ ἔργο καὶ τὴν πείρα τῶν ἀνωτέρω ὀργάνων ἔχουν ξεπηδήσει οἱ περισσότεροι ἴδρυτὲς ἰδιωτικῶν σχολείων στὴν Αὐστραλία, τὸν Καναδᾶ, τὴς Η.Π.Α. καὶ τὴ Ν. Ἀφρικὴ μὲ ἀντίστοιχους παλοῦς ἀλλὰ καὶ μὲ κερδοσκοπικοὺς στόχους. Οἱ ἴδιοι κερδοσκοπικοὶ λόγοι, σὲ κάποιον βαθμὸ πολιτικοὶ ἢ ἰδεολογικοὶ, ἐμποδίζουν κυρίως νεοπαγεῖς ἀνεξάρτητες ἐκκλησιαστικὲς μητροπολιτικὲς διοικήσεις³ νὰ ἰδρῦσουν δικὰ τους σχολεῖα ὑπὸ τὴν ἔννοια ποὺ λειτουργοῦν τὰ σχολεῖα τῶν Ἀρχιεπισκοπῶν Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς, Μ. Βρεταννίας, Αὐστραλίας καὶ τῆς Μητροπόλεως Γαλλίας. Ἐδῶ συμβαίνει μιὰ συγκεκριμένη ἐκτίμηση τοῦ ἔργου, μέσα στὴν εὐρεῖα ἀποστολῆς της, τῆς Ἐκκλησίας τῆς Διασποράς. Ἀγνοεῖται ἢ ἠθελημένα ὅτι ἡ παρουσία τῆς Ἐκκλησίας στὸν Ἑλληνισμὸ τῆς Διασποράς εἶναι συνεχῆς καὶ κινητικὴ, ἢ δὲ πολιτικὴ της παραμένει ἀμετάβλητη καὶ ἀνεπηρέαστη ἀπὸ πολιτικὲς ἐξελίξεις καὶ ἰδεολογικὲς κοινωνικὲς τάσεις. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ δὲν μᾶς μένει καμμιὰ ἀμφιβολία ὅτι καὶ οἱ νεοπαγεῖς Μητροπόλεις στὸν εὐρωπαϊκὸ χῶρο, ὅπως τῆς Σουηδίας⁴, τοῦ Βελγίου⁵ καὶ τῆς Ἑλβετίας⁶, ὅπου ὁ Ἑλληνισμὸς

χολόγοι, καθηγητὲς κτλ., οἱ ὁποῖοι μοροῦν καὶ θέλουν νὰ προσφέρουν σημαντικὴ βοήθεια στὴν ὀργάνωση προγραμμάτων... Ἡ σωστὴ χρησιμοποίησή τους ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς καὶ ὄσους διαχειρίζονται τὶς κοινοτικὲς ὑποθέσεις».

3. Πρόκειται γιὰ τὶς Ἱερὲς Μητροπόλεις Βελγίου, Σουηδίας, οἱ ὁποῖες ἰδρύθηκαν τὸ ἔτος 1969, καὶ Ἑλβετίας, ἡ ὁποία ἰδρύθηκε τὸ ἔτος 1982. (Βλ. γιὰ τὶς δύο πρῶτες Κ. Καλλινίκου, Ἡ ἀναγκαιότης καὶ ἡ σημασία τῶν νέων ἐν Εὐρώπῃ ἱδρυθεισῶν Ἱ. Μητροπόλεων καὶ Ἐξαρχιῶν τοῦ Οἴκου-μενικοῦ Πατριαρχείου, ἐν Texts and Studies, τ. Ι, 1982, τοῦ Foundation for Hellenism in Great Britain).

4. Ἀναφέρουμε ἐνταῦθα τὴν μέχρι ὀργῆς ἀντίδραση ἑλληνικῶν συλλόγων τῆς Σουηδίας, ὅταν πληροφορήθηκαν τὰ σχέδια τοῦ ὄντως ἱκανωτάτου Μητροπολίτου Σουηδίας κ. Παύλου, φωτισμένου Ἱεράρχου, νὰ ἱδρῦσει δικὰ του σχολεῖα γιὰ τοὺς ἑλληνοπαιδὲς τῆς Μητροπόλεως του. Οἱ ἐπιθέσεις τους ἐστράφησαν καὶ ἐναντίον μας μέσω τοῦ Τύπου γιατί ὑπὸ τὴν ἰδιότητά μας ὡς Δ/ντοῦ Ε.Ε.Ε. τοῦ ΥΠΕΠΘ θὰ προσφέραμε τὴν ἀναγκαῖα στήριξη τῆς Ἑλλην. Πολιτείας στὸν Ἱεραρχὸν αὐτὸν (βλ. ἔφημ. «ΤΟ ΒΗΜΑ», 20.12.1978, καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. Φ. 826/799/154379/22.12.1978 ἔγγραφο). Καὶ ὑποδείχθηκε τότε στὸν Ἅγιο Σουηδίας νὰ μὴ προχωρήσει στὴν ὑλοποίησιν τῶν σχεδίων του γιὰ νὰ ἀποφευχθεῖ ἀναταραχὴ ποὺ θὰ ζημίωνε αὐτὸν καὶ τὰ μέλη τῆς Παροικίας μας στὴ Σουηδία, τὰ ὁποῖα, ὅπως πληροφορηθήκαμε ἀργότερα, δὲν ἦσαν ὅλα σύμφωνα κατὰ τῶν σχεδίων τοῦ Μητροπολίτου. Ἀξίζει, ὅμως, νὰ σημειωθεῖ, ὅτι ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Σουηδίας ἔχει μετατρέψει τοὺς χώρους τῶν ἐνοριῶν του σὲ κέντρα τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ μὲ βιβλιοθήκες, χώρους διαλέξεων καὶ πνευματικῶν συμποσίων, συμπαραστατούμενος ἀπὸ δυναμικοὺς συνεργάτες.

5. Μολονότι οἱ προσωπικὲς μας σχέσεις μὲ τὸν προηγούμενο Μητροπολίτη Βελγίου (νὸν Κῶ) κ. Αἰμιλιανὸ διαταράχθηκαν σοβαρῶς διὰ ὑπηρεσιακοὺς λόγους, ὀφείλομε νὰ σημειώσουμε ἐνταῦθα ὅτι ὁ Ἱεραρχὸς αὐτὸς ἔκαμε πολλὰ καὶ μεγάλας προσπάθειες γιὰ νὰ ρίξει τὴ Μητρόπολιν του στὴ μάχη γιὰ τὴ διάσωση μὲ κάθε τρόπο τοῦ ἑλληνικοῦ πομπίου. Στὸ ἀξίεπαινο ἐνεργητικὸ του εἶναι τὰ μεγάλῃς ἀξίας καὶ σημασίας κτίρια, τὰ ὁποῖα ἐξασφάλισε ἀπὸ δωρεὰς φιλογενῶν παρκοῦν στὸ Βέλγιο, προκειμένου σ' αὐτὰ νὰ συγκεντρωθοῦν καὶ νὰ λειτουργήσουν ὅλοι οἱ ὅμοιοι τῶν ἑλληνικῶν σχολείων. Τοῦ παρεσχόμενον τὴν προσωπικὴ καὶ τὴν ὑπηρεσιακὴ συμπαράστασή μας ὄχι μόνον μὲ τὴν ἀπόσπαση πολλῶν ἱεροδιδασκάλων, ἀλλὰ συνηγορῶντας στὶς διπλωματικὲς, τὶς προξενικὲς καὶ ἐκπαιδευτικὲς μας ὑπηρεσίες στὸ Βέλγιο γιὰ τὴν ἀπαραίτητη

φαίνεται να απολαμβάνει καλύτερων ευκαιριών μονιμότητας από ό,τι συμβαίνει στους Έλληνες της Δ. Γερμανίας, θα γίνουν άργα ή γρήγορα οι φορείς της ελληνικής εκπαίδευσης των ελληνοπαίδων στις χώρες αυτές. Οι διάφορες δυσμενείς καταστάσεις που καθιστούν ανέφικτο τούτο στις ημέρες μας, με τον χρόνο θα εκλείψουν και θα γίνει αντίληπτο από όλους εκείνους που έναντιώνονται στην ίδρυση σχολείων από την Εκκλησία, ότι το γενικότερο συμφέρον δεν υπαγορεύει άπλως, άλλ' επιβάλλει, την αναγνώριση στην Εκκλησία της Διασποράς την αποστολή αυτή.

Θά έρθει ή ημέρα που ό ελληνικός χώρος δέν θά είναι έργαστήρι κομματικών όξυτήτων που έχουν δυστυχώς προεκτάσεις στόν 'Απόδημο Έλληνισμό. 'Η τουλάχιστον, κάποτε θά τό αντίληφθοϋν όλοι οι Έλληνες και οι κομματικές παρατάξεις ότι οι απόδημοί μας έχουν διαλέξει τόν δικό τους δρόμο, στόν όποιο τά δικά μας κουσούρια έμποδίζουν τήν προκοπή τους και τήν κοινοτική-έννοριακή ένότητα και

συνεργασία μαζί του. 'Ακόμη και πρός τους 'Υπουργούς Παιδείας τής Χώρας μας, με ύπηρεσιακά σημειώματα, ένδιαφερόθηκα σέ μεγάλο βαθμό νά του άναγνωρισθεί ή ιδιότητα του φορέα τής έλλην. εκπαίδευσης, άφώνοντας τήν άσκηση τής υπεύθυνης λειτουργίας, τής οργάνωσης και έποπτείας του όλου διδακτικού έργου στό έποπτικό όργανο του Έλλην. 'Υπουργείου Παιδείας, τή Σ.Ε. στις Βρυέλλες. Δέν θέλουμε νά άναφερθοϋμε περισσότερο στους λόγους που οι προσπάθειές μας δέν τελεσφόρησαν τότε. 'Ενα προσθέτουμε μόνο: τίς άνάγκες τής Έλληνικής Διασποράς πρέπει νά τίς ύπηρετεί κανείς μέσα από τήν ιστορία της. Καί ή ιστορία της δέν είναι οι λίγες τελευταίες δεκαετίες, άλλ' οι πολλοί αιώνες της, οι όποιοι βγαίνουν μέσα από τή ζωή και τό έργο των μεγάλων δασκάλων του Γένους, που άκόμη μιλούν μέσα από τό Φανάρι και τους έκπροσώπους του ανά τά πέρατα τής Οικουμένης.

Τίς σκέψεις μας αυτές όπωσδήποτε ένισχύουν οι άπάνειες του σημερινού Μητροπολίτου Βελγίου κ. Παντελεήμονος, παλαιού συμφοιτητού μας και άγαπητού φίλου, ό όποιος περιστασιακά έγραψε προσφάτως για τή συμβολή τής Εκκλησίας στην εκπαίδευση των ελληνοπαίδων 'Εξωτερικού τά ακόλουθα: «'Η μεγίστη προσφορά των εκπαιδευτικών κληρικών έπεκτείνεται, κατά τρόπον θετικώτατο, και εις τόν εκπαιδευτικόν τομέα, όπου, λόγω των στενών δεσμών των μέ τους μαθητάς τής έννορίας των, συμβάλλουν όσον ούδεις άλλος εις τήν διατήρησιν τής γλώσσας και των έθνικών και θρησκευτικών παραδόσεων τής προσφιλοϋς γενετήρας... 'Η θέσις των κληρικών εκπαιδευτικών δέν είναι δυνατόν νά συγκριθί με τους άλλους άπεσπασμένους εκπαιδευτικούς του 'Εξωτερικού, οι όποιοι δρουν και κινούνται άτομικά, άνεξάρτητα από τό κοινωνικόν σύνολον έντός του όποιου είναι ταγμένοι, έν αντίθεσει με τόν ποιμικό-έκπαιδευτικόν, ό όποίος κυριολεκτικά θυσιάζεται εις τήν ξένην, αναλάμνονος καθημερινώς εις τόν βαθμόν τής διακονίας του ποιμνίου του. 'Ο κληρικός εκπαιδευτικός δέν είναι άλλός εκπαιδευτικός» (άπό έπιστολή πρός τόν 'Υπουργό Παιδείας τής Ελλάδος, άριθ. 107/29.2.1984).

6. 'Η Μητρόπολη Έλβετίας ίδρύθηκε τό έτος 1982 και παρά τό γεγονός ότι στό παρελθόν ύπάρχαν άντιδράσεις στην παρουσία τής Εκκλησίας διά των ιερών της στην εκπαίδευση των ελληνοπαίδων στην περιοχή αυτή από άντικληρικούς κυρίως στοιχεία, χάρις στη φιλογένεια τής οικογενείας Γκέρτσου, του πατέρα πριν και του υιού 'Αθανασίου σήμερα, αλλά και άλλων σοβαρών και γενναιοδώραν μελών τής εκεί Έλλην. Παροικίας, σήμερα δέ και του Ικανού και φωτισμένου Μητροπολίτου κ. Δαμασκηνού και των συνεργατών του ιερών Παπαδέλλα, Σημανδηράκη και 'Ιωσήφιδ, ώριμάζει μία στενή συνεργασία τής Εκκλησίας, του Έλλην. 'Υπουργείου Παιδείας και των Έλλην. Κοινοτήτων.

οργάνωσή τους, μέσα στην όποία είναι δυνατόν νά ευδοκιμήσει ή ελληνική παράδοση, νά διασωθεί ή ελληνική ταυτότητα και νά μείνει ζωντανή ή ελληνική μνήμη.

γ. 'Η ελληνική εκπαίδευση υπό ιδιάζουσες συνθήκες (Δ. Γερμανία).

'Υπάρχουν, όμως, περιοχές του Κόσμου, στις όποιες ό Έλληνισμός μοιραίως δέχεται τίς δυσμενείς επιδράσεις των κομματικών φανατισμών που συμβαίνουν στόν ελληνικό χώρο. 'Αναφέρουμε τους Έλληνες μετανάστες στη Δ. Γερμανία και τή Σουηδία. 'Η πρώτη διατήρησε για τους ξένους έργατες τόν χαρακτηρισμό «φιλοξενούμενοι έργατες». Είναι όνομασία στην προμετωπίδα τους, ή όποία έχει πολυσήμαντη πρακτική για τήν 'Ομόσπονδη Δημοκρατία τής Δ. Γερμανίας, αλλά και γι' αυτούς τους ξένους έργατες. Θά μπορούσαμε νά τήν αποδώσουμε με τήν εικόνα άλόγου μέ δυό κεφάλια, τό ένα νά βλέπει πρός τή χώρα προελεύσεως και τό άλλο πρός τή χώρα ύποδοχής. 'Ετσι συμβαίνει, τά περισσότερα τέκνα των μεταναστών νά έντάσσονται σιγά σιγά στην γερμανική κοινωνία, ένά ό νοϋς των γονέων και όσων παιδιών οι έπαγγελματικές ικανότητες δέν ανταποκρίνονται στις άπαιτήσεις τής γερμανικής άγοράς εργασίας νά είναι στραμμένοι πρός τή γενέτειρα.

Πριν από τή δεκαετία του 60 οι παλιές κοινότητες τής Γερμανίας μαζί με τόν έννοριακό ί. Ναό είχαν και τό ελληνικό σχολείο, στό όποιο συνήθως δίδασκε ό κοινοτικός ιερέας, είτε μόνος είτε βοηθούμενος από μετεκπαιδευμένους Έλληνες έπιστήμονες. Πολλοί σημερινοί καθηγητές και δάσκαλοι όλων των βαθμίδων τής ελληνικής εκπαίδευσης χρησιμοποιήθηκαν στό διδακτικό έργο από τους ιερείς των Κοινοτήτων, όπως άλλωστε και σήμερα συμβαίνει, όχι μόνο στη Δ. Γερμανία, αλλά και στη Μ. Βρετανία, τή Γαλλία, τήν 'Ιταλία, τήν Αυστρία, τίς Η.Π.Α., τόν Καναδά και τήν Αυστραλία, ό δέ άριθμός τους άνέρχεται σέ χιλιάδες.

Γιά τό εκπαιδευτικό καθεστώς που ίσχυσε για τήν ελληνόγλωσση διδασκαλία των ελληνοπαίδων τής Δ. Γερμανίας, παλαιότερα, ύπάρχει τό έργο του 'Αρχιεπισκόπου Θυατείρων και Μ. Βρετανίας, τό όποιο έξέδωσε ως 'Αρχιγραμματεϋς του Πατριαρχείου 'Αλεξανδρείας τό έτος 1955, μετά Ζετή θητεία στη Δ. Γερμανία ως Προϊστάμενος τής Έλληνικής Εκκλησίας του Μονάχου και ως 'Αρχιερατικός 'Επίτροπος του άειμνήστου Θυατείρων 'Αθηναγόρα Καβάδα. Στο έργο του αυτό, ό διά του Τόμου αυτού τιμώμενος 'Ιεράρχης, κάνει λόγο για τά έννοριακά σχολεία, τά όποια, τήν εποχή εκείνη και πριν άπ' αυτή, λειτουργούσαν με τή φροντίδα των έννοριακών ιερέων, βοηθούμενων και από Έλληνες, οι όποιοι έκαναν μετεκπαίδευση σέ γερμανικά πανεπιστήμια. 'Ο τότε 'Αρχιμανδρίτης Μεθόδιος ίδρυσε τό πρώτο δίγλωσσο σχολείο, στό όποιο φοιτούσαν ελληνόπαιδες και Γερμανοί που είχαν διάθεση νά μάθουν τήν ελληνική γλώσσα. Πρόκειται για τό σχολείο του

Μονάχου, τὸ ὁποῖο καὶ οἱ Γερμανοὶ τὸ εἶδαν ὡς ἓνα καλὸ μεταπολεμικὸ σημάδι στὶς πνευματικὲς σχέσεις τῆς Χώρας μας μετὰ τὴ Βαυαρία. Τὸ σχολεῖο αὐτὸ ἐξελίχθηκε σ' ἓνα καλὸ σχολεῖο, τὸ ὁποῖο ἐπὶ σειρὰ ἐτῶν διηύθυνε ὁ κ. Κ. Κωτσοβίλης καὶ στὴ συνέχεια ὑπήχθη ὡς ἀμγῆς ἑλληνικὸ στὸ Ἑλληνικὸ Κράτος¹.

Δύο σοβαρὲς αἰτίες σημάδεψαν τὴ σημερινὴ ἑλληνικὴ ἑκπαίδευση στὴ Δ. Γερμανία. Ἡ πρώτη εἶναι τὰ κίνητρα τῆς μεταναστεύσεως τῶν Ἑλλήνων στὴ χώρα αὐτὴ ἀπὸ τὸ 1960 καὶ πέρα μαζὶ μετὰ τὸ καθεστῶς ποὺ προσέφεραν οἱ γερμανικὲς ἀρχὲς στοὺς ξένους μετανάστες γενικῶς. Ἡ δευτέρη εἶναι οἱ πολιτικὲς ἐξελίξεις στὴ Χώρα μας, ποὺ συνέπεσαν μετὰ τὶς ἐκκλησιαστικὲς μεταβολὲς στὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία τῆς Δ. Εὐρώπης. Καὶ οἱ δυὸ αἰτίες δὲν εὐνόησαν τὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία νὰ παραμείνει ὁ φορέας τῶν ἑλληνικῶν σχολείων τῆς Δ. Γερμανίας, ἐνῶ οἱ ἱερεῖς τῆς Μητροπόλεως Γερμανίας συνέχισαν τὴν ἀπ' αἰῶνων ἔθνικο-θρησκευτικὴ τους φροντίδα γιὰ τοὺς ἀποδήμους μας, χωρὶς τὶς ἀπαιτήσεις ἐκεῖνες τῆς Ἐκκλησίας ποὺ συναντᾶμε στὶς Η.Π.Α., τὴ Μ. Βρεταννία, τὴν Αὐστραλία καὶ τὴ Γαλλία, ὅπου ἡ Ἐκκλησία διατηρεῖ τὸν πρῶτο λόγο στὰ θέματα ἑκπαίδευσως, βοηθούσης, στὴ συνέχεια, καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας μετὰ ὅσα μέσα διαθέτει αὐτὴ γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ.

Γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιβολῆς δικοῦ της προγράμματος ἑκπαίδευσως, ἐποπτείας καὶ ἐλέγχου στὸ ἔργο τῶν ἑκπαιδευτικῶν, ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία ἐγκαινιάσει – μετὰ πρῶτο βῆμα τὰ σχολεῖα τῆς Δ. Γερμανίας, τὴ δικὴ της ἑκπαιδευτικὴ πολιτικὴ μετὰ ἀνάλογη διαμόρφωση τῆς σχετικῆς νομοθεσίας, στῆς ὁποίας τὶς διατάξεις, οἱ ὁποῖες ἀνεγνώριζαν τὴν Ἐκκλησία ἢ τὶς Ἑλλήν. Κοινοτήτες ὡς φορέα – νὰ ἀναγνωρίζονται σιγὰ σιγὰ ὡς φορεῖς τῆς Ἑλλήν. Ἐκπαίδευσως Ἑλλήν. Προξενεῖα, Ἑλλήν. Σωματεῖα, Ἑλλήν. Σύλλογοι καὶ ἑλληνες ἰδιώτες.

Τὸν τελευταῖο καιρὸ παρατηρεῖται μιὰ ἔντονη δραστηριότητα τοῦ Μητροπολίτου Γερμανίας κ. Αὐγουστίνου γιὰ τὴν ἑκπαίδευση τῶν ἑλληνοπαίδων τῆς Μητροπόλεως του. Καὶ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἦταν

ἀπλὸς ἱερεὺς καὶ Ἐπίσκοπος μαζὶ μετὰ τὸν μεγαλύτερο ἀριθμὸ τῶν ἱερέων τῆς Μητροπόλεως (Γρόλιο – ἐπίσκοπο Θεομῶν Δημητρίου – Παυλίδη Μακάριο, Γεωργακάκη Σταύρο, Στεφανόπουλο, Κουρνιανό, Μαργαρίτη κ.ἄ.), πάνω ἀπὸ εἴκοσι χρόνια, δίνεται σκληρὸς ὁ ἀγῶνας γιὰ τὴ διάσωση τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τῆς ἔθνικης ταυτότητος τῶν ἑλληνοπαίδων στὴν περιοχὴ αὐτὴ.

Μολοντοὶ θὰ ἦταν χρῆσιμο νὰ γνωρίζουν οἱ ἐνδιαφερόμενοι τοὺς τρόπους τοὺς ὁποίους ὁ Ἅγιος Γερμανίας χρησιμοποιοῖ γιὰ τὴ στήριξη τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, ἀρκούμεστε νὰ σημειώσουμε ἀπόψεις τοῦ ἐπὶ τοῦ θέματος, τὶς ὁποῖες ὁ ἴδιος διατύπωσε περιστασιακῶς. Μεταξὺ ἄλλων λέγει: «ἡ δυαδικὴ ἰδιότητα τοῦ ἱερέα-ἐκπαιδευτικοῦ, ποὺ ἀπορρῆει ἀπὸ τὴν παράλληλη ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας, ἔχει ἱστορικὰ ἀναγνωρισθεῖ ἀπὸ τὸ Ἔθνος καὶ τὸ Κράτος, τὸ ὁποῖο τὶς ἔταξε στὴν ἀρμοδιότητα ἐνὸς καὶ ὄχι δύο Ἐπουργείων ποὺ χαρακτηριστικὰ ὀνομάζεται Ἐπουργεῖο Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων... Ἡ παρουσία τῶν ἱερέων ἐκπαιδευτικῶν στὰ σχολεῖα τῆς Γερμανίας εἶναι τελείως ἀπαραίτητη. Θὰ πρέπει δὲ νὰ βοηθήσουμε νὰ διορισθοῦν καὶ οἱ ὑπόλοιποι ἱερεῖς²..., βοηθώντας τὴν Ἐκκλησία μας στὸ Ἐξωτερικὸ, βοηθῶμε τὸ μαρτυρικὸ γένος τῶν Ἑλλήνων»³.

Ἡ νέα αὐτὴ μορφή ἑκπαίδευσως στὴ Δ. Γερμανία καὶ ὅπουδῆποτε ἄλλου καθιερώθηκε μετὰ ἓνα σημαντικό κόστος γιὰ τὴν Ἑλλήν. Πολιτεία καὶ γιὰ τὴν Ἐκκλησία, ἰδιαίτερα, ὅμως, γιὰ τὸν Ἀπόδημο Ἑλληνισμό, δὲν ἔφερε ἀποτελέσματα καλύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ θὰ εἶχαμε ἐὰν παρέμενε ἡ Ἐκκλησία φορέας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκπαίδευσως. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο συνάγεται ἀβίαστα καὶ ἀμερόληπτα, ἐὰν ληφθοῦν ὑπόψη ὀρισμένα στοιχεῖα ποὺ προέρχονται ἀπὸ σχολεῖα ἄλλων περιοχῶν, τὰ ὁποῖα καθορίζουν τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξη τοῦ θεματὸς μας.

δ. Ἀμφισβήτηση τῆς ἰδιότητος τοῦ φορέα στὴν Ἐκκλησία τῆς Διασπορᾶς.

Στὶς Η.Π.Α., τὸν Καναδᾶ, τὴ Μ. Βρεταννία καὶ

1. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπεκταθοῦμε στὰ αἴτια ποὺ διαμόρφωσαν τὸ σημερινὸ καθεστῶς τοῦ ἑλλήν. σχολείου τοῦ Μονάχου, οὔτε στὶς διεκδικήσεις ἐπ' αὐτοῦ τοῦ προηγουμένου φορέα, ὁ ὁποῖος σήμερὰ λειτουργεῖ ὡς ἐκκλησιαστικὸ ἓνα Νηπιαγωγεῖο ἀναγνωρισμένο ἀπὸ τὶς Βαυαρικὲς ἐκπαιδευτικὲς ὑπηρεσίες. Ἐνα ἀκόμη ἐκκλησιαστικὸ Νηπιαγωγεῖο λειτουργεῖ στὴ Φραγκφούρτη μετὰ τὴ φροντίδα τοῦ διακεκριμένου ἱατροῦ κ. Ρουφογάλη, ὁ ὁποῖος δὲν περιορίζεται μόνον στὴ μικρὴ αὐτὴ ἐκπαιδευτικὴ μονάδα, οὔτε στὸ βιοποριστικὸ τοῦ ἐπάγγελμα. Ἄσκει ἐρῦντερο κοινωνικὸ καὶ ἔθνικὸ ἔργο, τοῦ ὁποῖου οἱ εὐεργετικὲς προεκτάσεις φθάνουν καὶ στὸ Ἐσωτερικὸ τῆς Χώρας μας. Τέτοιες παλιὲς φρουρὲς, σὰν τὸν κ. Ρουφογάλη, συναντᾶ κανεὶς πολλὰς σ' ὅλη τὴ Δ. Γερμανία καὶ τὶς λοιπὰς χώρας τῆς Δ. Εὐρώπης. Διακατέχονται ἀπὸ σπᾶνους δημιουργικοὺς πατριωτικοὺς ἐνθουσιασμοὺς, τοὺς ὁποῖους δὲν μποροῦν νὰ κατανοήσουν οἱ νεώτεροι μετανάστες μας. Ἄλλα τρία (3) Νηπιαγωγεῖα μετὰ φορέα τὴ Μητροπολιτὴ Γερμανίας λειτουργοῦν καὶ στὶς πόλεις Ἀννόβερο, Ἀμβούργο καὶ Νυρεμβέργη.

2. Οἱ ἀπόψεις αὐτὲς τοῦ Ἁγίου Γερμανίας διατυπώθηκαν μετὰ ἀφορμὴ τὴν ἀνάκληση τῆς ἀποστάσεως τῶν ἱερέων-ἐκπαιδευτικῶν π. Σταύρου Γεωργακάκη καὶ Ἀλεξ. Στεφανόπουλου, γιὰ τοὺς ὁποίους ἡ ἐφημερίδα Βραδυνὴ ἔγραψε μακρὸ σχόλιο τῆ 16-7-1984, στὸ ὁποῖο ἀνεφέρετο καὶ τὸ ἐξῆς: «οἱ ἀνακαλούμενοι ἱερεῖς-ἐκπαιδευτικοὶ ἔχουν ὀργανώσει τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα, ποὺ λειτουργοῦν στὶς περιοχὲς τους, καὶ τοὺς ἔχουν ἐξασφαλίσει ἀπὸ τὶς τοπικὲς ἀρχὲς ὅλες τὶς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις (στῆγη, ἀσφάλεια, καθαριότητα κτλ.) γιὰ τὴν ἀπόσκοπη λειτουργία τους...».

3. Ἐπιστολὴ Μητροπολίτου Γερμανίας κ. Αὐγουστίνου πρὸς τὸν Ἐπίσκοπο Ἑθν. Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Ἀπ. Κακλαμάνη, ἀπὸ 22.2.1984. Ἐμεῖς φροντίσαμε οἱ πτυχιούχοι κληρικοὶ, οἱ ὁποῖοι εἶχαν τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ σὲ ἑλληνικὰ σχολεῖα τοῦ Ἐξωτερικοῦ (ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν ἱερατικὸ τους βαθμὸ), νὰ διορισθοῦν στὸ Ἑλληνικὸ Δημόσιο. Τὸ μέτρο αὐτὸ εἶχε καὶ θὰ ἔχει ἀγαθὰ ἀποτελέσματα γιὰ τὸν Ἀπόδημο Ἑλληνισμό.

την Αυστραλία¹. την πρωτοβουλία στην εκπαίδευση των ελληνόπουλων Έξωτερικού, σ' όλους τους τύπους εκπαίδευσης, από τις απογευματινές τάξεις μητρικής γλώσσας ως τα άμιγξη ελληνικά σχολεία, έχει ή Ορθόδοξος Έκκλησία της Διασποράς. Για πολλές δεκαετίες ή Έκκλησία στις περιοχές αυτές (τό πρώτο ελλην. σχολείο της Άγίας Σοφίας του Λονδίνου έχει ιστορία πάνω από 100 χρόνια) εξασφαλίζει τα κατάλληλα κτίρια, όργάνωση και πρόγραμμα εκπαιδευτικό ανάλογο με τις ανάγκες που αντιμετώπιζουν τα ελληνόπουλα Έξωτερικού, ώστε να επιβιώσουν μέσα στο ξένο περιβάλλον ως Έλληνες ορθόδοξοι χριστιανοί.

Με τη συσσωρευμένη πείρα των στελεχών της Έκκλησίας² γίνεται ή επίλογη των καταλλήλων εκπαιδευτικών και ή σωστή καθοδήγησή τους στο έργο τους, προκειμένου τα ελληνικά προγράμματα της Πατρίδος, τα διδακτικά βιβλία της και οι όποιες-δήποτε εκπαιδευτικές και διδακτικές όδηγιες να προσαρμόζονται προς τό συμφέρον των μαθητών. Η Έκκλησία στο έργο της αυτό δέν ενεργεί έρήμην των κοινοτικών ή συλλογικών όργάνων ή και απόμων άκόμη του Άποδήμου Έλληνισμού. Όπως έχει τονισθεί και άλλαχού, στα άρμόδια εκπαιδευτικά όργανα της ή Έκκλησία περιλαμβάνει μέλη που άντιπροσωπεύουν τό σύνολο του Όρθοδόξου Ποιμνίου της Έλληνικής Διασποράς.

Όπως γίνεται άντιληπτό, ή Έκκλησία κινεί ένα δόκιμο, εύρύ και ίσχυρό μηχανισμό για να πετύχει τη

συντήρηση της έλληνορθόδοξης συνειδήσεως και ταυτότητος του ελληνόπουλου Έξωτερικού. Ένα μηχανισμό, τον όποιο όρισμένοι από τους τά τελευταία χρόνια τοποθετημένους Συμβούλους Έκπαιδευσεως δέν μόδεσαν να άγγίζουν και να κατανοήσουν όπως δείχνουν τά ύπηρεσιακά πληροφοριακά τους έγγραφα. Η έκτίμηση του έπιτελούμενου έργου στα σχολεία αυτά με κριτήρια ίδια μ' εκείνα με τά όποια άξιολογείται τό έργο των σχολείων Έσωτερικού, φαικιδεύει τό έργο της Έκκλησίας της Διασποράς, έφόσον τό πρόγραμμα των όμογενειακών σχολείων περιλαμβάνει κυρίως διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας, της ελληνικής ιστορίας, της ορθόδοξης πίστεως, της ελληνικής γεωγραφίας και πολιτιστικά στοιχεία. Τά στοιχεία αυτά άποτελούν θεμελιώδεις έθνικές δυνάμεις που έπενεργούν ως άντιόδοτα στον κατακλυσμό των ποικίλων άντιδράσεων που δρούν καταλυτικά για τους άποδήμους μας μέσα στο ξένο περιβάλλον στο όποιο ζούν.

Μιά δέσμη από έγγραφα του σημερινού Σ.Ε. στην Έλλην. Πρεσβεία του Λονδίνου άποκαλύπτουν την άγνοια αυτή και την προσπάθεια να περιθωριοποιηθεί ή Έκκλησία στον χώρο της εκπαίδευσεως, του όποιου ή ίδια είναι δημιουργός³. Και άκόμη, με μία προσπάθεια όχι άπλως πλάγια, αλλά και ύπονομευτική, θά έπιχειρήσει την ύπονόμευση της εκπαιδευτικής πολιτικής της Έκκλησίας, ή όποια θά διαταράξει την ήρεμία του Άποδήμου Έλληνισμού και θά όδηγήσει στη διάσπαση της ένότητος αυτού, για την όποια πολλές και μακρόχρονες θυσίες έχει κάμει ή Έκκλησία. Τό μόνο θετικό στοιχείο στο ύπ' άριθ. πρωτ. 343/4-7-1983 έγγραφο του Σ.Ε. στο Έλλην. Προξενείο του Λονδίνου είναι εκείνο τό σημείο, στο όποιο αναφέρονται τά έξης: «Οί σχέσεις μεταξύ Κυπρίων και Άρχιεπισκόπου φαίνεται να βελτιώθηκαν άρκετά από τότε που στον Άρχιεπισκοπικό θρόνο τοποθετήθηκε ό κ. Μεθόδιος. Στα σχολεία, έτσι, της Έκκλησίας ύπηρετούν με άπόσπαση και δύο ή τρεις Κύπριοι εκπαιδευτικοί.

»Πρέπει, ώστόσο, να ύπογραμμισθεί ότι ό ρόλος που παίζουν τά δύο Υπουργεία (σημ. Έλλάδος και Κύπρου) στην εκπαίδευση των ελληνόπουλων της Άγγλίας είναι από άσήμαντος μέχρι άνύπαρκτος, περιοριζόμενος ουσιαστικά στην παροχή εκπαιδευτικών τους, που με αίτησή τους ζητούν οι φορείς που αναφέραμε (Άρχιεπισκοπή και Ο.Ε.Σ.Ε.Κ.Α.), ή άλλα και μόνο στο διδακτικό έργο που άσκοδν για λογαριασμό των φορέων αυτών οι εκπαιδευτικοί τους. Η χάραξη, έτσι, και ή άσκηση μιάς συγκεκριμένης εκπαιδευτικής πολιτικής έπιλογής και πολιτικής άνήκει στις πιο πάνω όργανωμένες ομάδες που έλέγχουν άπόλυτα τον πολιτιστικό και ιδεολογικό προσ-

1. Η Έκκλησία στην Αυστραλία έλέγχει τό 50% περίπου των έλλην. σχολικών μονάδων. Από τά μη έλεγχόμενα από την Έκκλησία, τά περισσότερα άνήκουν στις παλαιές Κοινότητες, οι όποιες είναι φορείς των έννοιακών κοινοτικών των σχολείων, τά όποια δέν έχουν φορέα την Έλλην. Όρθόδοξο Άρχιεπισκοπή με την έννοια ότι διατηροδνται όρισμένες διοικητικές εκκλησιαστικές διαφορές μεταξύ αυτών και της Άρχιεπισκοπής.

2. Έπί παραδείγματι οι Έπίσκοποι Κυανέων Χρυσόστομος, Μιλητουπόλεως Τιμόθεος, Τροπαίου Γρηγόριος, Ζηνουπόλεως Άρίσταρχος, Τελμησοδ Χριστοφόρος, Πατάρων Είρηναος (στη Μεγ. Βρετανία), Σασίμων Ίερεμίας (στη Γαλλία), Άρχιμ. Ίερόθεος Κουρτέσης (στην Αυστραλία), Εύμενείας Μάξιμος (στην Όλλανδία), δεκάδες Ιερέων στις Η.Π.Α., τον Καναδά και τις χώρες της Εύρώπης, όλοι αυτοί διανύουν την τρίτη δεκαετία στα όμογενειακά σχολεία του Έξωτερικού.

Δέν είναι ύπερβολή άνν μνημονεύσουμε ήγέτες της Όρθοδοξίας που ύπηρετήσαν σε όμογενειακά σχολεία. Η Α.Θ.Π. ό Οικουμενικός Πατριάρχης κ. Δημήτριος, ως Άρχιμανδρίτης διδάξε στο έλλην. σχολείο της Τεχεράνης, ό Μακαριώτατος Πατριάρχης Άλεξανδρείας κ. Νικόλαος ύπηρετήσε ως Καθηγητής στο κοινοτικό σχολείο της Έλλην. Κοινότητας Άδδής Άμπέμπας, ό Άρχιεπίσκοπος Β. και Ν. Άμερικής κ. Ιάκωβος διδάξε ως Καθηγητής και Σχολάρχης στη Θεολογ. Σχολή της Βοστώνης, ό Θυατείρων κ. Μεθόδιος διδάξε ως Καθηγητής στο έλλην. σχολείο του Μονάχου και τό Γυμνάσιο της Έλλην. Κοινότητας Άδδής Άμπέμπας, ό Ν. Ζηλανδίας Διονύσιος επί σειράν έτών διδάξε στο έλλην. σχολείο της Άγίας Σοφίας του Λονδίνου, ό Βελγίου Παντελεήμων διδάξε στο όμογενειακό σχολείο της Σαρλό-Ρουά. Άκόμη στους εκπαιδευτικούς του Έξωτερικού Ίεράρχες αναφέρονται ό Μητροπολίτης Μέμφιδος Διονύσιος στη Μανσούρα, ό Θερμών Δημήτριος στο Μόναχο και ό Έλαίας Θεοδώρητος στην Τεχεράνη.

3. Μνημονεύουμε άπλως τό θέμα και τους άριθμούς των σχετικών εγγράφων προς τό Υπουργείο Έθν. Παιδείας και Θρησκευμάτων: α) Έλληνικά Σχολεία Μπέρμινγκχαμ, άριθ. πρωτ. 359/15-7-1983, β) Δημιουργία νέου σχολείου στο Κάριδιφ, άριθ. πρωτ. 358/21-7-1983, βλ. και σχετ. δημοσίευμα Μ. Τζιάλλη στην εφημερίδα «Παροικιακή Χαραυγή», της 6-7-1983, δικής του έμπνευσεως, γ) Ίδρυση πλήρους δημοσίου Έλληνικού Σχολείου στο Λονδίνο, άριθ. πρωτ. 343/4-7-1983.

ανατολισμό τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ χώρου ἀνάλογα μὲ τις φιλοδοξίες καὶ τις πολιτικοοικονομικοκοινωνικές τοποθετήσεις». Στὴ συνέχεια τοῦ ἐγγράφου γίνονται προσωπικές ἐκτιμήσεις γιὰ τις δυνατότητες ὑπαγωγῆς ὄλων τῶν σχολείων ὑπὸ ἓνα φορέα, πού δὲν θὰ εἶναι οὔτε ὁ ἓνας οὔτε ὁ ἄλλος ἀπὸ τοὺς ὑπάρχοντες, γιατί κατὰ τὴ γνώμη τοῦ ἐμποδίζουν τοὺς «πελάτες» τῶν ἀποσπασμένων ἐκπαιδευτικῶν τῶν σχολείων τους (γονεῖς – μαθητές) «μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ νὰ γίνονται ὄργανα καθοδηγητικά τοῦ ἀποδήμιου ἑλληνισμοῦ στὴν προσπάθειά του γιὰ ἐθνικὴ ἐπιβίωση καὶ κοινωνικὴ δλοκλήρωση στὸ νέο τόπο ἐγκατάστασης καὶ δραστηριοποίησής τους». Δηλ., κατὰ τὸν κ. Σύμβουλο, ἡ ἐπιβίωση τοῦ Ἀποδήμιου Ἑλληνισμοῦ μέχρι σήμερα ὀφείλεται σὲ ἄορατες δυνάμεις καὶ ὄχι στὸν ὀργανωμένο Ἑλληνισμό γύρω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τῆς Διασποράς. Εὐτυχῶς πού ὑπάρχουν φωτισμένοι πολιτικοὶ καὶ σήμερα, σὰν τὸν Ὑπουργὸ Παιδείας κ. Ἀπ. Κακλαμάνη, πού διορθῶνε ὅσους σκέπτονται διεστραμμένα γιὰ τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ κ. Κακλαμάνης σὲ ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Μητροπολίτη Γερμανίας κ. Αὐγουστῖνο (ἀριθ. πρωτ. 9383/2.11.1983) μεταξύ ἄλλων λέγει: «... θέλουμε καὶ πάλι νὰ σὰς διαβεβαίωσουμε γιὰ τὴν πεποίθησή μας, ὅτι ἡ συμβολὴ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας μας στὸ Ἐξωτερικὸ γιὰ τὴν πνευματικὴ καλλιέργεια τῶν συμπατριωτῶν μας καὶ τὴ διατήρηση τῆς πολιτιστικῆς καὶ ἐθνικῆς μας ταυτότητας εἶναι μεγάλη. Ἡ ὀρθόδοξη παράδοσή μας εἶναι πρωταρχικὴ δύναμη στὸν Ἑλληνισμό τῆς διασποράς καὶ οἱ φωτισμένοι ἱερεῖς μας συμπαραστάτες τῶν συμπατριωτῶν μας τοῦ Ἐξωτερικοῦ».

Θὰ θέλαμε νὰ ἐρωτήσουμε τὸν κ. Σύμβουλο, μήπως εἶδε πουθενὰ κανένα Σύμβουλο ἢ ἀποσπασμένο ἐκπαιδευτικὸ νὰ ξεσηκῶνε τὰ ἀνὰ τὸν κόσμον ἑλληνικά Λόμπυ σὲ ἐθνικὲς κρίσεις ἢ ἀκόμη γιατί ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Χώρας μας κ. Ἀνδρ. Παπανδρέου προσκάλεσε τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀμερικῆς κ. Ἰάκωβο στὴν Ἀθήνα μετὰ τὴν ἀνακήρυξη τοῦ ψευδοκράτους τοῦ Ντεκτὰς στὴν Κύπρο; Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα ὁ Ὑπουργὸς (τότε Προεδρίας) κ. Ἀγ. Κουτσόγιωργας κάλεσε τὸν παρεπιδημῶντα στὴν Ἀθήνα Θουατεῖρων κ. Μεθόδιο.

Μὲ πραγματικὴ μισαλλόδοξη ἀντίληψη ἐβλήθη τὸ Ἑλληνικὸ Κολλέγιο τοῦ Λονδίνου¹, τὸ ὁποῖο μὲ φορέα τὴν Ἀρχιεπισκοπὴ ἦταν ἀναγνωρισμένο ἀπὸ τις Ἑλληνικὲς Ἀρχὲς ὅσο καὶ τις ἀντίστοιχες Βρετανικὲς, γιὰ ἓνα καὶ μόνο λόγο, γιατί στὸ σχολεῖο αὐτὸ φοιτοῦσαν τὰ παιδιὰ τοῦ τέως Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀκόμη γιατί δὲν ἐπετράπη σὲ ὀρισμένους ἀποσπασμένους στὸ σχολεῖο αὐτὸ ἐκπαιδευτικούς νὰ εἰρωνεύονται τοὺς μαθητὲς αὐτοῦς. Θέλουμε νὰ πιστεύουμε ὅτι ἡ γνώμη τοῦ Ὑφυπουργοῦ Παιδείας κ. Π. Μώραλη εἶναι αὐτὴ πού διέρρησε σχετικὰ μὲ τὸ σχολεῖο αὐτὸ. Φέρεται νὰ εἶπε «ὅτι σὲ δύο τρία χρόνια τὰ παιδιὰ τοῦ Βασιλιά θὰ ἀποφοιτῆ-

σουν. Καὶ μόνο γι' αὐτὸ τὸν λόγο δὲν πρέπει νὰ προχωρήσουμε στὸ κλείσιμο αὐτοῦ». Τελικὰ πῆρε τὴν ἀπόφαση ἄρσεως τῆς ἀναγνωρίσεώς του ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος καὶ ἰδρύσεως ἄλλου πληροῦ ἑλληνικοῦ σχολεῖου. Ἡ ἐξέλιξη αὐτὴ, μολονότι εἶχε ὡς στόχο τὸ κλείσιμο τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου, ὀδήγησε τὸν φορέα καὶ τὴν Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ αὐτοῦ νὰ μεταβάλει τὸν τύπο αὐτοῦ καὶ νὰ τὸ μετατρέψει ἀπὸ καθαρῶς ἑλληνικὸ σὲ δίγλωσσο, κατὰ τὸν τύπο τῶν δίγλωσσων σχολείων πού λειτουργοῦν στὴν Ἀστόρια τῆς Ν. Ὑόρκης, στὸ Κάρλτον τῆς Μεμβούρνης, τὸ ΣΑΧΕΤΙ τοῦ Γιοχάνεσμπουργκ, τὰ ἑλληνικά τμήματα στὰ Εὐρωπαϊκὰ σχολεῖα τῶν Βρυξελλῶν καὶ τοῦ Λουξεμβούργου κ.ἄ., τὰ ὁποῖα ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Ἐθν. Παιδείας καὶ Ἐργασίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ μετατροπὴ αὐτὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου δὲν ζημιώνει σὲ τίποτα τοὺς ἀποφοίτους αὐτοῦ, γιατί τὸ ἐπίπεδο ἐκπαίδευσῆς πού παρέχει ἔχει ἦδη ἀναγνωρισθῆ ἀπὸ πολλὰ ἀγγλικά πανεπιστήμια καὶ ἀκόμη στὰ τμήματά του ἔχει περιλάβει πρόγραμμα σπουδῶν γιὰ τὴν ἀπόκτηση τοῦ G.C.E. Ἡ μὴ ἀναγνώριση τοῦ σχολεῖου ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας δὲν σημαίνει στέρηση τῶν δικαιωμάτων πού ἔχουν ὁ ἀπόφοιτοῦ του σύμφωνα μὲ τις διατάξεις τοῦ Ν.Δ. 650/1970 καὶ τοῦ Π.Δ. 155/1978, οἱ ὁποῖες εἶναι εὐεργετικὲς γιὰ ὅλα τὰ ἑλληνόπουλα τοῦ Ἐξωτερικοῦ χωρὶς καμμιά ἐξαιρέση.

Στὴν περίπτωσή πού ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία δὲν ἀναγνωρίζει τοὺς τίτλους ἀποφοίτων τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου τοῦ Λονδίνου μόνο καὶ μόνο γιατί κάποιοι ἀστήρικτοι ἰδεολογικοὶ λόγοι χρησιμοποιήθηκαν γιὰ νὰ ἀρθεῖ ἡ ἀναγνώριση τῆς ἰσοτιμίας τοῦ σχολεῖου αὐτοῦ πρὸς τὰ ἀντίστοιχα σχολεῖα τοῦ Ἐσωτερικοῦ, ἐνῶ ἀναγνωρίζονται οἱ τίτλοι σχολείων τοῦ αὐτοῦ τύπου τοῦ Ἐξωτερικοῦ πού ἀναφέραμε ἀνωτέρω, στὴν πράξη θὰ ἐπιχειρηθεῖ διάκριση, τὴν ὁποῖα καμμιά συνταγματικὴ ἢ νομικὴ διάταξη ὀρίζει, ἀλλ' οὔτε καὶ ἐπιτρέπει. Μιὰ τέτοια ἐνέργεια, ἀκόμη, θὰ εἶναι ἀντίθετη καὶ μὲ τὸ Εὐρωπαϊκὸ Δίκαιο περὶ ἐκπαίδευσῆς τῶν παιδιῶν τῶν μελῶν τῆς ΕΟΚ, στὰ ὁποῖα ἀναγνωρίζεται τὸ δικαίωμα ἐκμαθήσεως τῆς μητρικῆς γλώσσας καὶ τῶν ἐθνικῶν πολιτιστικῶν στοιχείων, ὑποχρεῶνε δὲ ἀκόμη τις χῶρες-μέλη τῆς ΕΟΚ νὰ ἰδρύσουν γιὰ τὰ τέκνα τῶν μεταναστῶν κατάλληλα σχολεῖα.

Θεωρεῖται εὐτύχημα ὅτι τις μεταβολὲς αὐτές, καθόλου εὐχάριστες γιὰ τὸν Ἀπόδημο Ἑλληνισμό, τις προλαμβάνει ἡ Ἐκκλησία, ἢ ὁποῖα δὲν μετακινεῖται ἀπὸ τοὺς διαχρονικοὺς στόχους της, τοὺς ὁποῖους ἐπιτυγχάνει ἀνεξάρτητα ἀπὸ τοὺς μετασηματισμούς πού τῆς ὑπαγορεύουν οἱ κοινωνικοπολιτικὲς καὶ οικονομικὲς ἐξελίξεις τῆς χώρας στὴν ὁποῖα ζεῖ καὶ ἐργάζεται τὸ ποίμνιό της. Εἶναι οἱ μόνοι, ἀσφαλῶς, παράγοντες πού ἰδιαίτερα λαμβάνει ὄψη γιὰ τὴν κοινωνικὴ καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴ ἐνταξί τῶν ἀποδήμιων μας, ἰδιαίτερα στὶς χῶρες ὅπου οἱ ἀπόδημοί μας ἔχουν μόνιμη ἐγκατάσταση. Οἱ ὑποχρεώσεις της ἀπὸ τὴ δικὴ μας ἐθνικὴ συνείδηση

1. Πρβλ. καὶ δημοσίευμα στὴν ἐφημ. ΒΡΑΔΥΝΗ τῆς 25-2-1983.

και ταυτότητα είναι η έιδοποιός δύναμη σ' όλες τις ενέργειές της, που άφοροβν την πατριδογνωστική κατάρτιση τών έλληνοπαίδων Έξωτερικού.

Όρίζοντας τόν ρόλο τής Έλλην. Έκκλησίας στη Μ. Βρετανία για τούς Έλληνες ό ιστορικός Sir St. Runciman λέγει τά έξής περισπούδαστα: «Μιά Έλληνική Έκκλησία στη Μ. Βρετανία, σεβαστή άπό τις άλλες Έκκλησίες και άπό τις πολιτικές άρχές, μπορεί νά δώσει στους πιστούς της τó άίσθημα αυτό τής έθνικης ταυτότητος χωρίς νά συγκρούεται με τις ενέργειες τών μελών της, σάν πολιτών προσωρινών ή μονίμων τής χώρας, στην όποία έχουν έλθει... Η Έκκλησία φροντίζει και μεριμνά για την αιωνιότητα και σέβεται τή δύναμη τής παραδόσεως... Είναι πολύτιμο για μάς σ' αυτή τή χώρα (τή Μ. Βρετανία) νά έχουμε μεταξύ μας μια Έκκλησία, που δέν έχει άρνηθεί τις παραδόσεις της και τούς αιώνιους κανόνες της και συνεχίζει νά ζει σταθερά με τόν ίδιο τρόπο και με τή Χάρη του Θεού θά συνεχίσει νά ζει, για νά πληροί τις άνάγκες του λαού της... (και καταλήγει)... δέν πρέπει νά φοβούμεθα για τó μέλλον τής Έλληνικής Έκκλησίας στη Μ. Βρετανία, έφόσον διατηρεί τις ύψηλές άρχές της, έφόσον οί έλληνες πιστοί της παραμένουν νομοταγείς στις παραδόσεις της και αισθάνονται υπερήφανοι γι' αυτούς και έφόσον δέχεται με καλωσύνη φίλους από άλλου»!

ε. Έπίσημα κείμενα μιλούν για τó ρόλο τής Έκκλησίας στην έλληνική εκπαίδευση.

Μερικά κείμενα, άποσπάσματα τών όποιών παραθέτουμε κατωτέρω, μιλούν εύγλωττα για τούς στόχους τής Έκκλησίας τής Διασποράς πάνω στο θέμα τής λειτουργίας του κοινοτικού-ένοριακού σχολείου.

α) Στο νέο αναλυτικό πρόγραμμα μαθημάτων, που συνέθεσε τó Γραφείο Παιδείας τής Άρχιεπισκοπής Άμερικης και ένεκριναν τó Άνώτατο Έκπαιδευτικό Συμβούλιο και ή 25η Κληρικολαϊκή, ό έμμεσος και τελικός σκοπός του έλληνικού κοινοτικού σχολείου όρίζεται ως έξής: «...Νά βοηθήσει τó μαθητή νά διαμορφώσει έλληνικό ήθος και χαρακτήρα. Στο έλληνικό άπογευματινό σχολείο δέν διδάσκουμε για νά πλουτίσουμε μόνο τις γνώσεις του μαθητή, αλλά για νά βοηθήσουμε ένημερώνοντάς τον στα στοιχεία που συνθέτουν την πνευματική παράδοση του λαού μας (γλώσσα, θρησκεία και πολιτιστική ιστορία), νά ζήσει, νά άγωνισθεί και νά προοδεύσει στον Άμερικανικό χώρο σάν εύσυνείδητο και δημιουργικό και υπερήφανο για την καταγωγή του μέλος τής Όμογενείας.

»Τό άπόσταγμα τής διαφωτισμένης γνώσεως τής Έλληνοχριστιανικής πνευματικής παραδόσεως πρέπει νά είναι ένας κώδικας ήθικών αξιών, που καθο-

ρίζουν τó είδος τής άτομικής και κοινωνικής βιοτής. Η Έλληνική Παιδεία που περιορίζεται στον γνωσιολογικό τομέα και δέν έπηρεάζει την άτομική και κοινωνική συμπεριφορά είναι άνεπαρκής». Στη συνέχεια αναφέρονται οί άπαραίτητες θεμελιώδεις άναπροσαρμογές στις διάφορες περιοχές του έλληνικού σχολικού προγράμματος, προκειμένου νά έπιτευχθεί τó εκπαιδευτικό ιδεώδες στους κοινοτικούς σχολικούς τύπους, τά διδακτικά μέσα, τις μεθόδους διδασκαλίας, τó διδακτικό προσωπικό κτλ. στη δεκαετία του 1980. Η Έλλην. Έκκλησία είναι «ό θεματοφύλακας και υπεύθυνος έπόπτης και διαχειριστής τής πνευματικής κληρονομίας του Έλληνικού Έθνους μέσα στο πολυεθνικό και πολυπολιτιστικό περιβάλλον τής άμερικανικής μας Πατρίδος, που διοικητικά αντιπροσωπεύεται άπό την Όρθόδοξο Άρχιεπισκοπή Βορείου και Νοτίου Άμερικης», λέγει ό Διευθυντής Παιδείας τής Άρχιεπισκοπής κ. Έμμ. Χατζηεμανουήλ, γιατί μόνο «όσοι γνωρίζουν καλά τή φύση και την ύψη και ιστορική διαμόρφωση τής πνευματικής μας κληρονομιάς, καθώς και την ιστορική εξέλιξη και διαμόρφωση τής άμερικανικής κουλτούρας, αντίλαμβάνονται καθαρά ότι ό θρησκευτικός και ό πολιτιστικός βίος τών έλληνικής καταγωγής άμερικανών πολιτών δέν είναι δυνατόν νά διαχωρισθούν, ούτε νά γίνουν υπόθεση και εύθύνη κανενός άλλου φορέα, εκτός άπό την Έλληνική Όρθόδοξο Έκκλησία Άμερικης»². Η καλλιέργεια αυτή δέν μπορεί πρακτικά νά άσκηθεί έξω από την έλληνοαμερικανική εκκλησιαστική κοινότητα, υποστηρίζει ό ίδιος ό κ. Χατζηεμανουήλ, γιατί ή κοινότητα άποτελεί τή φυσική προέκταση τής έλληνοαμερικανικής οίκογένειας και κατ' επέκταση είναι ό συνδεκτικός κρίκος προς τó έλληνικό Έθνος και την έλληνική πνευματική κληρονομιά³.

Οί άνωτέρω αντίληψεις είναι τεκμηριωμένες άπό την ίδια την ιστορία τής Έκκλησίας ως έθναρχικής δυνάμεως στον χώρο όχι μόνο του Έλληνισμού τών Η.Π.Α., αλλά και όλου του κόσμου⁴.

2. Έμμ. Χατζηεμανουήλ, Η Φύση και ή Παιδαγωγική Άξία τής Έλληνοχριστιανικής Κοινοτικής Παιδείας, 1981, σελ. 1-2.

3. Ένθ. άν.

4. Στην έορτή τών Γραμμάτων που όργανώνει κάθε χρόνο ή Άρχιεπισκοπή Θυατειρών και Μ. Βρετανίας με τή συμμετοχή εκπροσώπων όλου του Έλληνισμού τής Μ. Βρετανίας, την 31-1-1981 με την παρουσία του Προέδρου τής Βουλής τών Έλλήνων κ. Δ. Παπασπύρου και τών Υπουργών Παιδείας τής Έλλάδος και τής Κύπρου κ.κ. Ταλιαδούρου Άθ. και Κονομη Νικ. ό Πρόεδρος τής Παγκοσμίου Συνομοσπονδίας Άποδήμων Έλλήνων Δρ. Όμηρος Χαμπίπης όμιλων για τά προβλήματα του Έλληνισμού στις ήμέρες μας και για την αντιμετώπισή τους, μεταξύ άλλων είπε: «Για όλα αυτά πρέπει άπό όλα νά άναγνωρίσουμε τόν ρόλο τής Έκκλησίας. Είναι έδώ που τó λάδι και τó νερό μπορούν νά έρθουν σέ στενή έπαφή και νά μετατραπούν σέ λαδόνερο. Είναι έδώ που όλοι οί Έλληνες μπορούν νά υπάρξουν επί σσις όροις. Είναι με την Έκκλησία που άρχίζουμε όλοι μας και τελειώνουμε τή ζωή μας. Ό ρόλος και ή εύθύνη της για τόν Άπόδημο Έλληνισμό μάς θυμίζει την μοναρχία, τó σύνταγμα τής όποίας καθορίζει ό ίδιος ό μονάρχης. Ό Προκαθήμενος τής Έκκλησίας μπορεί νά διαλέξει τó άπολυταρχικό πολιτεύμα ή μπορεί, όπως ό Άρχιεπίσκοπος

1. Sir Steven Runciman, Η Όρθόδοξος Έκκλησία, μν. περιοδικό, σελ. 9 και 22.

β) Στὰ πλαίσια τῆς ἐκπαιδευτικῆς πολιτικῆς ποὺ ἔχει χαράξει ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀμερικῆς κινεῖται γιὰ τὸ ἴδιο θέμα καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Τορόντο κ. Σωτήριος. Γνωρίσαμε καὶ ἐκτιμήσαμε τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ νὰ δημιουργηθοῦν συνθηκῆς ἀνάλογες καὶ κατάλληλα προγράμματα, τὰ ὁποῖα θὰ φέρουν καὶ θὰ κρατήσουν τὴν ἀπόδημη νεολαία μας μέσα στὴ ζωὴ τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων. Τὰ θέματα αὐτὰ ἀπετέλεσαν ἔργο τῆς Κληρικολαϊκῆς Συνελεύσεως τῶν Κοινοτήτων τῆς Ἐπισκοπῆς του τὸ ἔτος 1981. Οἱ πρωτοβουλίες του αὐτὲς ὑπὲρ τῆς δημιουργίας ἐνιαίου φορέα γιὰ τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα τοῦ Καναδά παρεξηγήθηκαν ἀπὸ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἀμφισποῦν τέτοια ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Διασπορᾶς. Οἱ κατήγοροι, ὅμως, τὸν Ἐπισκόπου γιὰ τὴ θέση του αὐτὴ δὲν μποροῦν νὰ βροῦν συνηγόρους ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Διασπορᾶς, γιὰ τὴ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τὴ φύση τῆς ἔχει ὡς ἀποστολὴ νὰ διακηρύττει καὶ νὰ ἐπιδιώκει τὴν ἐνότητα τοῦ ἑλληνορθοδόξου ποιμνίου τῆς καὶ βρίσκει τὴν ἐκπαίδευση ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἀποτελεσματικὰ μέσα¹.

γ) Μὲ ἀφορμὴ τὴν ἰδρυση τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου τοῦ Λονδίνου ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Θυατείρων καὶ Μ. Βρετανίας κ. Μεθόδιος παραχώρησε συνέντευξή του στὴν ἑλληνικὴ ἐφημερίδα τοῦ Λονδίνου ΠΑΡΟΙΚΙΑΚΗ ΧΑΡΑΥΓΗ (4.11.1980), ὅπου, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἰδέα νὰ συγκροτηθεῖ κοινὸς ἐκπαιδευτικὸς φορέας γιὰ ὅλα τὰ λειτουργοῦντα ἑλλην. σχολεῖα στὴ Μεγ. Βρετανία, θεωρεῖ μόνον τὴν Ἐκκλησίαν ὡς κέντρον καὶ φορέα συντηρήσεως τῆς ἐθνικῆς ταυτό-

τητος τῆς Νεολαίας μας. Εἰς τὸ σημεῖο τοῦτο (λέγει) εἶμαι ἔτοιμος νὰ συζητήσω τὸ θέμα μὲ ὁποιονδήποτε καὶ νὰ τοῦ δώσω νὰ καταλάβει ὅτι ἔτσι ἔχει τὸ θέμα». Μὲ τὴν πολιτικὴ του αὐτὴ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μεθόδιος πέτυχε νὰ ἐπιβάλλει τὸν σεβασμὸ τοῦ κάθε φορέως πρὸς τὸν ἄλλον καὶ νὰ παύσουν τὰ σχολεῖα διαφόρων φορέων (Ἀρχιεπισκοπικά, Ο.Ε. Σ.Ε.Κ.Α. καὶ ἀνεξάρτητα) νὰ εἶναι ἀνταγωνιστικά, ἀλλὰ καὶ σὲ κάποιες ἐκδηλώσεις νὰ συνεργάζονται, κυρίως στὴ λειτουργία σεμιναρίων ἢ σὲ ἐκδηλώσεις γιὰ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἢ μὲ τὴ λήξη τῶν μαθημάτων.

Δὲν ἀναφερόμεθα σὲ παλαιότερες δξύτητες μεταξὺ τῶν φορέων τῶν σχολείων μας στὴ Μ. Βρετανία, γιὰ τὸ ὅτι οἱ λόγοι δὲν εἶχαν σχέση μὲ τὴν οὐσία, ἀλλὰ μᾶλλον σχετιζόνταν μὲ μικροαδυναμίες ποὺ ἀναφέρονται σὲ τοπικισμοὺς ποὺ θὰ συναντούσαμε καὶ σὲ σχολεῖα τοῦ Ἐσωτερικοῦ, ἐάν ποτε θὰ δημιουργούσαμε σχολεῖα μὲ μαθητὲς ἀπὸ διάφορα διαμερίσματα τῆς Χώρας. Ἡ συνείδηση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μεθοδίου καὶ τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, ποὺ στὶς περιφέρειές τους ἔχουν τὴν κυρία εὐθύνη σωστῆς ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τῶν σχολείων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, εἶναι ἴδια μὲ ἐκείνη ποὺ συνέχει κάθε ἀπόδημο Ἕλληνα, νὰ διατηρήσει δηλ. ὅλα τὰ ἰδιάζοντα ἑλληνοχριστιανικὰ χαρακτηριστικά, ποὺ θὰ τὸν βοηθήσουν νὰ μείνει ὀρθόδοξος Ἕλληνας καὶ μέσα στὸ ἴδιο κλίμα θὰ διαπλάσει καὶ τὰ παιδιὰ του.

Οἱ θέσεις αὐτὲς φαίνονται ἀμετάβλητες γιὰ τὴν Ἀρχιεπισκοπὴ Θυατείρων καὶ Μεγάλῃς Βρετανίας, ὅπως φανερώνουν τὰ ὑποσημειούμενα κείμενα².

δ) Τὴν ἀγωνία τους γιὰ τὴν τύχη τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαίδευσως τῶν Ἀποδήμων Ἑλλήνων στὴν Αὐστραλία ἔχουν διατυπώσει μὲ ὑπομνήματα καὶ ἀναφορὰς πρὸς τὶς ἀρμόδιες ἑλλην. ὑπηρεσίες τόσον ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Αὐστραλίας κ. Στυλιανὸς, ὅσον καὶ ἰδιοκτῆτες ἀμιγῶν, διγλώσσων ἢ ἀπογευματινῶν σχολείων.

Τὴν προσπάθεια τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Στυλιανὸυ ἔρχεται νὰ ἐνισχύσει μὲ τὸ ὑπ' ἀριθ. 92/2.10.1978 σημειώμα του πρὸς ἀρμόδια ἑλληνικὴ ὑπηρεσία τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Εἰς τὸ σημείωμα τοῦτο ἀναφέρεται ὅτι κατὰ τὸν Σεβασμιώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Αὐστραλίας οἱ 4 Σύμβουλοι Ἐκπαίδευσως, ποὺ τοποθέτησε τὸ ΥΠΕΠΘ πρὶν 7 χρόνια στὴν Αὐστραλία, ἀπεστάλησαν «ἵνα οὗτοι ἐπιβλέπωσι, συντονίσωσι καὶ ὀργανώσωσι ἐπὶ τὰ βελτίω τὰ ἀπὸ ἐτῶν λειτουργοῦντα ἐκεῖ διάφορα ἀπογευματινὰ, ἐκκλησιαστικά, κοινοτικά καὶ ἰδιωτικά σχολεῖα. Οἱ ἐκπαιδευ-

Μεθόδιος, νὰ κερδίσει τὴν συνεργασία καὶ τὴν καλὴ θέληση τοῦ ποιμνίου του χρησιμοποιοῦντας τὴν πατρικὴ του ἐπίδραση καὶ ἐξουσία. Πρέπει νὰ μείνει πάντα μακριὰ ἀπὸ κάθε κομματικὴ καὶ ἰδεολογικὴ κατάταξη. Ἡ ἰδεολογία του εἶναι τὸ εὐαγγέλιο τῆς ἀγάπης καὶ τὸ ποιμνίον τοῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ ὅλους ἐκείνους ποὺ ἔχουν ἀποδεχθεῖ τὴν χάρι τοῦ βαπτίσματος ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς ἰδεολογικὰς τους κατατάξεις. Στὴν Μ. Βρετανία ἡ συνταύτισή του μὲ τὴ μάζα τοῦ ποιμνίου του ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ Κυπρίους, εἶναι ἀπαραίτητη. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μεθόδιος κατὰγεταί φυσικὰ ἀπὸ τὴν Κύπρον ἢ ἔτσι τουλάχιστον ἀρχισαν νὰ πιστεύουν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς συμπατριώτες μας. Κέρδισε τὴν καρδιά τῶν Κυπρίων γιὰ τὴν υιοθέτησιν τοὺς πόνους, τοὺς ἀγῶνες καὶ τὶς ἐλπίδες τους καὶ παρέβλεψε τὶς ἀτέλειές τους, τὶς ἀτέλειές μας. Δὲν παραγνωρίζω τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ παρελθόντος οὔτε τὶς εἰδικὰς δυσκολίες ἢ τὶς ἀντιδράσεις ποὺ ὑπῆρξαν. Ἴσως εἶναι ἀκριβέστερο νὰ πῶ ὅτι ὀρισμένα σφάλματα πιθανῶς ἦσαν ἀναπόφευκτα, ὅπως τὸ προπατορικὸ ἀμάρτημα, καὶ ὅτι μαθαίνουμε ὅλοι μας ἀπὸ τὰ λάθη τοῦ παρελθόντος. Τὸ γεγονός εἶναι ὅτι τώρα, ὅλοι οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Βρετανίας, ὅπως ἐπίσης καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Κυβερνήσεων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κύπρου, συναντιώμαστε ἐπὶ ἴσοις ὅροις, κάτω ἀπὸ τὴν σκέπη τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ χρέος μας πρὸς τὸν Σεβασμιώτατον εἶναι μεγάλο καὶ θὰ ἦτο παράλειψις νὰ παραγνωρίσουμε τὴ σημασίαν τοῦ ἐπιτεύγματος αὐτοῦ».

1. Σχετικὸ εἶναι τὸ ἔγγραφο μας πρὸς τὴ 10η Δ/νση Ἀποδήμων Ἑλλήνων τοῦ ΥΠΕΞ ΕΜΠ. Φ. 820/37/2198/15-7-1981, δταν ἤμασταν Δ/ντῆς τῆς Ε.Ε.Ε. τοῦ ΥΠΕΠΘ, στὸ ὁποῖο μεταξὺ ἄλλων σημειώσαμε καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἡ Ὑπηρεσία μας δὲν μπορεῖ νὰ δεχθῆ τὸν ἰσχυρισμὸ τῆς ἀνατῆρω Ἐπιτροπῆς ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος Τορόντο Σωτήριος ἐνεργεῖ διασπαστικά γιὰ τὴν ἑλλην. παροικία, αὐτὸν τὸν χαρακτηρισμὸ δὲν μπορεῖ νὰ δεχθῆ καὶ γιὰ τὸν ἐκπαιδευτικὸ κ. Πριφτάκη, τοῦ ὁποῖου οἱ ἀπόψεις συμπίπτουν μὲ ἐκείνες τοῦ Ἐπισκόπου κτλ.».

2. α) Ἐγκύκλιος Ἀπριλίου 1983 τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μεθοδίου πρὸς τὰ Διοικητικὰ Συμβούλια τῶν Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων, Ἐκκλησιῶν, Σχολικῶν Ἐφορειῶν καὶ Βοηθητικῶν Ἀδελφότητων τῆς ἰδίας Ἀρχιεπισκοπῆς Θυατείρων. β) Ἡ ἀπὸ 12.10.1982 ἐπιστολὴ τοῦ ἰδίου Ἀρχιεπισκόπου πρὸς τὸν Ἐκπαιδευτικὸ Σύμβουλο στὸ Λονδίνο καὶ γ) Ἡ ἀπὸ 12.4.1983 ἐπιστολὴ τοῦ Ἐπισκόπου Τροπαίου κ. Γρηγορίου πρὸς τὸ Σ.Ε. στὸ Λονδίνο. Καὶ πάλιν τοῦ ἰδίου σχετικὴ ἐγκύκλιος ἀπὸ 26-6-1983 γιὰ τὴ γιορτὴ τῶν ἐξετάσεων τῶν σχολείων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Θυατείρων.

τικοί, όμως, ούτοι σύμβουλοι, καίπερ οί ίδιοι ισχυριζόμενοι ότι περι πολλοῦ ποιοῦνται τὴν ἐν προκειμένῳ ἀποστολὴν καὶ εὐθύνην τῆς Ἐκκλησίας, ἐν τούτοις δὲν συμβάλλονται ἐπαρκῶς εἰς τὸ πρόγραμμα καὶ τὰς σχετικὰς προσαρτήσεις τῆς Ἐκκλησίας». Τὸ παρατηρούμενο δὲ χάος καὶ ἡ ἐμπορικὴ ἐκμετάλλευση τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ἀπὸ ἀνεύθυνους ἰδιώτες ἢ καὶ συλλόγους ἀκόμη μόνον ἡ Ἐκκλησία, μετὴν ἠθικῆ τῆς δύναμη καὶ τῆ συνεργασία τῶν ἐκπροσώπων τῆς Ἑλλην. Πολιτείας, μπορεῖ νὰ ἐξαλείψει.

Τὸ ὁμογενειακὸ στοιχεῖο στὴν Αὐστραλία, τὸ ὁποῖο ἀνέρχεται σὲ 650.000 περίπου, εἶναι κυρίως πρώτης ἢ δευτέρας γενιᾶς καὶ ἐλάχιστο τρίτης. Δηλ. εἶναι λίγοι ἐκεῖνοι ποὺ ἐγκαταστάθηκαν πρὶν ἀπὸ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον. Μεγάλος ἀριθμὸς ἐγκαταστάθηκε στὰ ἔτη 1948-52 καὶ οἱ περισσότεροι τὸ ἔτος 1958.

Τὰ στοιχεῖα ποὺ ἐπηρεάζουν κοινωνικοπολιτικὰ τοὺς μετανάστες μας καὶ συμβάλλουν στὴ διαμόρφωση τοῦ εἴδους τῆς ὁμογενειακῆς νοοτροπίας εἶναι ὁ τύπος, ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ σχολεῖο. Ὁ πρῶτος παράγων εἶναι σηματοδεδειμένος ἀπὸ τὶς πολιτικὰς τάσεις ποὺ ἐκφράζονται οἱ ἐφημερίδες τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Θεσσαλονίκης με ἀποτέλεσμα νὰ καλλιεργεῖται καὶ ἐκεῖ πολιτικὰς δξυτήτες καὶ οἱ πατριῶτες μας νὰ διασπῶνται σὲ κομματικὰς παρατάξεις. Ἡ εἰδησιογραφία ἀντλείται ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες αὐτὰς καὶ ἀναδημοσιεύονται εἰδήσεις ποὺ ἔχουν σχέση μετὰ σκάνδαλα στὴν οἰκονομία, τὴν παιδεία, τὴν Ἐκκλησία ἢ τὸ Ἑλλην. Κοινοβούλιον. Στὴν περίοδον τῆς Κυβερνήσεως τῆς Ν. Δημοκρατίας ὄργιαζε ἡ ἀντιπολιτευτικὴ εἰδησιογραφία, ἐνῶ θέματα κατὰ ἔθνη δὲν ἐμπαιναν στὸ ἐνδιαφέρον τους.

Ὁ δεύτερος παράγων, ἡ Ἐκκλησία, ὅπως στὸ παρελθόν τῆς ἔτσι καὶ σήμερον, διαδραματίζει τὸν σοβαρῶτερον ρόλον μέσα στὴν ὁμογένεια. Σ' αὐτὴν καταφεύγουν οἱ μετανάστες τῆς πρώτης γενιᾶς, αὐτὴν ἀκούνε καὶ ἀπ' αὐτὴν ἐπηρεάζονται, ἀπ' αὐτὴν ὀργανώθηκαν τὰ σχολεῖα ὅλων τῶν τύπων καθὼς καὶ οἱ ἐθνικὰς πολιτιστικὰς ἐκδηλώσεις.

Ἡ ἐκστρατεία τῶν ἐφημερίδων κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἢ τῶν ἐκπροσώπων τῆς δὲν ἔχει ὡς κίνητρα πραγματικὰ ἢ φανταστικὰ σφάλματά τους. Κίνητρο πάντως εἶναι τὸ ἀντικεκκλησιαστικὸν τους φρόνημα καὶ στόχος τους νὰ πληγῆ καὶ νὰ μειωθῆ ὁ κοινωνικὸς καὶ παιδευτικὸς ρόλος τῆς. Εἶναι μέγα δυστύχημα διὰ τὴν ἐκστρατεία αὐτὴν σιωπηρὰ ἔχει τὴν εὐλογία κάποιου ὄρατου κέντρου στὴ Χώρα μας, ἢ κάποια ὑποκαταστάθην βρισκονται πίσω ἀπὸ τοὺς τολμητικὰς ἀνευλαβεῖς ἀρθρογράφους. Ὅταν τελικὰ ἐπιτευχθῆ ὁ σκοπὸς μᾶς τέτοιας καμπάνιας καὶ ἕνα κοινωτικὸ κομμάτι ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὸν ἐκκλησιαστικὸν-κοινωνικὸν χῶρον, τότε ἐπακολουθοῦν, διαφανεῖς πλέον, οἱ ἀριστερὰς τάσεις, οἱ ὁποῖες μεθοδεύουν σχέδια γιὰ περαιτέρω διεύρυνση τοῦ ἐλέγχου τους μέσα στὴν ὁμογένεια.

Κάθε μεθόδευση, ἐπίσημη ἢ ἀνεπίσημη, νὰ ἀφαιρηθοῦν δυνατότητες ἀναπτύξεως τῆς ἑλληνικῆς παι-

δείας ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία εἶναι καὶ ἕνα μεγάλο σφάλμα. Ὅλα τὰ ὄργανα τῆς Ἑλλην. Πολιτείας ἀπὸ τὸν χῶρον τῆς ὁμογενείας μας εἶναι περαστικὰ καὶ μόνιμα εἶναι μόνον τὰ ὄργανα τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα γνωρίζουν, προβληματίζονται, προσαρμολογούνται στὶς διαμορφούμενες καταστάσεις στὸν ἴδιον βαθμὸν ποὺ καὶ οἱ ὁμογενεῖς μας εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ἐγκλιματίζονται στὸ ἐκάστοτε πολιτικοκοινωνικὸν κλίμα τῆς χώρας ποὺ ζοῦν.

Ἐμπειροπρόσωπο στὰ ἐκκλησιαστικὰ, τὰ κοινωνικὰ καὶ τὰ σχολικὰ θέματα τῆς Ὅμογενείας μας στὴν Αὐστραλία μᾶς παρέσχε πρόσφατα καὶ ὑπεύθυνα τὴν πληροφορίαν ὅτι διὰ τὴν σχολεῖα φεύγουν ἀπὸ τὸν ἐλεγχὸν τῆς Ἐκκλησίας μετατρέπονται σὲ κομματικὰ φυτώρια ἢ σὲ κέντρα ποικίλων δραστηριοτήτων. Γι' αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία, ποὺ ἐκφράζει τὴν συνεχῆ ἐνότητα τοῦ Ἐθνους στὴ Διασπορά, πρέπει νὰ γίνῃ ὁ κεντρικὸς φορέας ὅλων τῶν σχολείων καὶ πρὸς αὐτὴ νὰ ἀποσπῶνται τόσο οἱ ἐκπαιδευτικοὶ ὅσο καὶ οἱ Σύμβουλοι Ἐκπαιδεύσεως. Ἀκόμη θὰ μποροῦσε νὰ δημιουργηθῆ μιὰ ἀνωτέρα σχολή, ὅπως τῆς Βελγίας, ἢ ὁποῖα θὰ βγάξει δασκάλους καὶ ἱερεῖς γιὰ νὰ ἐργασθοῦν μόνιμα στὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα τῆς Αὐστραλίας χωρὶς νὰ τοὺς καλλιεργεῖται ἡ ἰδέα τῆς ἐπιστροφῆς. Τὴν ἰδέα αὐτὴ εἶχαμε περιλάβει στὸ πρόγραμμά μας, ἢ ὁποῖα ματαιώθηκε, ἐφόσον καὶ τὸ ταξίδι μας ἐκεῖνο ματαιώθηκε ἀπὸ τὴ σημερινὴ Κυβέρνηση.

Εἶναι πρὸς τιμὴ τοῦ ἀνωτέρου ὁμογενειακοῦ παράγοντα¹, καίτοι εἶναι φορέας ἀνεξαρτητοῦ ἑλλην. σχολείου, νὰ ὑπερασπίζεται τὸ ἔργο τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Στυλιανοῦ, γιὰ τὸ ὁποῖο λέγει ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς ἐνδιαφέροντα: «Ὅρισμένοι ἀναφέρονται στὸ γεγονός ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Αὐστραλίας ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μετὰ κοινότητες. Κανεὶς ὅμως ἀπὸ τοὺς ἀντιδρώντες δὲν προσπάθησε νὰ συνεργασθῆ μαζί του γιὰ νὰ βρεθοῦν λύσεις καὶ νὰ ἡρεμήσουν τὰ πράγματα. Τὰ ἀληθῆ γεγονότα ὅμως σχεδὸν πάντοτε διαστρεβλώνονται καὶ μεγαλοποιοῦνται ἀπὸ τὸν ὁμογενειακὸν τύπον».

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Στυλιανὸς εἶναι ἀντίθετος σὲ κάθε ἀνταγωνιστικὴ προσπάθεια σχολείων ἄλλων φορέων, ποὺ θὰ δημιουργοῦσε διαρροὴ τῶν ἑλληνοπαίδων σὲ σχολεῖα ποὺ δὲν ἔχουν τὴν ἐποπτεία τῆς Ἐκκλησίας. Ὅπως ἀναφέρει ἐμπιστευτικὴ ἔκθεση ἑλληνα διπλωμάτη, σὲ συνέδριον τῆς Ὅμογενείας, στὸ ὁποῖο πήραν μέρος πάνω ἀπὸ δύο χιλιάδες Ἑλληνες, κοινοτάρχες, ἀνθρωποὶ τῶν γραμμάτων, διπλωματικοὶ ὑπάλληλοι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, ὁ τελευταῖος φέρεται εἰπῶν, ὅτι ὁποῖος ἀποτολμήσει νὰ ἀνοίξῃ σχολεῖο γιὰ νὰ ἀνταγωνισθῆ σχολεῖο τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς θὰ πάει καὶ θὰ τὸ κλείσῃ ὁ ἴδιος.

Σχολιάζοντες τὴ σκληρὴ αὐτὴ θέση τοῦ Ἀρχιε-

1. Τὶς σκέψεις τοῦ διατύπωσε εὐρύτερα καὶ ὑπεύθυνα μετὰ ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς τὸν τότε Πρωθυπουργὸν τῆς Ἑλλάδος κ. Γ. Ράλλη, τὴν 27-8-1980, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον συμμερίστηκε αὐτὰς, ἀλλ' ἔδωσε ἐντολὴν γιὰ νὰ κινήθῃ ἡ ὑπερησιακὴ διαδικασία, γιὰ νὰ ὑλοποιηθοῦν οἱ προτάσεις τοῦ ἀποστολέα. Μιὰ ἀπ' αὐτὰς ἦταν τὸ ματαιωθὲν ταξίδι μας στὴν Αὐστραλία.

πισκόπου Στυλιανοῦ, πού μᾶς θυμίζει παρόμοιες προειδοποιήσεις ἑλληνορθόδοξων ἡγετῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν τῆς Διασπορᾶς πρὸς ὄργανα τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, τὴ θεωροῦμε ἐκφράζουσα περισσό-
τερο ἀγανάκτηση γιὰ τὴν ἐπιλογή τοῦ χώρου τῆς παιδείας προκειμένου ὀρισμένα ἄτομα ἢ σύλλογοι, κινούμενοι ἀπὸ ἀντιεκκλησιαστικὸ φρόνημα, νὰ πληξοῦν τὸ κύρος καὶ τὴν ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας μας ἀνάμεσα στὸν Ἀπόδημο Ἑλληνισμό. Καὶ μπορεῖ κανεὶς, ἀπὸ ἔλλειψη ἀκριβοῦς γνώσεως τῶν ἀδυναμιῶν αὐτῶν πού φαίνεται νὰ εὐδοκίμησαν σὲ ἑλλην. παροικίες τὰ παλαιότερα χρόνια ἢ σὲ νεοπαγεῖς, νὰ παρεξηγήσει τὴ δυναμικὴ ἐπέμβαση τῆς Ἐκκλησίας στὴν ὀργάνωση καὶ τὴ λειτουργία τῆς ἑλληνο-
γλωσσῆς παιδείας τῶν ἑλληνοπαίδων Ἐξωτερικοῦ, ἀλλ' ὅποιος γνωρίζει καλὰ τὸν ρόλο τῆς Ἐκκλησίας μας στὴν Ἑλληνικὴ Διασπορὰ ἀφ' ἐνὸς καὶ δὲν διακατέχεται ἀπὸ ἀντιεκκλησιαστικὸ πνεῦμα ἀφ' ἑτέρου, τὸν ὑπερβολικὸ ζήλο τοῦ εἶδους αὐτοῦ καὶ ἐκτιμᾷ, ἀλλὰ καὶ συντάσσεται δλόθυμα καὶ ἀνεπιφύ-
λακτα μὲ τοὺς ἐκκλησιαστικούς μας ἡγέτες στὸ Ἐξωτερικόν, ὁποιοῦδήποτε βαθμοῦ καὶ ἂν εἶναι. Τὰ τρία ἀξιώματα τοῦ κληρικοῦ (διοικητικόν, ἱερατικόν καὶ διδασκαλικόν) ἐνσαρκώνονται ἀναντίρρητα στὸν ἱερό κληρο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Διασπορᾶς, ὅπως μαρτυρεῖ ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους μας ἀπὸ τὴν Ἄλωση μέχρι σήμερα.

Ἀξίζει νὰ σημειώσουμε ἐνταῦθα μιὰ τιτάνια προσπάθεια πού γίνεται ἀπὸ ἓνα φλογερό καὶ φωτισμένο Ἕλληνα κληρικόν, τὸν Ἀρχιμ. Ἱερόθεο Κουρτέση, στὴ Μελβούρνη Αὐστραλίας. Ὁ κληρικὸς αὐτὸς κατόρθωσε νὰ ἱδρύσει καὶ νὰ λειτουργήσει τὰ τελευταῖα 6 χρόνια δίγλωσσο σχολεῖο, Δημοτικόν, Γυμνάσιο καὶ Λύκειο, ἐφάμιλλο τῶν καλυτέρων καθολικῶν καὶ ἐβραϊκῶν σχολείων πού λειτουργοῦν στὴν Αὐστραλία¹. Τὴν προσπάθειά του ἐξετίμησε καὶ ἐνίσχυσε σὲ ἱκανοποιητικὸ βαθμὸ τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας τῆς Χώρας μας μετὰ ἀπὸ σχετικὴ εἰσήγησή μας. Τὸ σχολεῖο αὐτὸ φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου καὶ εἶναι ἱδρυμένο στὸ Κάρλτον τῆς Μελβούρνης.

Ἐχοντας ὑπόψη τὰ θετικὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἀνωτέρω σχολεῖου καὶ τὶς πολλὰς ἀνάγκες τῆς Ὀμογενείας μας στὴν Αὐστραλία, πρὶν ἀπὸ τὴν ἀναχώρησή μας ἀπὸ τὴ Δ/νση Ε.Ε.Ε. τοῦ ΥΠΕΠΘ, εἶχαμε εἰσηγηθεῖ τὴν ἱδρυση ἄλλων ἔξι ὁμοίου τύπου σχολείων, χωρὶς, ὅμως, μέχρι στιγμῆς νὰ ἔχει ὑλοποιηθεῖ ἢ εἰσηγησῆ μας ἐκεῖνη. Φρονοῦμε ὅτι ἡ ὥρα γιὰ τὴν ἐκπαίδευση τῶν ἑλληνοπαίδων τῆς Αὐστραλίας, μὲ περισσότερη φροντίδα ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Πολιτεία, ἔχει φθάσει πρὸ πολλοῦ. Καὶ δὲν εἶναι ἀπλῶς ὁ χρόνος ὁ παράγοντας ἐκεῖνος πού ἔχει ὠριμάσει, ἀλλὰ καὶ ἡ σχετικὴ μελέτη τόσο ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς ὅσο καὶ ἀπὸ αὐστραλιανῆς τοῦ ὄλου θέματος ἔχει ὀλοκληρωθεῖ μετὰ ἀπὸ τρεῖς σοβαρὰς ἀποστολὰς δύο δ.ακεκριμένων ἐμπειρογνομῶνων στὰ θέματα ἐκπαι-

δεύσεως ἑλληνοπαίδων Ἐξωτερικοῦ, τῶν κ.κ. Καραγιαννίδη Δημ. (2 φορές) καὶ Γκικοπούλου Παν., καὶ ἀφοῦ ἔχει ἤδη ὑπογραφεῖ ἡ ἑλληνο-αυστραλιανὴ μορφωτικὴ συμφωνία καὶ ἔχουν δοκιμασθεῖ προγράμματα μορφωτικῶν ἀνταλλαγῶν (μονομερῶς βεβαίως).

στ. Ἡ ὁμογενειακὴ ἐκπαίδευση στὴν Πόλη.

Ἡ ἐκπαίδευση στὰ ὁμογενειακὰ σχολεῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶναι ταυτισμένη μὲ τὴ μοῖρα τοῦ Κέντρου τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τὶς περιπέτειες τῶν ὁμογενῶν μας ἐκεῖ. Εἶναι τὸ ἐλάχιστο πού ἔχει ἐπιζητήσει ἀπὸ τὴν πνευματικὴ ζωὴ τῶν ἑκατομμυρίων Ἑλλήνων πού ζοῦσαν στὶς τουρκικὰς ἐπαρχίες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου. Τὰ συνεχῆ κτυπήματα πού δέχθηκε τὸ ἑλληνικὸ στοιχεῖο ἐπὶ 500 χρόνια εἶχαν ὡς συνέπεια τὶς γνωστὰς συμφορὰς καὶ περιπέτειές του, ὥστε σήμερα νὰ μιλάμε γιὰ μερικὰς μόνο χιλιάδες.

Γιὰ νὰ γράψει κανεὶς γιὰ τὰ ὁμογενειακὰ σχολεῖα στὴν Τουρκία θὰ πρέπει νὰ γεμίσει πολλοὺς τόμους. Ἀπὸ τὴν ἱδρυση τῆς πρώτης Πατριαρχικῆς Σχολῆς, ἀμέσως μετὰ τὴν Ἄλωση, ὡς τὶς ἡμέρες μας τὰ πάντα στὸν χῶρο τῆς παιδείας ἐκκολλάθησαν στὸν κόλπο τῆς Μητρὸς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία δὲν πῆρε αὐθαίρετα τὸν τίτλο τῆς Ἐθναρχεῦσας Ἐκκλησίας, ἀλλὰ τὸν ἀπέκτησε στὴν πράξη καὶ τὸν τίμησε μὲ πολλὰς θυσίες ἀπὸ τὴ μιὰ ἀκρῆ ὡς τὴν ἄλλη τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας². Τὸν διατηρεῖ καὶ σήμερα σὲ ὄλη τὴν ἑλληνικὴ Διασπορὰ. Τὴν πραγματικότητα αὐτὴ, πού ὀρισμένοι τὴ θεωροῦν ὑπερβολικὴ ἢ καὶ εἶδος ἀλαζονείας, τὴν ἐπιβάλλουν ἢ φύση τῆς Ἐκκλησίας καὶ οἱ συνθήκες κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐνεργεῖ.

Καὶ οἱ μὲν λαμπρὰς ἐκεῖνες ἡμέρες τῆς Ὀμογενείας μας στὴν Τουρκία δὲν ὑπάρχουν πιά σήμερα, παραμένει, ὅμως, στοὺς θεματοφύλακες τῶν παραδόσεών μας τὸ ἴδιο πνεῦμα καὶ ἡ ἴδια ἀγωνιστικότητα γιὰ τὸ μέλλον. Τὸ διαπιστώσαμε τὸ φαινόμενο αὐτὸ στὰ φοιτητικὰ μας χρόνια, ἀλλὰ καὶ τὸ ζήσαμε ἐντονώτερα ὡς εὐέθουνο ὄργανο τῆς Ἑλλην. Πολιτείας.

Λόγω ἰδιαίτερης φύλαξης τῶν στοιχείων μας παραθέτουμε ἐλάχιστα μόνο ἀπ' αὐτὰ γιὰ νὰ παρουσιάσουμε πού ἔχει φθάσει ἡ ὁμογενειακὴ ἐκπαίδευση ἔξαιτίας τῆς συνεχοῦς καὶ ποικίλης καταπίεσεως πού ὑφίσταται, δημιουργώντας καυτὸ πρόβλημα, στὸ ὁποῖο προσπαθήσαμε καὶ πιστεύουμε ὅτι πετύχαμε τὶς πρέπουσες, σταθερὰς καὶ μόνιμες λύσεις. Σ' αὐτὴ τὴν προσπάθεια ἀναφέρεται καὶ τὸ ἀκόλουθο ἀπόσπασμα: «ἀντιμετωπίσαμε χαλκέντερος γραφειοκράτες καὶ ἀδιαφόρους ὑπηρεσιακοὺς παράγοντες ἱκανοὺς νὰ πνίξουν μέσα σὲ μιὰ σταγόνα νερὸ αὐτὸ πού ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἐθνικὴ ἐπιταγὴ ἐπέβαλε... Τὶ νὰ τὸ κρύψω, ἀγαπητὲ μας κ. Φούγια, σταθῆκαμε τυχεροί, πολὺ τυχεροί, πού ἡ Θεῖα Πρόνοια σὰς ἔ-

1. Πρὸβλ. Ὁ Ἑλληνισμὸς τοῦ Ἐξωτερικοῦ (περιοδικόν), τ. 375, Ἰούνιος 1984, ἀφιερωμένο στὸν Ἑλληνισμὸ τῆς Αὐστραλίας.

2. Πρὸβλ. Βασ. Στεφανίδου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ἀθῆναι 1948, σελ. 663-669.

φερε στη θέση που κατέχετε, σε μία περίοδο τόσο κρίσιμη... Ο αγωνιστικός σας χαρακτήρας, ή πειστικότητα των επιχειρημάτων σας, ή έμμονη στις δικαίες θέσεις που υποστηρίζετε και πάνω απ' όλα η αγάπη σας για την... και τον Δάσκαλο που αφιέρωσε την ζωή του σ' αυτή, τον Δάσκαλο που τον ζήσατε και τον εκτιμήσατε από κοντά, ήταν οι παράγοντες που έδιναν φτερά στις ελπίδες και τόνωναν την πίστη σας στην ιερότητα του άγωνα που με τόσο αυθορμητισμό έπωμισθήκατε.

»Πιστέψτε μας, δέν είναι σχήμα λόγου, σās θυμόμαστε και θα σās θυμόμαστε με εύγνωμοσύνη. Συνδέσατε το όνομά σας με την Παιδεία... σε μία από τις πιο κρίσιμες φάσεις της ιστορίας της, ίσως την τελευταία. Σ' αυτή την πιο σπουδαία ώρα γράψατε το όνομα "Φούγιας" με χρυσά γράμματα στις καρδιές μας. Θα το διαφυλάξουμε εκεί σαν την πιο ιερή παρακαταθήκη για να το τραγουδούν οι επίγονοί μας ψιθυριστά, έτσι σαν παραμύθι, και να φέρουν τον ψιθυροί άνεμοι και τα κύματα θυμιάμα στην ψυχή σας όπου θα αναπαύεται μία μέρα, ήσυχη και ήρεμη δι' έκαμε πάνω στη γη το καθήκον της στο άκέραιο».

Στό ίδιο γράμμα εκφράζονται αισθήματα τιμής προς τον τότε Αντιπρόεδρο της Έλληνικής Κυβερνήσεως κ. Κων. Παπακωνσταντίνου, στοού οποίου το μεγάλο ένδιαφέρον οφείλονται πολλές υπηρεσιακές μας επιτυχίες, καθώς και αυτή που προκάλεσε τα πιο πάνω αισθήματα για το άτομό μας. Ίδου τό σχετικό απόσπασμα: «Ένα από τά γράμματα άπευθύνεται στον σεβαστό και πολύ αγαπητό μας δυναμικό Αντιπρόεδρο της Κυβερνήσεως Έξοχότατο κύριο Κων/νο Παπακωνσταντίνου, στοού οποίου τις σωτήριες επεμβάσεις χρεωστούμε πάρα πολλά. Θα μās μείνει για πάντα ζωντανή ή γλυκειά μορφή του, έτσι όπως τη συλλάβαμε κατά τη θερινή εύχαριστήριο επίσκεψη μας στο Γραφείο του, και άξέχαστη ή συγκίνηση για τό ένδιαφέρον του και την αγάπη του προς την... και προς κάθε τι που την άφορά.

»Θά σās χρεωστώ χάρη άν με την πρώτη εύκαιρία γίνετε και σεΐς διερμηνέας του άπεράντου σεβασμού μας και της εύγνωμοσύνης μας προς την ύπεροχη αυτή προσωπικότητα του πολιτικού στερεώματος της Πατρίδος μας, τη γεμάτη Χριστιανική Πίστη, Έθνική Έπερηφάνεια και Άπολλώνιο Φώς».

Οί άνωτέρω γραμμές δείχνουν πόσο οί άνθρωποι που πιστεύουν στην έθνική τους άποστολή ταυτίζονται με τό καθήκον. Κατορθώνουν να βιώνουν τις χαρές και τις λύπες εκείνων που είτε τους έμπιστεύονται τη λύση των προβλημάτων τους είτε τους κάνουν άπλώς κοινωνούς αυτών. Τις συγκινήσεις του σεβάσμιου Αντιπροέδρου για τους άποδήμους μας τις έχουμε ζήσει από πολύ κοντά, γι' αυτό και θεωρήσαμε άπαραίτητο να άναφερθούμε στην εργασία μας αυτή σε ό,τι έπρεπε.

ζ. Χώρες Έγγυς Άνατολής.

Πλούσια είναι ή εκπαιδευτική παράδοση της Όρθοδόξου Έκκλησίας μας στις χώρες αυτές. Οί

δυσμενείς εξελίξεις για τό ελληνικό στοιχείο που άρχισαν από τό τέλος του παρελθόντος αιώνας είχαν ως άποτέλεσμα μετά τό έτος 1948 να λειτουργούν δύο τρία ελληνικά σχολεία στη Βηρυτό και τη Δαμασκό, υπό την έποπτεία της Έκκλησίας, και τό Σχολείο του Πατριαρχείου Ίεροσολύμων. Είναι και τά μόνα, τά όποια συνεχίζουν τη λειτουργία τους με κάποιες ιδιαιτερότητες, τις όποιες έχουν ύπαγορευσει οί σημερινές συνθήκες.

Σχετικά με τό ελληνικό σχολείο της Βηρυτού γνωρίζουμε ότι τοούτο, για πολλά χρόνια δευθυνόμενο από τον άείμνηστο Πρωτοπρεσβύτερο Κων. Μωραϊτάκη (μεγάλο εκκλησιαστικό και έθνικό άνδρα), σήμερα έξυπηρετείται από δάσκαλο, ό όποιος διδάσκει κατ' οίκον τους μαθητές του, λόγω των συνεχών πολεμικών συγκρούσεων, ενώ τό ελληνικό σχολείο της Δαμασκου, τό όποίο έπνεε τα λούστια όταν αναλάβαμε τη Δ/νση της Ε.Ε. του ΥΠΕΠΘ, έχει οργανωθεί υπό τύπον ελληνικού πνευματικού κέντρου, στοό όποίο φοιτούν Έλληνες και Άραβες διαφόρων ηλικιών, ό δέ άριθμός των φοιτώντων πλησιάζει τους 50 σήμερα. Η σωτηρία του σχολείου αυτού οφείλεται σε δύο κυρία άτομα: τον πατριώτη πρόεδρο της Έλληνικής Κοινότητας κ. Κυριαζή και τον φλογερό δάσκαλο κ. Καρατέγο.

Ίδιαιτερη σπουδαιότητα παρουσιάζει ή Πατριαρχική Σχολή των Ίεροσολύμων, ή όποία λειτουργεί ως Γυμνάσιο και Λύκειο ενιαίας κατευθύνσεως με πλήρες ελληνικό πρόγραμμα, στοό όποίο έχουν περιληφθεί και τά μαθήματα: Ίστορία της Έκκλησίας Ίεροσολύμων, Βυζαντινή Μουσική και οί γλώσσες Άγγλική και Άραβική.

Ο άριθμός των μαθητών της Σχολής δέν είναι σταθερός. Κάθε χρόνο σημειώνονται αόξομειώσεις και ή προέλευσή τους είναι από την Ελλάδα. Οί όμογενείς μας προτιμούν να στέλνουν τά παιδιά τους σε κρατικά ή ξένα (εκκλησιαστικά κυρίως) σχολεία του Ίσραήλ, επειδή σ' αυτά τό μεγαλύτερο βάρος, στοό εφαρμολζόμενο πρόγραμμα, ρίχνεται στην εκμάθηση των ξένων γλωσσών, ενώ στην Πατριαρχική Σχολή οί μαθητές, εκτός από την εγκύκλια μόρφωση, αποκτούν τά πνευματικά εφόδια και την εκκλησιαστική κατάρτιση για την κατάταξη τους στην Άγιοταφική Άδελφότητα ως κληρικοί.

Έκτός από ένα μεγάλο άριθμό προσοντούχων κληρικών εκπαιδευτικών που διδάσκουν στην Πατριαρχική Σχολή, τό ΥΠΕΠΘ της Ελλάδος άποσπā κάθε χρόνο για τις διδακτικές ανάγκες της Σχολής 5-6 καθηγητές. Τό Πατριαρχείο καλύπτει όλες τις λειτουργικές ανάγκες της.

Η σημασία της Πατριαρχικής Σχολής φαίνεται καθαρά από την ιδιομορφία, που παρουσιάζει ή δομή της, και από την ιδιαίτερη άποστολή της. Δέν είναι ύπερβολή άν υποστηριχθεί ότι ή επιβίωση του Έλληνικού Πατριαρχείου Ίεροσολύμων έξαρτάται από τον άριθμό των μαθητών και τό έπιτελούμενο έργο στη Σχολή αυτή, γιατί, πραγματικά, μοναδικός στόχος της είναι να ενισχύει και άνανεώνει συνεχώς την Άγιοταφική Άδελφότητα με νέους και μορφω-

μένους κληρικούς, οἱ ὅποιοι θὰ ἔχουν μνηθεῖ στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων καὶ θὰ ἔχουν ἐξοικειωθεί με τὶς ιδιόμορφες συνθήκες τῆς ἀπὸ τῆ μικρῆ τους ἡλικία. Σ' αὐτὸ συμβάλλει τὸ ἐκκλησιαστικὸ περιβάλλον πὸν διαθέτει ἡ Σχολή, ὥστε οἱ Ἱεροσπουδαστές τῆς ἀπὸ τῆ μιᾶ τάξη στὴν ἄλλη νὰ μετέχουν προοδευτικὰ στὴν ἐσωτερικὴ ζωὴ καὶ τὸν ρυθμὸ ἐργασίας καὶ τὴν ἰδεολογία τοῦ Πατριαρχείου.

Γιὰ τὴ διατήρηση τῆς ἐθνικῆς ταυτότητος τῶν παιδιῶν τῶν ὀλίγων ὁμογενῶν μας, πὸν ἔχουν ἀπομείνει στὸ Ἰσραήλ, καὶ τὴν προφύλαξη τῆς ὀρθόδοξου πίστεώς τους, τὸ Πατριαρχεῖο ἔχει ἰδρύσει Παράρτημα τῆς Σχολῆς καὶ ἔχει ὑπαγάγει αὐτὸ ἀπ' εὐθείας στὴ Δ/νση τῆς Σχολῆς. Τὸ παράρτημα αὐτὸ θεωρεῖται σπουδαῖο ἐθνικὸ κέντρο, γιατί σ' αὐτὸ παρακολουθοῦν τὰ πατριδογνωστικὰ μαθήματα, σὲ ἀπογευματινὲς ὥρες ἀπὸ ἀποσπασμένους Ἕλληνες καθηγητές, ὄχι μόνο Ἑλληνες, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ Ἀραβες.

Εἴχαμε τὴν εὐκαιρία νὰ μελετήσουμε ἀπὸ κοντὰ ὅσα ἔχουν σχέση με τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων γιὰ τὴν ἐκπαίδευση ὄχι μόνο στὴν Πατριαρχικὴ Σχολή καὶ τὸ Παράρτημά της, ἀλλὰ καὶ τὰ θέματα πὸν ἀφοροῦν τὴν ἐκπαίδευση τῶν ὀρθοδόξων Ἀράβων. Σημειώνουμε με ὑπερηφάνεια τὸ ἀνύστακτο ἐνδιαφέρον τοῦ Πατριαρχείου μας, ὅλων τῶν ἀειμνήστων Πατριαρχῶν καὶ τοῦ σημερινοῦ Πατριάρχου κ. Διοδώρου καὶ τῶν μελῶν τῆς Ἁγιοταφικῆς Ἀδελφότητος, γιὰ τὴν ἐκπαίδευση τῶν ὀρθοδόξων Ἀράβων. Κατὰ τὶς πληροφορίες πὸν μᾶς παρασχέθηκαν, τὸ 1/3 τῶν ἐσόδων τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων τὸ διαθέτει στὶς Ὀρθόδοξες Κοινότητες τῶν Ἀράβων γιὰ τὰ σχολεῖα τους. Τὸ μόνο ἀξιοπρόσεκτο εἶναι ὅτι τὰ σχολεῖα τῶν Ἀραβορθοδόξων δὲν εἶναι στὸ ἐπίπεδο πὸν πρέπει, οὔτε ἀνταγωνιστικὰ γιὰ τὰ σχολεῖα πὸν ἔχουν ἰδρύσει οἱ Λατῖνοι καὶ οἱ Οὐνίτες. Σὲ ἐκθεσὴ μας πὸν ὑποβάλαμε στὶς ἀρμόδιες ἑλλην. ὑπηρεσίες καὶ στὸ Πατριαρχεῖο (12-1-1981) ἔχουμε κάμει σχετικὲς ἐκτιμήσεις καὶ εἰσηγήσεις.

η. Τὸ Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας καὶ τὰ ὁμογενειακὰ σχολεῖα Ἀφρικῆς.

Ἀπὸ τὴ μακρινὴ ἀρχαιότητα ἡ Ἀφρικὴ ὑπῆρξε ὁ χῶρος πὸν τράβηξε τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Ἑλλήνων. Στους σκοτεινοὺς αἰῶνες τῆς τουρκικῆς δουλείας πάλι ἡ μαύρη ἡπειρος δὲν ἔπαυσε νὰ δέχεται Ἕλληνες φυγάδες¹. Οἱ χῶρες τῆς Βορείου Ἀφρικῆς θεωρήθηκαν μόνιμη ἐξέδρα τοῦ Ἕλληνα μετανάστη γιὰ πῶ πέρα ἀπὸ τὰ γνώριμα ὄρια. Ἡ, ἀκόμη, ἡ γέυση τῆς ξενιτειᾶς, πρὶν ἀπὸ τὴ διείσδυση στὶς χῶρες τῆς Κεντρικῆς καὶ Νότιας Ἀφρικῆς, στὶς χῶρες αὐτές, ἦταν καθοριστικὴ γιὰ τὰ σχέδια τοῦ Ἕλληνα μετανάστη σὲ ὅλη τὴ μακραίωνα ἱστορία τῆς μετανα-

στευτικῆς ζωῆς τῶν Ἑλλήνων, πὸν προήρχοντο ἀπὸ ὅλα τὰ διαμερίσματα τῆς ἡπειρωτικῆς καὶ τῆς νησιωτικῆς Ἑλλάδος, καθὼς καὶ ἀπὸ τὰ ἀλύτρωτα ἐδάφη τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Βορείου Ἡπείρου. Θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, ὅτι ὁ ἀφρικανικὸς Ἑλληνισμὸς εἶναι ὁ πιὸ παραδοσιακὸς ὡς πρὸς τὴν κοινοτικὴ ὀργάνωσή του. Μεταφύτευσε στὶς χῶρες αὐτές τὸ ἑλληνικὸ κοινοτικὸ σύστημα πὸν διαμορφώθηκε ἀπὸ δυσμενεῖς κυρίως παράγοντες καὶ ἀπὸ ἐθνικοὺς βιωματικούς λόγους. Ἀπὸ τὴ στιγμή πὸν ἔκαμε ὁρατὴ τὴν παρουσία τῆς ἡ Ὀρθόδοξης Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας – τὸ Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας – ἀρχίζει καὶ τὸ ἱστορικὸ γίγνεσθαι τῆς Ἑλλην. Κοινότητος. Ἡ παρουσία τοῦ ὀρθοδόξου κληρικοῦ ἐξοδτερόννε ὅλες τὶς ἐπικρατούσες ἀντίρροπες δυνάμεις ἀνάμεσα στους συμπατριῶτες μας καὶ ἔφερνε αὐτοὺς καὶ τοὺς σὲ μεγάλες ἀποστάσεις διεσπαρμένους πῶ κοντὰ, δημιουργώντας τους κοινὰ ἐθνικὰ καὶ θρησκευτικὰ ἐνδιαφέροντα καὶ ἐρείσματα. Συγκινητικὲς εἶναι οἱ ἐκθέσεις τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Χριστοφόρου γιὰ ὅσα περιγράφει ὅτι εἶδε, ἄκουσε, ἔνοιωσε καὶ πραγματοποιοῖσε ἀνάμεσα σὲ νεοπαγεῖς ἑλληνικὲς παροικίες τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς πρὶν ἀπὸ 80 χρόνια περίπου². Τὸ πέρασμά του, πέρασμα ἐθνικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ ἱεραποστόλου, ἀπὸ τὴν Ἀσμάρα, τὴ Μασάουα, τὸ Κέρεν, τὴν Ντίρε-Ντάουα, τὸ Χαρτούμ, τὸ Πόρτ-Σουδάν καὶ τὴν Ἀδδῖς Ἀμπέμπα εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴ συνένωση σὲ κοινότητες τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων. Τὸ ἴδιο φαινόμενο παρατηρήθηκε καὶ στὶς λοιπὲς χῶρες τῆς Κεντρικῆς καὶ Νοτίου Ἀφρικῆς με ἄλλα ὄργανα τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, τὸ ὁποῖο με φωτισμένους Πατριάρχες, ἀκούραστους Ἱεράρχες, φλογισμένους ἱερεῖς ἄνοιξε τὰ φτερά του παντοῦ καὶ σάθηκε παράγων χρῆσιμος ὄχι μόνο γιατί ἀνήγειρε παντοῦ εὐκτηρίου οἴκους, ἀλλὰ κυρίως γιατί φρόντισε με τὴ συνεργασία καὶ τὴν ἠθικὴ καὶ ὕλικὴ συμπαράσταση φιλογενῶν μεταναστῶν νὰ ἰδρυθοῦν σχολεῖα γιὰ τὰ ἑλληνόπουλα τῆς Ἀφρικῆς. Τὰ σχολεῖα αὐτὰ σὲ μεγαλοπρέπεια καὶ ἐξοπλισμὸ δὲν θὰ εἶχαν νὰ ζηλέσουν κανένα ἀπὸ τὰ περιφῆμα σχολεῖα τῶν ξένων ἀποστολῶν στὴν Ἀφρικὴ καὶ τῶν χωρῶν τῆς Δ. Εὐρώπης. Ἡ ἀστοχος, ὁμως, πολιτικὴ τῶν Εὐρωπαίων στὶς χῶρες τῆς Ἀφρικῆς εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὶς ἐξελίξεις σὲ βάρος τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, πὸν σημειώσαμε στὴν ἀρχὴ τῆς ἐργασίας μας, καὶ βεβαίως τὸ κλείσιμο πολλῶν ἐκπαιδευτηρίων ἢ τὴ σημαντικὴ μείωση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἑλλήνων μαθητῶν σὲ ὅσα λειτουργοῦν ἀκόμη. Ὀλιβερὴ καὶ ἄκρως ἀποκαρδιωτικὴ θὰ ἦταν δυνατό νὰ χαρακτηριθεῖ ἡ κατάσταση τῶν περιφῆμων ὁμογενειακῶν σχολεῖων στὶς χῶρες τῆς Β. Ἀφρικῆς, τοῦ Σουδάν καὶ τῆς Αἰθιοπίας.

Χωρὶς καμμιὰ ἐξαιρέση, ὁ ἰ. Κλῆρος τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας ἄσκησε διδακτικὸ ἔργο σὲ

1. P. G. Fouyas, James Bruce of Kinnaird and the Greeks in Ethiopia, Addis Abbaba 1971, ἐν περιοδ. ABBA SALAMA, τ. II (1971), σελ. 161-178.

2. Οἱ ἐκθέσεις τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου με σχόλια ἔχουν δημοσιευθεῖ στὸν 7ο τόμο τῶν Θεολογικῶν καὶ Ἱστορικῶν Μελετῶν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Θυατείρων καὶ Μ. Βρετανίας Μεθοδίου, Ἀθῆναι 1984, σελ. 15-129, καλύπτουν δὲ τὴν περίοδο 1905-1912.

δλους τούς τύπους τῶν ἑλληνικῶν σχολείων τῶν Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων καὶ ἀκολούθησε συμπαραστάτης καὶ πρωτοπόρος τῆς τύχης τοῦ ἑλληνορθόδοξου πληρώματος. Καὶ σήμερα, πού οἱ πολιτικο-κοινωνικές ἐξελίξεις στὶς χώρες τῆς Ἀφρικῆς ἐλάχιστα περιθώρια ἀφήνουν στὴν Ἐκκλησία νὰ παίξει τὸν ἐθναρχικό της ρόλο, γιατί φορεῖς τῶν σχολείων εἶναι παντοῦ οἱ Κοινότητες, ὡστάσο, ὅπου ὑπηρετοῦν μορφωμένοι καὶ ἔθνικα ἐμπνευσμένοι κληρικοί, προσφέρουν διδακτικό καὶ καθοδηγητικό ἔργο στὰ κοινωνικά σχολεῖα τῶν ὁμογενῶν μας. Ἐκεῖνο πού δὲν μπόρεσε νὰ σκοτώσει ἡ σημερινὴ ἀλλαγὴ στὴν Ἀφρική εἶναι ἡ βιολογικὴ ἀνάγκη τοῦ ἑλληνα μετανάστη νὰ ζεῖ μὲ τὶς ἔθνικοθρησκευτικὲς παραδόσεις του καὶ νὰ ἔχει κοντὰ του, μαζί μὲ τὰ ἄλλα στοιχεῖα, τὸν ἱερέα, τὸν ὁποῖο συνήθισε νὰ καλεῖ πότε «πάτερ» καὶ πότε «δάσκαλε» μὲ μιὰ εὐρύτερη σημασία, ὅπως ἄλλωστε τὴν κλήση αὐτὴ τὴ συναντᾶμε στὴν Κύπρο, τὴ Μ. Βρετανία, τὶς Η.Π.Α., τὴν Αὐστραλία, τὴ Ν. Ἀφρική καὶ τὸν Καναδὰ γιὰ τὸν ἱερέα.

Ὁ ὀρθόδοξος κληρικός δὲν πρόκειται νὰ ἀπογυμνωθεῖ ποτὲ ἀπὸ ὅσα ἡ γνήσια ἱστορία τοῦ ἔθνους τὸν ἔχει κοσμήσει. Ὅταν καλοῦμε τὴν Ἐκκλησία κιβωτὸ τοῦ ἔθνους, στὴν οὐσία μιλάμε γιὰ ὅ,τι ἔχει κάμει ὁ ἱερός Κληρὸς μας γιὰ νὰ σωθεῖ τὸ ἔθνος ἀπὸ τὴν καταστροφὴ στὴν περίοδο τῆς δοκιμασίας, τῆς βίας καὶ τοῦ σκότους πού τοῦ ἐπέβαλε ὁ ἀσιάτης δυνάστης. Στὶς χώρες αὐτὲς τῆς Ἀφρικῆς, ἀπὸ τὶς ἀκτές της στὴ Μεσόγειο ὡς τὸ Ἀκρωτήρι τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, ἐγκαταστάθηκε πρὶν ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση, μετὰ ἀπ' αὐτὴν καὶ μετὰ τὴ Μικρασιατικὴ Καταστροφὴ μεγάλος ἀριθμὸς Ἑλλήνων, ἀκόμη δὲ καὶ ἀπὸ τὶς Βαλκανικὲς χώρες (Ρουμανία, Σερβία, Βουλγαρία), ὅσκις σ' αὐτὲς συντελοῦνταν κοινωνικοπολιτικὲς ἐξελίξεις, πού ἦσαν δυσμενεῖς γιὰ τοὺς ξένους, φυσικά καὶ γιὰ τοὺς Ἕλληνες.

Τὸ σύνολο τῶν Ἑλλήνων στὴν Ἀφρική πρέπει νὰ εἶναι περὶ τὶς 100.000. Τὰ ἑλληνόπουλα πού φοιτοῦν στὰ 60 περίπου Νηπιαγωγεῖα, Δημοτικά, Γυμνάσια καὶ Λύκεια δὲν φτάνουν τὶς 5.000. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἕνας πολὺ μεγάλος ἀριθμὸς ἑλληνοπαίδων φοιτοῦν σὲ ξένα σχολεῖα (κυρίως στὴ Ν. Ἀφρική καὶ τὴ Ζιμπάμπουε). Γιὰ τὰ παιδιά αὐτὰ τὸν λόγο ἔχει πρᾶγματι ἡ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία στὰ Κατηχητικά της σχολεῖα δὲν τοὺς διδάσκει μόνο τὴν ὀρθόδοξη κατήχηση, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ τὴν ἑλληνικὴ ἱστορία.

θ. Μεταναστευτικὴ πολιτικὴ τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ διαρθρωτικὲς ἐξελίξεις πού συντελέσθηκαν στὴν Ὀρθόδοξο Ἐκκλησία τῆς Δ. Εὐρώπης, τὴν Αὐστραλία καὶ τὸν Καναδὰ ὑπαγορεύθηκαν ἀπὸ τὴν μετακίνηση μεγάλου ἀριθμοῦ Ἑλλήνων πρὸς τὶς χώρες αὐτὲς μεταπολεμικῶς καὶ ἰδιαίτερα μετὰ τὸ ἔτος 1958. Ἡ Ἐκκλησία βρέθηκε κοντὰ στοὺς μετανάστες μας, ἔστω κι ἂν δὲν ἦταν σὲ θέση νὰ ἐπιτελέσει ἔργο ἐφάμιλλο πρὸς ἐκεῖνο πού ἐπιτελοῦσαν οἱ αὐτόχθο-

νές Ἐκκλησίες. Ὅχι γιατί δὲν ἠθελε, ἀλλὰ γιατί δὲν διέθετε οὔτε τοὺς οικονομικοὺς πόρους οὔτε τὴν ἀνάλογη ὀργάνωση. Τὴ διαφορά αὐτὴ συναντᾶ κανεὶς στὴ Δ. Γερμανία, ὅπου οἱ Ἐκκλησίες, Εὐαγγελικὴ καὶ Καθολικὴ, λόγω ἀρτίας κοινωνικῆς ὀργάνωσης, πολλῶν μέσων καὶ μεγάλων πόρων, μποροῦσαν ὄχι μόνο μεταξὺ τῶν ὁπαδῶν τους νὰ ἐπιτελοῦν ἀξιόλογο ἔργο, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν ξένων μεταναστῶν¹.

Τὸ προσωρινὸ καθεστῶς τῶν ἑλλήνων ἐργατῶν στὴ Δ. Γερμανία, ὅπου ἐγκαταστάθηκε ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς τῶν μεταναστῶν μας στὶς δεκαετίες τοῦ 60 καὶ τοῦ 70, ἐπέβαλε στὶς ἑλληνικὲς ὑπηρεσίες νὰ παίξουν τὸν κύριο ρόλο στὴν ἐκπαίδευση τῶν παιδιῶν τους, ὅπως τονίσαμε καὶ ἄλλοῦ. Ἡ Ἐκκλησία περιορίσθηκε στὸ ποιμαντικὸ κυρίως ἔργο της, τὸ ὁποῖο δὲν στόχευε μόνο στὴ διάσωση ἀπὸ τὴ θρησκευτικὴ ἄλλοτριώση ἢ ἀδιαφορία τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ στὴν ἔθνικη συνεργασία μὲ τὶς ἑλληνικὲς κυβερνητικὲς ὑπηρεσίες. Μπορεῖ νὰ μὴν ὑπῆρξε ὀργανωμένη ἐκπαιδευτικὴ πολιτικὴ τῆς Μητροπόλεως τῆς Δ. Γερμανίας, ὑπῆρξε ὅμως διάθεση πολλὴ ἀπὸ τοὺς θεολόγους ἱερεῖς της, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὴν ἀριξίη τους ἐκεῖ ἀνέλαβαν καὶ ἀσκησαν διδακτικὸ ἔργο μὲ ὁποιαδήποτε ἰδιότητα.

Ἴσως ἐνωρίτερα ἀπὸ τὴ δημιουργία τοῦ προβλήματος τῆς παλιννοστήσεως τῶν ἑλλήνων ἐργατῶν ἀπὸ τὴ Δ. Γερμανία, ἡ Μητρόπολις Δ. Γερμανίας εἶχε ἀντιληφθεῖ ὅτι τὸ ποίμνιό της δὲν ἦταν μόνιμο καὶ τὰ μέτρα της περιορίζονταν σὲ βραχυπρόθεσμα προγράμματα. Σήμερα, ὅμως, πού ἡ χώρα μας ἀποτελεῖ μέλος τῆς ΕΟΚ, οἱ συνθήκες γιὰ τοὺς μετανάστες μας στὴ Δ. Γερμανία μεταβάλλονται μὲ ἀποτέλεσμα νὰ προκαλοῦν ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον τῆς Μητροπόλεως Δ. Γερμανίας γιὰ τὸ ποίμνιό της. Παρατηρεῖται στὶς ἡμέρες μας μιὰ ἔντονη κινητικότητα τοῦ Μητροπολίτου Γερμανίας κ. Αὐγουστίνου πρὸς τὶς γερμανικὲς ἀλλὰ καὶ τὶς ἑλληνικὲς Ἀρχές (περίπτωση ἀντιδράσεως στὴν ἀνάκληση ἱερέων-ἐκπαιδευτικῶν), γιὰ νὰ βροῦν τὴ λύση τους τὰ προβλήματα ἐργασίας, κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων καὶ συντάξεων, καθὼς καὶ τὰ ἐκπαιδευτικά, τὰ ὁποῖα μέχρι τώρα ἀποτελοῦσαν θέματα πού συζητοῦσαν ὄργανα τῶν Κυβερνήσεων Ἑλλάδος καὶ Δ. Γερμανίας².

Ἡ κρίση ἐργασίας στὴ Δ. Γερμανία ὑποχρέωσε ἀπὸ τὸ ἔτος 1974 καὶ ἐξῆς πολλοὺς Ἕλληνες νὰ ἐπαναπατρισθοῦν. Ἡ παλιννόστηση αὐτὴ, ὅπως διαπιστώνουν ὅσοι ἀσχολήθηκαν μὲ τὸ φαινόμενο αὐτό, βρῆκε τὶς ἀρμόδιες ἑλληνικὲς ὑπηρεσίες ἀνετοιμὲς νὰ ἐντάξουν στὸν ἑλληνικὸ χῶρο ἐργασίας καὶ παιδείας τοὺς παλιννοστοῦντες. Ὁ ρυθμὸς τοῦ ἐπαναπατρισμοῦ μόνο ἀπὸ τὴ Δ. Γερμανία ἔφθανε κάθε χρόνο τοὺς 40 ὡς 45 χιλιάδες, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους

1. Πρβλ. ἐργασία Α. Ἀλεβιζοπούλου, Ποιμαντικὰ Προβλήματα Παλιννοστήσεως, Ἀθήναι 1982, σελ. 200 ἐξ., ἐκδ. ΚΣΠΜΕΕ.

2. Ἐπιστολὴ τοῦ Μητροπολίτου Γερμανίας πρὸς τὸν Ὑπουργὸ Ἐθν. Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Κακλαμάνη μὲ ἡμερομ. 22.2.1984.

οὶ 5 χιλιάδες ἦσαν παιδιὰ σχολικῆς ἡλικίας. Ἐπαναπατρισμός ἰσαριθμῶν μεταναστῶν μας μὲ τὸν ἴδιο ἀριθμὸ παιδιῶν σχολικῆς ἡλικίας σημειωνόταν ἀπὸ ὄλες μαζί τὶς λοιπὲς χώρες τοῦ κόσμου, ὅπως μαρτυροῦν τὰ στατιστικὰ στοιχεῖα τοῦ ΥΠΕΠΘ ὡς τὸ ἔτος 1980.

Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὁ ρόλος τῆς Ἐκκλησίας στὴν ὁμαλὴ ἐπανεπίστροφή τῶν παλιννοστοῦντων ἀποδήμιων μας στὸν ἑλληνικὸ χῶρο. Ἡ σύσταση τοῦ Κέντρου Συμπαραστάσεως Παλιννοστοῦντων Μεταναστῶν, ποῦ ἐγινε μὲ ἀπόφαση τῆς Δ. Ἱερᾶς Συνόδου (περίοδος 121, Συνεδρία Κ', 9-2-1978) τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, πρωτοβουλία τοῦ Γραφείου τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀλληλοβοηθείας καὶ Σχέσεων μετὰ τῶν Ξένων Ἐκκλησιῶν, καὶ ἄρχισε νὰ λειτουργεῖ ἀμέσως, εἶχε ὡς ἀποστολή:

1. Τὴν παροχὴ πληροφοριῶν καὶ καθοδηγήσεως τῶν παλιννοστοῦντων.

2. Τὴ συμπαραστάση στὴν ἀναζήτησι ἐργασίας.

3. Τὴν παροχὴ συμβουλῶν πρὸς γονεῖς, διδασκάλους μαθητῶν παλιννοστοῦντων, στὰ ἴδια τὰ παιδιὰ γιὰ τὰ σχολικὰ καὶ κοινωνικὰ προβλήματα τους, καὶ τὴν παροχὴ συμπαραστάσεως πάνω σὲ διαδικαστικὰ θέματα πρὸς δημόσιες ὑπηρεσίες καὶ ἐπιχειρήσεις κ.ἄ.¹

Μὲ ἀφορμὴ τὰ προβλήματα τῶν παλιννοστοῦντων, κυρίως τὰ σχολικὰ, τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας τῆς Χώρας μας ἔλαβε μερικὰ εὐεργετικὰ μέτρα γιὰ τὴν ἐνταξί τῶν παιδιῶν τους στὸν ἑλληνικὸ σχολικὸ χῶρο. Μέσα στὰ θεσμικὰ μέτρα περιλαμβάνονται καὶ οἱ τάξεις ὑποδοχῆς, οἱ ὁποῖες ἰδρύθηκαν ἐπὶ τῶν ἡμε-

ρῶν μας, ὡς Δ/νοῦ Ε.Ε.Ε. τοῦ ΥΠΕΠΘ. ἀπὸ τὸ σχολ. ἔτος 1980-81². Ὁ θεσμὸς αὐτὸς χαρακτηρίσθηκε πρωτοποριακὸς γιὰ τὸν χῶρο τῆς Εὐρώπης καὶ ὡς ἓνα μοντέλο γιὰ τὴ λειτουργία παρομοίων τάξεων στὴ χώρα μας καὶ γιὰ παιδιὰ εἴτε ἀπὸ ἄλλες χώρες-μέλη τῆς ΕΟΚ εἴτε ἀπὸ τρίτες χώρες³.

Τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τοὺς ἀποδήμιους Ἕλληνες μὲ τὴ συμμετοχὴ καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀπασχόλησε τὴν Ἑλληνικὴ Πολιτεία, ἡ ὁποία διερεύνησε τὴ δυνατότητα ἰδρύσεως ἐνὸς Ἑλληνικοῦ Κέντρου Πληροφορήσεως γιὰ τοὺς ἀποδήμιους μας στὸ Ἐξωτερικὸ καὶ γι' αὐτοὺς ποὺ ἐπαναπατρίζονταν. Στὴ συνάντησι ἐκείνη φάνηκε πόσο προχωρημένο ἦταν τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας σὲ συνεργασία μὲ ἄλλες Ἐκκλησίες τῆς Δ. Εὐρώπης καὶ διεκκλησιαστικοὺς ὀργανισμοὺς γιὰ τοὺς ἀποδήμιους μας. Τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἰδέα ἰδρύσεως ἐνὸς τέτοιου Κέντρου δὲν υλοποιήθηκε μέχρι σήμερα δὲν σημαίνει ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν συνέχισε μὲ συνεχῶς αὐξανόμενο τὸ ἐνδιαφέρον της γιὰ τοὺς ἀποδήμιους μέσω τοῦ Κέντρου Συμπαραστάσεως Παλιννοστοῦντων Μεταναστῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τόσο στὸ Ἐσωτερικὸ ὅσο καὶ στὸ Ἐξωτερικὸ, μὲ ἀξιόλογα ἀποτελέσματα καὶ ὑπὸ τὴν πνοή καὶ καθοδήγησι ἐξειδικευμένου ἐπιτελείου, τοῦ ὁποίου τὰ μέλη, ἐμπνεόμενα ἀπὸ τοὺς ὑψηλοὺς ἐθνικοὺς σκοποὺς ποὺ ὑπηρετεῖ τὸ Κέντρο, κάνουν τὴν παρουσία τους αἰσθητὴ μὲ εἰσηγήσεις, ἄρθρα καὶ μὲ συμμετοχὴ σὲ σεμινάρια καὶ συμπόσια, στὸ Ἐσωτερικὸ καὶ τὸ Ἐξωτερικὸ, ὑπὸ τὴ δόκιμη ἐποπτεία τοῦ Προϊσταμένου τοῦ Κέντρου φίλου μας Δρα Ἄντ. Παπαντωνίου.

1. Μ. Παπαντωνίου-Φραγκοῦλη καὶ Α. Παπαντωνίου, Ἐμπειρίες τοῦ Κέντρου Συμπαραστάσεως Παλιννοστοῦντων Μεταναστῶν, ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΗΣΗ, Ἀθήνα 1982, σ. 93.

2. Π. Φούγια, Τὰ Μέτρα τῆς Ἑλλ. Πολιτείας γιὰ τὴν ἐνταξί τῶν Παλιννοστοῦντων Ἑλληνοπαίδων στὰ Σχολεῖα τῆς Ἡμεδαπῆς, Ἑλλ. Παλιννόστησι, σελ. 195-99. Ἀπὸ τὸ σχολ. ἔτος 1984-85 τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας τῆς Χώρας μας ἔθεσε σὲ λειτουργία πλῆρες σχολεῖο Γενικῆς Ἐκπαίδευσεως γιὰ παλιννοστοῦντες ἑλληνοπαίδες στὴ Βαρυμύκη τῆς Ἀττικῆς.

3. Τὸ μοντέλο αὐτὸ ζήτησε καὶ ἔλαβε τὸ τμήμα γιὰ τὴν ἐκπαίδευσι ξένων τοῦ Ὑπ. Παιδείας τῆς Σουηδίας ἀπὸ τὸν γράφοντα τὸ ἔτος 1981 μαζί μὲ τὸ Ἑλληνικὸ Πολιτιστικὸ Πακέτο κατὰ τὶς Ἑλληνο-σουηδικὲς συνομιλίες στὴ Στοκχόλμη.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Στατιστικά στοιχεία αναφερόμενα στον αριθμό των σχολικών μονάδων (Νηπιαγωγείων, Δημοτικών, Γυμνασίων και Λυκείων, άμιγδών, τάξεων έντεταγμένων μέσα σε ξένα σχολεία, τάξεων μητρικής γλώσσας ή άπογευματινών σχολείων, προπαρασκευαστικών τάξεων ή τάξεων με μαθητές Δημοτικής και Μέσης εκπαίδευσης), τον αριθμό μαθητών κατά βαθμίδα και τον αριθμό των άποσπασμένων από την Έλλάδα εκπαιδευτικών κατά το σχολ. έτος 1981-2, κατά χώρα.

Χώρα	Νηπ.-Νήπια		Δημοτικά-Μαθητές		Γυμνάσια-Μαθητές		Λύκεια-Μαθητές		Νηπ/γωγοί	Δάσκαλοι	Καθηγητές
Αίγυπτος	3	37	4	207	3	135	4 + 1 ¹	137 + 8	3	15	42
Λιβύη	1	9	2	122	2	52	2	47	1	6	12
Σουδάν	1	12	1	80	1	45	1	30	1	7	7
Αιθιοπία	1	20	2	117	1	34	1	25	1	7	7
Τανζανία	-	-	1	30	-	-	-	-	-	3	-
Καμερούν	-	-	1	30	-	-	-	-	-	2	-
Νιγηρία	1	20	5	105	-	-	-	-	1	5	-
Μπουρούντι	-	-	1	30	1	18	1	12	-	2	5
Ζαΐρ	1	13	4	130	2	85	2	30	1	9	13
Ροδεσία	-	-	2	158	-	-	-	-	-	4	-
Ν. Αφρική	4	173	15	2190	1	164	1	84	3	28	7
Κων/πολη	-	-	30	588	5	130	6	70	3	85	51 (115 ²)
Ίράκ	-	-	4	;	Σχολεία της έλλην. έταιρ. ΒΙΟΚΑΤ				-	4	-
Ίράν	-	-	1	;	Λόγω των πολεμικών εξελίξεων κλειστό				-	1	-
Λίβανος	-	-	1	;	Κατ' οίκον διδασκαλία				-	1	-
Συρία	-	-	1	45	-	-	-	-	-	1	-
Ίσραήλ	-	-	-	-	1	60	1 ³	20	-	-	7
Σ. Αραβία	-	-	5 ⁴	300	1	35	1	15	-	14	4
Κουβέιτ	-	-	1	15	-	-	-	-	-	1	-
Αύστραλία ⁵	-	-	535	47170	182	16230	1 ⁶	;	-	9	5
Σύνολα	12	284	616	51317	200	16988	22	478	14	204	160

1. Πρόκειται για την Τεχνική Σχολή στην Αλεξάνδρεια με 8 μαθητές.
2. Οί 115 από το σύνολο των δασκάλων και καθηγητών είναι Όμογενείς εκπαιδευτικοί.
3. Πρόκειται για την Πατριαρχική Σχολή, τής οποίας παράρτημα είναι το γυμνασιακό τμήμα με πρόγραμμα μόνο πατριδογνωστικών μαθημάτων.
4. Πρόκειται για ένα σχολείο με 4 παραρτήματα.
5. Πλνν του Διγλώσσου Σχολείου του Αγίου Ιωάννου του Κάρλτον στη Μελβούρνη, οί λοιποί αριθμοί για τα δημοτικά και τα γυμνάσια δηλώνουν τμήματα μητρικής γλώσσας, στα όποια διδάσκονται πατριδογνωστικά μαθήματα. Τα 112 τμήματα με 12.650 μαθητές λειτουργούν μέσα σε αύστραλιανά σχολεία, ακολουθώντας το πολυπολιτιστικό πρόγραμμα που έχει καθιερώσει για μαθητές άλλων έθνοτήτων ή αύστραλιανή κυβέρνηση. Στα στοιχεία περιλαμβάνεται και ή δύναμη του σχολείου στη Ν. Ζηλανδία.
6. Πρόκειται για το Λύκειο του Αγ. Ιωάννου στο Κάρλτον τής Μελβούρνης.

Χώρα	Νηπ.-Νήπια		Δημοτικά-Μαθητές		Γυμνάσια-Μαθητές		Λύκεια-Μαθητές		Νηπ./γιοί	Δάσκαλοι	Καθηγητές
Η.Π.Α. ¹	17	637	383	31308	18	955	2	150	2	30	13
Καναδάς ²	5	278	257	18240	26	1425	-	-	2	11	5
Ἀργεντινή ³	1	;	1	;	-	-	-	-	1	1	-
Βενεζουέλα ³	-	-	1	50	-	-	-	-	-	1	-
Βραζιλία ³	-	-	1	55	-	-	-	-	-	2	-
Μ. Βρεταν. ⁴	4	100	84	5230	1	45	1	34	3	42	26
Βέλγιο ⁵	1	25	40	1627	8	561	1	66	1	56	30
Ὀλλανδία	-	-	13	413	1	20	-	-	-	11	1
Λουξε/ργο ⁶	1	12	1	;	1	;	-	-	1	2	1
Ἑλβετία ⁷	3	43	30	1032	5	179	-	-	1	22	5
Γαλλία ⁷	2	58	27	695	3	69	-	-	2	22	13
Ἰταλία ⁸	-	-	2	52	-	-	-	-	-	2	-
Αὐστρία	-	-	2	156	-	-	-	-	-	2	-
Δανία	-	-	1	40	-	-	-	-	-	1	-
Νορβηγία	-	-	1	43	-	-	-	-	-	1	-
Σουηδία ⁹	;	;	162	2100	25	200	-	-	1	31	6
Δ. Γερμ. ¹⁰	37	754	553	27027	82	6367	17	1598	47	697	333
Σύνολα	71	1907	1559	88068	170	9821	21	1848	61	934	433

1. Τὰ Ἑλλην. Σχολεῖα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν Ἀμερικῆς χρησιμοποιοῦν κατὰ κύριο λόγο ἐκπαιδευτικούς Ἑλληνοαμερικανούς. Οἱ ἀποστασμένοι στίς ΗΠΑ παρέμειναν ἐκεῖ ἀφοῦ ὁ διορισμός τους στό Ἑλλην. Δημόσιο τοῦς βρῆκε νά ὑπηρετοῦν σέ ὁμογενειακά σχολεῖα. Εἶναι διαβαθμισμένοι, χωρίς νά λαμβάνουν ἀποδοχές Ἐσωτερικοῦ καί ἐπιμίθιο Ἐξωτερικοῦ. Περισσότερα ἀπό 40 σχολεῖα εἶναι ἀναγνωρισμένα ἀπό τὸ Ἕλλην. ΥΠΕΠΘ.
2. Περὶ τῶν ἐκπαιδευτικῶν αὐτῶν ἰσχύει στὸν Καναδᾶ ὅτι καί στίς Η.Π.Α.
3. Στίς χώρας Ἀργεντινῆ, Βενεζουέλα καί Βραζιλία οἱ ἐκπαιδευτικοὶ μας διδάσκουν σέ πολλὰ σχολεῖα λόγω τῆς διασπορᾶς τῶν ἑλληνοπαίδων σέ πολλές πόλεις. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ ὁ ἀριθμὸς τῶν σχολ. μονάδων καί τῶν μαθητῶν δὲν εἶναι ἀπόλυτα ἀκριβῆς.
4. Ἐκτὸς τῶν σχολείων αὐτῶν, πού φορεᾶ τους (τὰ 84) ἔχουν τὴν Ἀρχιεπισκοπὴ Θυατείρων καί τὸ Ἑλλην. Προξενεῖο (1 Νηπιαγωγεῖο), λειτουργοῦν 22 σχολεῖα τῆς Κυπριακῆς Ἀποστολῆς καί δύο ἀνεξάρτητα μὲ 200 καί 200 περίπου μαθητῆς ἀντίστοιχα.
5. Στὰ σχολεῖα αὐτὰ περιλαμβάνεται τὸ Ἕλλην. τμήμα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Σχολείου καί τὸ ἀναγνωρισμένο τῶν Βρυξελλῶν.
6. Πρόκειται γιὰ τὸ Ἕλλην. τμήμα στοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Σχολείου.
7. Στὰ σχολεῖα αὐτὰ διδάσκονται πατριδογνωστικά μαθήματα. Σ' αὐτὰ περιλαμβάνεται καί τὸ ἀναγνωρισμένο σχολεῖο τῆς Μητροπόλεως Γαλλίας.
8. Τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ σχολεῖα αὐτὰ λειτουργεῖ μέσα στοῦ NATO γιὰ τὰ παιδιά τῶν Ἑλλήνων πού ὑπηρετοῦν σ' αὐτό.
9. Στὰ σχολεῖα αὐτὰ δὲν περιλαμβάνονται τὰ δύο παιδαγωγικά τμήματα πού λειτουργοῦν στίς Ἀκαδημίες τῆς Στοκχόλμης καί τοῦ Μάλμει γιὰ ὑποψηφίους ἑλλήνες δασκάλους, οὔτε τὸ Ἑλλην. Ἰνστιτούτο τῆς Στοκχόλμης. Πλὴν τῶν ἀναφερομένων ἀποστασμένων ἐκπαιδευτικῶν, ἓνας μεγάλος ἀριθμὸς ἑλλήνων μεταναστῶν, προσοντούχων καί μὴ, διδάσκουν στὰ ἐντεταγμένα τμήματα μέσα στὰ σουηδικὰ σχολεῖα. Ἡ Ἕλλην. πλευρὰ στίς ἑλληνο-σουηδικές συνουμιλίες ἦταν πάντοτε ἀντίθετη μὲ τὴν χρησιμοποίηση μὴ προσοντούχων ἐκπαιδευτικῶν στίς Ἕλλην. τάξεις.
10. Μία σημαντικὴ αὐξηση στὸν ἀριθμὸ τῶν μαθητῶν γυμνασίου καί λυκείου σημειώθηκε κατὰ τὸ σχολ. ἔτος 1981-82 σέ σχέση μὲ τὸ προηγούμενο σχολ. ἔτος 1980-81 καί ἐλαττώθηκε ὁ ἀριθμὸς τῶν νηπίων καί τῶν μαθητῶν τοῦ Δημοτικοῦ. Ἡ αὐξηση τῶν μαθητῶν γυμνασίου εἶναι κατὰ 423 μαθητῆς καί τοῦ λυκείου κατὰ 718, ἡ δὲ μείωση τῶν νηπίων κατὰ 81 καί τοῦ δημοτικοῦ κατὰ 1620 μαθητῆς. Οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ ἴδρυση 13 λυκείων μέσα στοῦ σχολ. ἔτος 1980-81 ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση τῆς Ν. Δημοκρατίας ὑπῆρξε ὀρθή. Στὴν ἴδια περίοδο ἰδρύθηκε καί τὸ ἀμιγῆς γυμνάσιο στὴ Φραγκφούρτη. Ἡ ἀπόφαση τότε τοῦ ΥΠΕΠΘ πᾶρθηκε μετὰ ἀπὸ σχετικὰ αἰτήματα πρὸς αὐτὸ τῶν μεταναστῶν μας στὴν ΟΔΓ. Προοπτικῆς ὑπῆρχαν γιὰ περαιτέρω αὐξηση τῶν ἀμιγῶν σχολικῶν μονάδων, ἰδιαίτερα στὴ Β. Ρηνανία Βεσφαλίας, τὴν Ἔσση καί τὴ Β. Βυρτεμβέργη, ὅπου ἡ πίεση γιὰ τὴν ἐνωσμάτωση τῶν ἑλληνοπαίδων στίς γερμανικὲς τάξεις ὑπῆρξε ὀξύτερη. Οἱ ἐξελίξεις πού μεσολάβησαν ἔκτοτε στὴ Χώρα μας, ἀλλὰ καί ἡ ἀμετάβλητη πολιτικὴ τῶν γερμανικῶν ἀρχῶν κατέστησαν τὸ πρόβλημα τῆς ἐκπαίδευσης τῶν ἑλληνοπαίδων τῆς Δ. Γερμανίας ὀξύτερο, μὲ ἀποτέλεσμα νά καταργηθοῦν πολλὲς δεκάδες ἑλληνικὲς τάξεις καί νά μειωθεῖ σημαντικὰ τὸ ἑλληνογλωσσό πρόγραμμα στίς ὑπάρχουσες ἐντεταγμένες τάξεις.

Σύνολα

Σύνολο παντός τύπου σχολικών μονάδων (Άμιγών, Μ.Γ. Έντ. Προπ. Τάξ. Διγλ.)	2664	
Σύνολο νηπίων	2.191	} 130.731
Σύνολο μαθητών δημοτικού σχολείου	99.405	
Σύνολο μαθητών γυμνασίου	26.809	
Σύνολο μαθητών λυκείου	2.326	

Σύνολο εποπτικών οργάνων	22	} 1816*
Σύνολο Νηπιαγωγών	85	
Σύνολο Δασκάλων	1138	
Σύνολο Καθηγητών	593	

* Στόν αριθμό των άποσπασμένων εκπαιδευτικών δεν περιλαμβάνονται 1 νηπιαγωγός, 4 δάσκαλοι και 147 καθηγητές που είχαν άποσπασθεί στα σχολεία της Κύπρου κατά το σχολ. έτος 1981-82.

Σημείωση: Οί έλληνοπαίδες σχολικής ηλικίας σ' όλες τις χώρες άνέρχονται σέ 300.000 περίπου και μόνο τό ήμισυ άπ' αυτούς παίρνει έλληνική εκπαίδευση όποιοδήποτε τύπου ή βαθμού. Η έλληνόγλωσση εκπαίδευση στό μεγαλύτερο ποσοστό των έλληνοπαίδων Έξωτερικού κυμαίνεται μεταξύ 2 ώς 6 ώρες τήν εβδομάδα. Αυτό παρατηρείται στις έλλην. σχολικές μονάδες που λειτουργούν στις Η.Π.Α., τόν Καναδά, τήν Αύστραλία, Ν. Ζηλανδία, Ν. Αμερική, Ν. Αφρική και τήν Εύρώπη, πλην τής Αwt. Γερμανίας, των χωρών τής βορείου και κεντρικής Αφρικής και των χωρών τής Ασίας, όπου λειτουργούν οί ακόλουθοι τύποι σχολείων:

1. Άμιγή μέ πρόγραμμα έλληνικό και στή θέση τής ξένης γλώσσας διδάσκεται ή γλώσσα τής χώρας.
2. Άπογευματινά τμήματα μητρικής γλώσσας μέ πρόγραμμα πατριδογνωστικών μαθημάτων (Θρησκευτικά, Έλληνικά, Ιστορία και Γεωγραφία-πολιτιστικά στοιχεία).
3. Δίγλωσσες τάξεις, έντεταγμένες μέσα στα κρατικά σχολεία τής χώρας, στις όποιες τό έλληνόγλωσσο πρόγραμμα κυμαίνεται αναλόγως, από 6 ώς 12 ώρες τήν εβδομάδα.
4. Προπαρασκευαστικές τάξεις (λειτουργήσαν στήν περιοχή τής Έσσης και τής Β. Ρηνανίας-Βεσφαλίας τής Δ. Γερμανίας). Τείνουν νά εκλείψουν λόγω πίεσεως από τή γερμανική πλευρά.

Οί φορείς των κατά τόπους σχολείων που τους άναγνωρίζεται ή ιδιότητα αυτή από τήν έλλην. νομοθεσία, είναι έλληνορθόδοξες Μητροπόλεις, έλλην. Προξενεία, έλλην. Κοινότητες, έλλην. Σύλλογοι και έλληνες ιδιώτες. Τό έλλην. Κράτος άποσπά εκπαιδευτικούς και χορηγεί λειτουργικά έξοδα σέ σχολεία τά όποία δέν έχουν επιχειρησιακό χαρακτήρα.

Δαπάνες

Η εκπαίδευση των έλληνοπαίδων Έξωτερικού στοίχισε στό Έλληνικό Κράτος κατά τό σχολ. έτος 1980-81 τό ποσό των 1.184.000.000 δρχ., ήτοι:

1. Άποδοχές Έσωτερικού άποσπασμένων εκπαιδευτικών και άναπληρωτών τους στις όργ. θέσεις τους	450.000.000 δρχ.
2. Έπιμόσθιο άποσπασμένων εκπαιδευτικών	600.000.000 δρχ.
3. Έπιχορηγήσεις έλλην. σχολείων Έξωτερικού	32.000.000 δρχ.
4. Λειτουργικά έξοδα γραφείων Σ.Ε. και μισθώματα γραφείων αυτών	16.000.000 δρχ.
5. Μεταφορά βιβλίων και άλλου ύλικού	35.000.000 δρχ.
6. Όδοιπορικά έξοδα και ήμερήσια άποζημίωση έκτός έδρας	20.000.000 δρχ.
7. Φιλοξενίες-Σειμνάρια Έκπαιδευτικών Έξωτερικού	21.000.000 δρχ.
8. Δαπάνες για συγγραφή και έκτύπωση σχολικών βιβλίων στό Έξωτερικό	10.000.000 δρχ.

1.184.000.000 δρχ.

ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ

Τὸ ἀντικείμενο πὸ ἐπεξεργασθῆκαμε δὲν εἶναι ἀσφαλῶς τῆς ἐκτάσεως, τὴν ὅποια τοῦ δώσαμε, οὔτε τὸ ἀποτελοῦν ὅσα στοιχεῖα ἐκθέσαμε στὴν ἔργασια μας αὐτῇ. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ πὸ ἀποφασίσαιμε νὰ γράψουμε μιὰ μελέτη γιὰ τὴν προσφορά τῆς Ὁρθόδοξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τῆς Διασπορᾶς στὴν ἐκπαίδευση τῶν ἑλληνοπαίδων τοῦ Ἐξωτερικοῦ εἶχαμε συνείδηση ὅτι ἦταν ἀδύνατο μῆσα στὶς λίγες αὐτὲς σελίδες νὰ περιλάβουμε ὅλο τῆς τὸ ἔργο μὲ στοιχεῖα, σὲ ἱστορικὴ συνέχεια, ἀπὸ ὅλες τὶς ἐποχὲς καὶ τὶς χῶρες τοῦ κόσμου. Ἐτσι περιορισθῆκαμε νὰ δώσουμε μὲ λίγα μὲν στοιχεῖα, ἀλλ' ἀντιπροσωπευτικά, τὴ μαρτυρία καὶ τὸ πάθος τῆς Ἐκκλησίας μας στὴν Ἑλληνικὴ Διασπορὰ γιὰ τὴν παιδεία καὶ τὴν καλλιέργεια ὄλων ἐκείνων τῶν στοιχείων πὸ διέπλασαν στὸ ἀπόδημο ἑλληνόπουλο ὄχι μόνον τὸ θρησκευτικὸ ἦθος, ἀλλὰ καὶ τὸ γνήσιο ἑλληνικὸ ἦθος.

Ὁ ρόλος αὐτὸς τῆς Ἐκκλησίας μας στὴν Ἑλληνικὴ Διασπορὰ δὲν ἀποτελεῖ ἕκτακτο φαινόμενο τῆς ἐποχῆς μας οὔτε τὸ προκαλοῦν ἰδιαιτέροι κοινωνικοπολιτικοὶ παράγοντες τῶν χωρῶν στὶς ὁποῖες ἔχουν ἐγκατασταθεῖ καὶ μεταφυτεύσει τὰ ἐνδιαφέροντά τους οἱ ἀπόδημοί μας, μολοντὶ προσδιορίζεται ἡ μορφή, ὁ τόνος καὶ ἡ ἔκτασις τοῦ ἀπ' αὐτοῦ. Ἀνῆκει στὴν ἴδια τὴ φύση τῆς Ἐκκλησίας καὶ στὴν ἀποστολὴ τῆς νὰ εἶναι ὁ δάσκαλος καὶ παιδαγωγὸς τοῦ ποιμνίου τῆς. Ἰδιαίτερα στὴ δικὴ μας Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία ἱστορικῆς ἀνάγκης τοῦ ἔθνους ἔχρῶσαν αὐτὴν μὲ τὴν ἀποστολὴ νὰ ἀναπληρῶνει τὴν Πολιτεία στὴν καλλιέργεια τοῦ ἐθνικοῦ ἦθους στὰ ἑλληνόπουλα τοῦ Ἐξωτερικοῦ μῆσα ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ πολιτιστικὴ παράδοση πὸ ἀνόθευτη συντηρεῖ ἡ ἴδια, ἀφοῦ ἀποδεδειγμένα ἡ προσήλωσις τῆς σ' αὐτὴ καὶ στὸ μέγαλο ἔθνος τῶν Ἑλλήνων παραμένει ἀμετακίνητη.

Δέκτης, λοιπόν, τῶν μηνυμάτων τῶν καιρῶν ὄλων τῶν ἐποχῶν καθιερώθηκε στὴ συνείδηση τοῦ ἔθνους ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ παράγων ἀναντικατάστατος γιὰ τὴ συντήρησις τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ἐκεῖ ὅπου ἀπουσιάζει ἡ εἶναι ἀνεπαρκῆς ἡ φροντίδα τοῦ ἐθνικοῦ Κέντρου.

Καὶ στὴν περίπτωσις ἐκείνη πὸ τὸ ἐθνικὸ Κέντρο θὰ παρεῖχε τὰ ἀναγκαῖα ὕλικά μῆσα καὶ τὰ κατάλληλα ὄργανα γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ἐκπαίδευση τῶν ἀποδήμων μας, ὁ ρόλος τῆς Ἑλλην. Ἐκκλησίας τῆς Διασπορᾶς ὡς φορέως αὐτῆς δὲν πρέπει νὰ ἀμφισβητεῖται οὔτε ἡ ἀσκησὴ τοῦ μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο νὰ ἐμποδίζεται. Ὅσοι ἔχουν ἀντίθετη γνώμη ἀσφαλῶς ἀγνοοῦν τοὺς στερεοὺς δεσμοὺς τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὰ μέλη τῆς, στοὺς ὁποίους δὲν πρέπει νὰ παρεμβάλλονται ὄργανα μὲ ἐφήμερες ἐπιδιώξεις ἢ περιοδικὴ ἀποστολή. Οἱ παλμοὶ καὶ τὰ ὄραματα τῆς Ἐκκλησίας ἔχουν πανεθνικὴ καὶ διαχρονικὴ ἔκτασις καὶ μεταβιβάζονται ὡς ἐμπνεύσεις καὶ ὑποχρεώσεις ἀπὸ τὴ μὴ γενεὰ στὴν ἄλλη. Μπαίνομεν στὴν ἐθνικὴ μας παράδοσις ὡς βιολογικῆς δυνάμεις τοῦ ἔθνους. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατό νὰ παρατηρηθεῖ σὲ κανένα ἄλλο φορέα πὸ στηρίζει τὴν πολιτικὴ του

σὲ ἀλλεπάλληλες ἀποφάσεις καὶ σέ, σύντομα χρονικὰ διαστήματα, ἀναδομήσεις τῶν ὑπηρεσιακῶν ὀργάνων του. Μ' αὐτὸ δὲν θέλομε νὰ δεχθοῦμε ὅτι οἱ ὁμοῦς τῆς ἐκπαιδευτικῆς πολιτικῆς τῆς Ἑλλην. Ἐκκλησίας τῆς Διασπορᾶς εἶναι στατικές, χωρὶς προσαρμοστικότητα στὶς συντελούμενες ἐξελίξεις στὴν κοινωνία πὸ ἐπιτελεῖ τὸ ἔργο τῆς. Ἀμετάβλητους διατηρεῖ ἡ Ἐκκλησία μόνον τοὺς στόχους τῆς ἐφόσον δὲν εἶναι διατεθειμένη νὰ δεχθεῖ συμβιβασμοὺς δυνάμενους νὰ φθείρουν τὶς ἐθνικῆς βιολογικῆς δυνάμεις τοῦ Ἑλλῆνα ἢ τὸν ἐμποδίζουν νὰ ἐπιτελέσει τὸν προορισμὸ του, στὴ συνείδηση καὶ τὴν πίστη σὲ ὅσα τὸν συνδέουν μὲ τὴν πατρικὴ γῆ, τὴν πίστη καὶ τὸ ἔθνος του.

Δὲν εἶναι δυνατό νὰ θεωρηθοῦν σωβινιστικῆς οἱ ἀνωτέρω ἀντιλήψεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Διασπορᾶς, γιὰτὶ εἶναι προῖον τῆς συνειδήσεως πὸ ἔχει περὶ τῶν ἀλλοτριωτικῶν δυνάμεων πὸ δροῦν γύρω τῆς καὶ θεωρεῖ ἑαυτὴν μῆσα στὴ μάχη, πὸ διεξάγεται σὲ παγκόσμια κλίμακα, γιὰ νὰ μὴ συγχωρευθοῦν τὰ ἔθνη πὸ βρίσκονται σπαρμένα μῆσα σὲ πλειοψηφοῦσες ἐθνικῆς κοινωνίες, οἱ ὁποῖες τυχαίνει καὶ νὰ ἀσκοῦν τὴν ἐξουσία.

Τὰ Κράτη καὶ οἱ Διεθνεῖς Ὄργανισμοὶ στεροῦνται τῆς κινητικότητος τῆς Ἐκκλησίας. Ἀποφασίζουσιν συνήθως κάτω ἀπὸ τὶς πιέσεις τῶν ἐνδιαφερομένων μερῶν, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία κινεῖται ἀνεπηρέαστα καὶ μὲ ταχύτητα προκειμένου νὰ συμπαρασταθεῖ στὸν ἀπόδημό μας ἀπὸ τὴ στιγμὴ πὸ ἐγκαθίσταται στὴν ξένη χώρα. Μὲ τὴν προθυμία, τὴ φαντασία, τὴν πείρα, τὴ συνείδηση καὶ τὴν ἀκράδαντη πεποίθησις ὅτι εἶναι ἠθικὴ τῆς ὑποχρέωσις ἡ Ἐκκλησία συμπαρίσταται στὸν ἀπόδημο Ἑλλῆνα στὴ λύσις τῶν προβλημάτων του, ἀποβαίνουσα τὸ κέντρο ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐκκινεῖ ἡ εὐθύνη καὶ ἡ ἀταλάντευτη ἐθνικοθρησκευτικὴ πολιτικὴ τοῦ καθενὸς καὶ τοῦ συνόλου τῆς ἑλληνικῆς παροικίας. Μῆσα στὴν ἑλληνορθόδοξὴ παροικία μποροῦν νὰ σχηματισθοῦν καὶ νὰ δράσουν καὶ ἄλλες ὁμάδες (σύλλογοι, σωματεῖα, ὀργανώσεις, ἀδελφότητες μὲ σκοποὺς ἀθλητικούς, μορφωτικούς, φιλάνθρωπικούς κ.ά.), οἱ ὁποῖες δὲν μετακινοῦν τοὺς στόχους τῆς Ἐκκλησίας, οὔτε ὑποκαθιστοῦν αὐτὴ στὸ ρόλο τῆς, ἐφόσον ἡ ὑπαρξὴ τους ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὶς ἐσωτερικῆς ἀνάγκης τῆς παροικίας καὶ ὄχι ἐξῶθεν μὲ κίνητρο τὴν ἀμφισβήτησις τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ τελευταία περίπτωσις, ὡς ἀρνητικὴ ὑπηρεσία πρὸς τὸν ἀπόδημο Ἑλληνισμό, ποτέ, μὰ ποτέ, δὲν μπορεῖ νὰ πετύχει τὸν ἀρνητικὸ σκοπὸ τῆς γιὰτὶ κάθε ἀποτέλεσμά τῆς ἱκανοποιεῖ ἐφήμερα καὶ τοὺς ἐμπνευστῆς καὶ τοὺς ἐκτελεστῆς τέτοιων σχεδίων.

Ἡ Ἐκκλησία ξεῦρει νὰ μάχεται καὶ νὰ μὴ χάνει. Μάχεται μὲ ἐπιτυχία γιὰτὶ τοὺς ἐχθροὺς τῆς δὲν τοὺς περιμένει ἀπὸ τὴν ἀπέναντι ὄχθη μόνον ἀπὸ ἀλλοεθνεῖς καὶ ἀλλόθρησκους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐκείνους πὸ μιλοῦν τὴ γλῶσσα τῆς, κηρύσσουν τὴν πίστη τῆς καὶ τὴν ἑλληνικὴ τους καταγωγὴ, ὡς τόσα ἐξῶτε-

ρικά τους γνωρίσματα για να φαίνονται ως μέρος του συνόλου· -χωρίς να είναι. Με ισχυρό αισθητήριο ή Έκκλησία πιάνει όλα τα μηνύματα, τα αναλύει, τα κρίνει και διακρίνει τα γνήσια από τα πονηρά και συντάσσεται πάντοτε με τις δυνάμεις εκείνες που καθοδηγούν τον Απόδημο Έλληνισμό στον προορισμό του, χωρίς να νοθεύεται ή παράδοσή του. Αντιτάσσεται σθεναράς σ' εκείνες τις δυνάμεις -άπ' όπου και αν προέρχονται- που στοχεύουν στον αποπροσανατολισμό του Απόδημου Έλληνισμού ή στην τόσο απαραίτητη για την επιβίωσή του ε-νότητα.

Αυτά τα γνήσια μηνύματα ή Έκκλησία της Διασποράς τα έχει εντάξει στον κύριο σκοπό της και τα μεταδίδει στους αποδήμους μας ως εθνική κοινωνία -φάρμακο άθανασίας της φυλής- μέσα από την παιδεία που προσφέρει στα έλληνόπουλα του Έξωτερικού, με κάθε κατάλληλο μέσο και πρόσωπο που πιστεύει στα σύμβολα του Έθνους και της Έκκλησίας. Αυτή είναι ή μεγάλη μαρτυρία της δια μέσου των αιώνων στις μικρές ελλάδες που συνιστούν οι ελληνικές παροικίες του Έξωτερικού, στις οποίες ούδέποτε άφησε άμάρτυρο την παρουσία της ή Όρθόδοξη Έκκλησία της Ελληνικής Διασποράς.